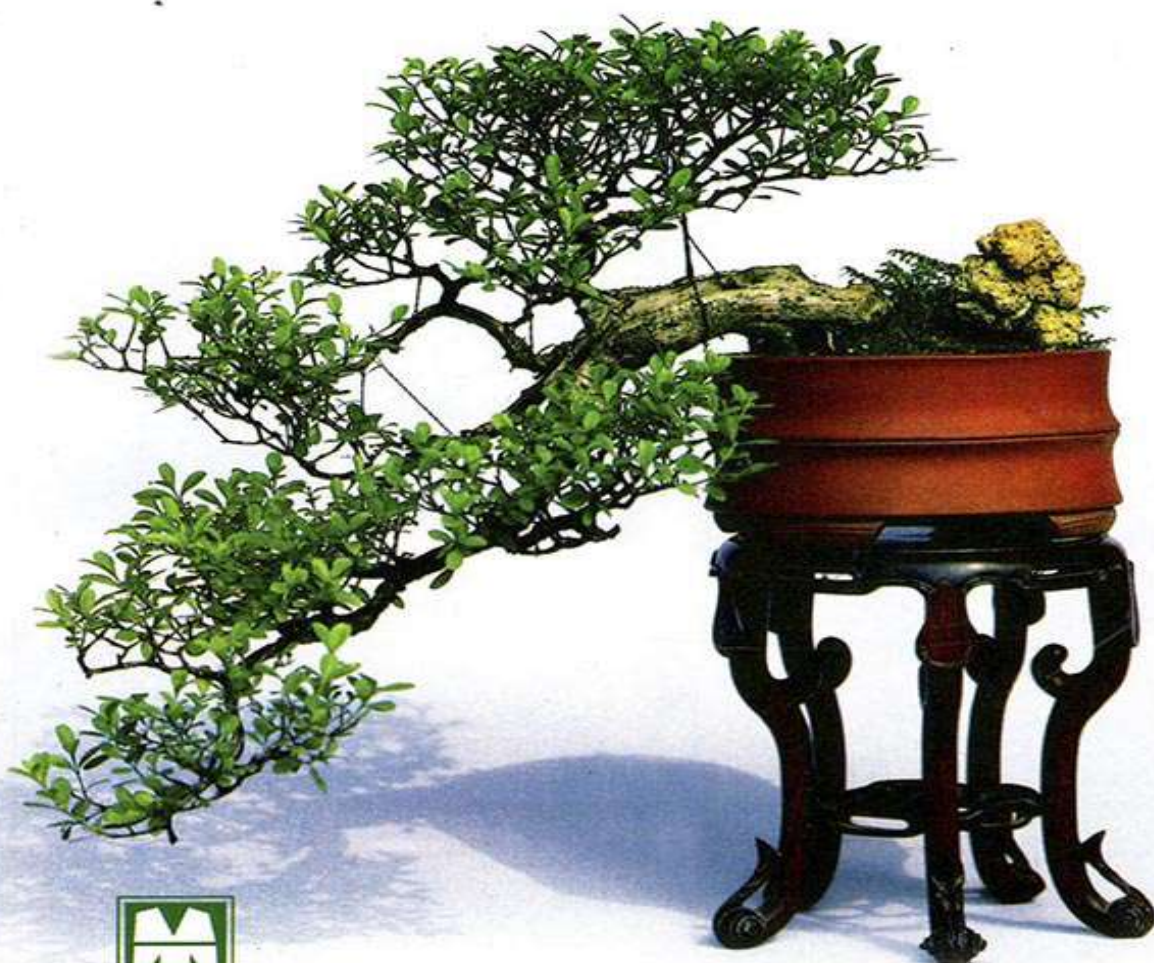

• MAICHI-MYREENRASMUS-HOÀINAM •

NHỮNG KIỆT TÁC **BONSAI** THẾ GIỚI

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

HƯƠNG THỦY
BOOKSTORE

Trang sách nhỏ giá trị lớn

NHỮNG KIỆT TÁC BONSAI THẾ GIỚI

Tác giả: **Nhiều tác giả**

Thể loại: **Văn hóa nghệ thuật.**

Nhà xuất bản: **NXB Mỹ Thuật**

Đóng gói: **nguyenthanh-cuibap**

Nguồn text: **Waka**

LỜI NÓI ĐẦU

Ngày nay, cuộc sống có nhiều điều kiện để mọi người được gặp gỡ, trao đổi, thưởng thức nghệ thuật Bonsai.

Nghệ thuật Bonsai vì vậy được xây dựng một cách có hệ thống, có tính lý luận và thực tiễn rất cao.

Cuốn sách **“Những kiệt tác bonsai thế giới”** là một tài liệu có tính sổ tay tra cứu trong việc thưởng thức, tạo hình, chăm sóc Bonsai.

Sách có cách trình bày dễ hiểu được minh họa bằng hình vẽ, các bước tiến hành dễ làm theo, chắc chắn sẽ giúp cho độc giả yêu thích Bonsai tạo được cho mình một hứng thú để sáng tạo nên nhiều kiểu dáng độc đáo thú vị và phong phú về Bonsai.

Hy vọng cuốn sách sẽ giúp ích cho nhiều đối tượng say mê Bonsai ở mọi lứa tuổi và mọi nơi trên thế giới.

Nhà xuất bản văn hóa thông tin

PHẦN THỨ NHẤT

Mở Đầu

CHƯƠNG MỘT

Khái Niệm Và Tác Dụng Của Bonsai

Bonsai là nghệ thuật tạo hình độc đáo, đã có lịch sử hơn một ngàn hai trăm năm, được gọi là vườn cây, rừng cây mini, dựa vào các loại cây và đá để làm vật liệu chính, sử dụng phương pháp thu nhỏ với thủ pháp bố cục nghệ thuật từ cực lớn về cực nhỏ. Thêm vào đó là sự gia công với kỹ thuật tinh tế, làm tái hiện trên bonsai sự hài hòa kỳ diệu tuyệt đẹp của thế giới tự nhiên.

Từ “Bonsai” còn gọi là “chậu cảnh”, “chậu để chơi”, “chậu thu nhỏ” hoặc “chậu cây”...

Trải qua sự sáng tạo và phát triển đã dần dần hình thành nghệ thuật và phong cách hiếm có của những “Bài thơ không lời bằng một bức tranh lập thể”.

Các nhà nghệ thuật Bonsai đã chọn lọc lấy những cảnh tuyệt đẹp của sông núi, cảnh huyền bí hiểm trở của núi rừng, thu nhỏ cả thái sơn lại thành một tác, cả dòng trường giang về trong một gang tay. Núi cao sông dài, phong cảnh hữu tình kỳ thú của thiên nhiên nhu những khúc nhạc vô cùng sống động để biến thành thơ, thành họa. Cảnh cây non mọc lên từ một gốc cây già, giống nhu cây khô trở cảnh xuân, cảnh trúc nghiêng soi bóng khiến tâm tình xúc động dạt dào. Thật là không sai, nó nhu gọi cả tự nhiên về, tạo hóa nhu tập hợp lại một cách kỳ công: “Mênh mông nhu tự nhiên và cao vời vợi nhu tự nhiên”, trở thành một sản phẩm nghệ thuật sống. Nghệ thuật Bonsai cùng với hội họa, văn học, nghệ thuật vườn cây... trở thành một kho báu văn hóa nghệ thuật “Có hình cụ thể, sơn thủy kỳ thú

khiến con người mê hồn, nó có thể khiến cho con người gửi ý chí, ngôn từ vào đó cùng với niềm đam mê, tôn thờ cái đẹp, nó còn mang phẩm cách của tu tưởng triết học”.

Bonsai có thể làm đẹp môi trường, nhà ở, khách sạn, sân vườn, quảng trường công cộng một cách rất thích hợp. Nó có thể chữa trị về mặt tâm tính, làm cho đời sống văn hóa tinh thần của con người thêm phong phú. Những gốc cây khô mọc lên cảnh non trong phòng ở bên cạnh những hòn đá núi có thể làm tâm hồn trẻ lại, lọc bỏ những khó chịu, phiền muộn, mệt mỏi. Nó nhu thu về từ tận tầng mây cao xa hoặc sông hồ tự nhiên một sức sống tươi mới, khiến cho hồn thơ thức dậy, từ ánh mắt, nụ cười cũng tràn đầy sức sống, đem lại lòng yêu đời, yêu thiên nhiên đất nước. Đó chính là làm tăng thêm sức khỏe của trái tim. Đúng như câu thơ cổ viết: “Hai bờ đá bên sông có thể đem lại cho ta hạnh phúc ngàn vàng”.

Nghệ nhân chế tác Bonsai thông qua thực tiễn đã từng bước cất tủa, cuốn sửa, ghép nối, tạo hình theo đúng quy luật của thực vật, họ đã nắm được một cách rất sâu sắc các kiến thức về sự phát triển của cây cối, tạo nên những kiệt tác Bonsai làm say đắm lòng người. Nhờ có Bonsai mà con người được thực sự hòa mình vào thiên nhiên với vẻ đẹp bất tận ở ngay chính ngôi nhà của mình. Bonsai giúp con người trở nên thân thiện, cởi mở, an lạc giàu tình yêu, niềm tin vào cuộc sống và những điều tốt đẹp. Đó là sự kỳ diệu của Bonsai.

CHƯƠNG HAI

Ý Tưởng Tạo Hình Và Nghệ Thuật Bonsai

I. Mong ước và ý tưởng

Bonsai là biểu hiện thu nhỏ một cách cụ thể diện mạo của tự nhiên, là sự phát triển, phản ánh nhiệt thành và sâu sắc cái đẹp của tự nhiên. Dựa trên nguyên tắc sáng tạo chung của nghệ thuật thơ, họa, vườn cảnh, chứa đựng tính cách, khí chất, linh cảm, nỗi khát khao, sự lịch duyệt văn học v.v... của bản thân tác giả. Nó chính là ý tưởng sáng tác ra thành quả trực tiếp. Đó là thế giới quan cao nhất của sáng tác nghệ thuật.

Ý tưởng sáng tác phong phú và chân thực trong mỗi con người bao gồm hai mặt cơ bản sau:

1. Quan sát tỉ mỉ về sự tinh tế và quy luật của thế giới tự nhiên: Thế giới tự nhiên là vô cùng phong phú. Có người nói thế giới tự nhiên là vô hồn, nhưng người hiểu biết sâu sắc lại nói thế giới tự nhiên là có hồn. Bốn mùa thiên khí núi non, sông nước đều khác nhau, xuân hạ thu đông đều có hồn riêng. Thế giới tự nhiên cũng hiện lên những hình tượng khác nhau của bốn mùa khí tiết, đem lại cho con người tâm lý phong phú, sự rung cảm và cảm nhận vẻ đẹp riêng đó.

Nghệ thuật Bonsai phản ánh tâm tu tình cảm chủ quan của con người đi vào thế giới tự nhiên. Leo lên núi, sẽ có tình cảm cao vời vợi của ngọn núi, ngắm biển cả sẽ có tình cảm mênh mông của biển lớn. Cảnh vật đưa chúng ta đến với cảm thụ khác nhau. Đó chính là sự tiếp xúc có tình cảm đối với thế giới tự nhiên.

Con người phải có thể nghiệm mang tính hoàn chỉnh đối với thế giới tự nhiên. Núi non phải dựa vào mạch đập của dòng nước, sự bao phủ che chở của cây cỏ, thần sắc của mây trời. Có như vậy núi mới sống có hồn nhờ nước, nhờ cây cỏ, nhờ mây trời. Dòng nước làm cho núi có sức sống, cây cỏ hoa lá làm cho núi thêm điểm lệ, mây trời khiến núi non mờ tỏ, mệnh mang một vẻ đẹp làm ta nhu được bay bổng, thanh thoát. Điều này nói lên mối liên hệ từ nội trạng tự nhiên và ngoại hình. Bonsai được sáng tạo nên từ hình dáng chuyển đến thần thái, cho nên thể hiện được thần thái của thế giới tự nhiên chính là ý tưởng tạo nên nghệ thuật bonsai.

2. Đầu tiên là phải có ý tưởng, rồi mới đưa ý tưởng đó vào hình tượng. ý tưởng và hình tượng là hai mặt liên hệ với nhau trong quá trình biểu hiện nghệ thuật Bonsai. Tạo hình tức là đưa ý tưởng thành hiện thực, ý tưởng được gửi gắm vào hình tượng. Thể hiện được ý tưởng tức là chỉ nội dung sáng tạo và tư tưởng chủ đề của tác phẩm. Từ ý tưởng đến tạo hình là quá trình thể hiện sâu sắc một cách liên tục từ hình tượng đến thần thái.

II. Điểm cơ bản của hình tượng

1. Nhận thức về không gian:

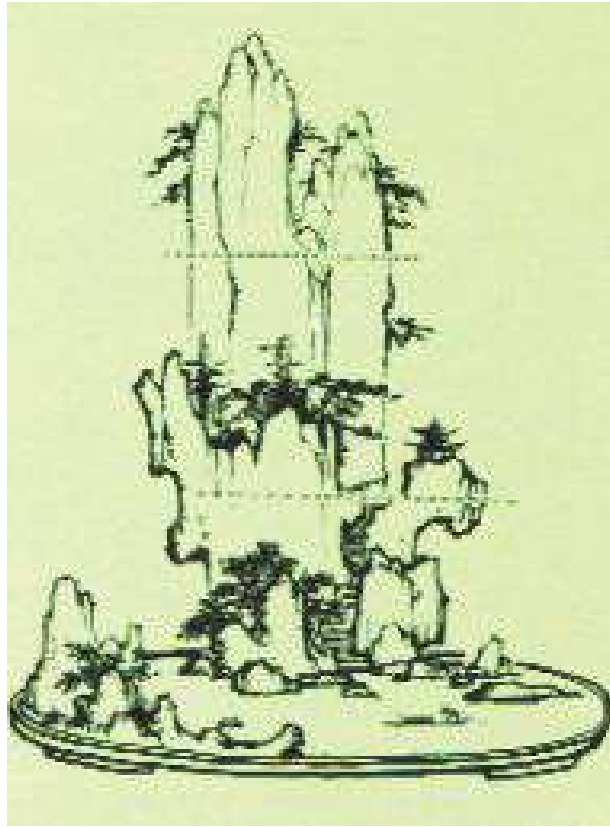
Bonsai là nghệ thuật tạo hình thu nhỏ sự hội tụ những linh hồn, tinh hoa của trời đất, được thể hiện từ không gian ba chiều. Bởi vậy, nhận thức về ý tưởng và tạo hình từ không gian là nhân tố trọng yếu của nghệ thuật thể hiện. Nên nhớ rằng, Bonsai và hội họa, bồn cây là có sự khác biệt. Hội họa dựa vào nghệ thuật không gian ba chiều thể hiện trên mặt bằng hai chiều; vườn cây thì có cố định và có dịch chuyển; còn bonsai là nghệ thuật mang tính thần thái, trong thần thái không gian mà nó thể hiện, tồn tại một tâm tưởng của núi, của sông nước, của lầu cao, chùa tháp, của cầu cống, nhân vật, ngựa xe... Xa thì có cái thế, gần thì có cái chất của hình tượng. Núi non, sông suối uốn lượn, cầu cong, bậc đá, cây cỏ được bố trí, sắp đặt... căn cứ

vào không gian mà tạo nên cái thế với một tỷ lệ thích hợp. Tất cả đều là vấn đề mang tính biểu hiện toàn cục của Bonsai.

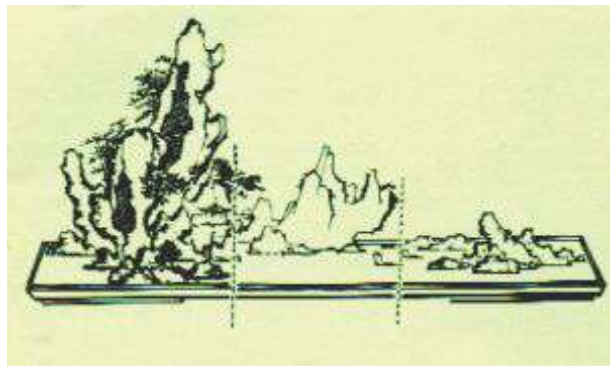
2. Không gian kết hợp giữa tiêu điểm và sự phân tán khi quan sát:

Tiêu điểm là từ một góc độ để quan sát đối tượng, còn phân tán là từ nhiều điểm khác nhau để quan sát một đối tượng, đó là phương pháp quan sát động thay đổi lần lượt điểm quan sát. Phương pháp quan sát từ xa có ba điều gợi ý là: từ núi gần, nhìn đến núi xa, gọi là nhìn xa theo mặt phẳng; thứ hai là từ chân núi hướng lên đỉnh núi, gọi là nhìn lên cao; thứ ba là từ phía trước quan sát phía sau của ngọn núi, gọi là nhìn vào chiều sâu của ngọn núi. Kết hợp ba phương pháp này là cách di động quan sát một sự vật, ta sẽ có được mối quan hệ đầy đủ phong phú của không gian. Tạo hình Bonsai điều quan trọng bậc nhất là nghệ thuật xử lý không gian. Đòi hỏi phải biết chia một bonsai nhỏ bé thành các khoảng không gian khác nhau, nhằm đạt được hiệu quả và chiều sâu và mở rộng không gian. Điều đó có nghĩa là thực hiện việc phân thành từng tầng, từng lớp, bố trí hợp lý giữa chiều cao thẳng đứng và bề nằm ngang. Theo thói quen, ta thường gọi là không gian ba lớp thẳng đứng: Trên, giữa và dưới; hoặc theo không gian ba lớp nằm ngang là: Trái, giữa và phải hoặc theo không gian chiều sâu: phía trước, ở giữa và phía sau.

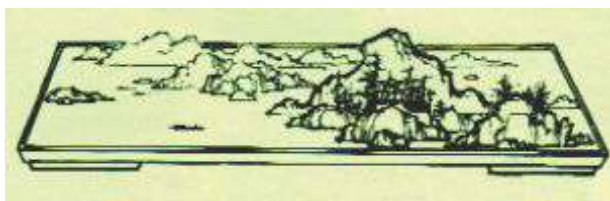
Ba cách quan sát một Bonsai theo từng tầng, từng lớp được biểu hiện trong các hình vẽ sau:

Hình 1: Không gian 3 lớp theo chiều thẳng đứng (trên, giữa, dưới)

Hình 2: Không gian 3 lớp theo trái, phải, giữa

Hình 3: Không gian 3 lớp theo trước, sau

Ví dụ khi dùng núi đá, hang động, bờ khe, cây cối để xử lý biến hóa thích hợp, thì dùng cách xử lý theo chiều thẳng đứng để chia các lớp.

Nếu dùng loại đá cuội, đá tảng, cầu cống,... thì dùng phương pháp chia cắt không gian theo phương nằm ngang. Còn nếu dùng núi cao, nhọn đỉnh, tầng lớp lớn nhỏ thì bố trí theo cách phân lớp nằm ngang hoặc thẳng đứng theo nguyên tắc xa - gần v.v...

Hình vẽ 4 sử dụng vật liệu theo kiểu cầu bắc chênh vênh giữa hai bờ, là kiểu bonsai sơn thủy có các đỉnh núi nối tiếp nhau.

Hình 4: Kiểu cầu bắc chênh vênh

Cách bố trí này lấy đỉnh núi cao làm chuẩn, chia không gian theo chiều thẳng đứng, sau đó dùng đá các loại xếp tùy ý làm chân bờ dốc. Hãy lấy cây cầu làm điểm quan sát chung, sắp xếp các loại cây theo kiểu bậc thang để lên đỉnh núi, sao cho tạo được cảm giác tinh tế, tầng tầng lớp lớp. Xử lý theo mặt bằng ngang cũng rất tinh tế. Trong cảnh là ngọn núi xa xa, khách leo núi và cánh buồm trên mặt nước tạo cảm giác rộng rãi, thoáng đãng, một khí thế vươn cao vươn xa, đó là phong cách thần kỳ cao vọng.

III. Nguyên lý tạo hình Bonsai và mối quan hệ nghệ thuật:

a. Tạo thế

- Cần phân biệt rạch ròi trong một bonsai về cái chủ yếu và cái thứ yếu, việc bố trí tuân theo trật tự gần xa: Trước hết là vị trí của chủ - khách, sau đó là định hình gần - xa. Tiếp theo là thông qua cảnh vật, bố trí theo trình tự cao - thấp. Ví dụ: Trong một chậu Bonsai cảnh sơn thủy, ngọn núi làm nhiệm vụ chủ chốt nhưng lệch sang bên định vị lấy thế, sau đó là chọn vật liệu tạo hình. Có thể dùng những hòn cuội nhỏ, những cây nhỏ để tạo cho núi một thế chênh vênh. Các cánh buồm, đảo nhỏ nhấp nhô trên mặt nước làm nhiệm vụ là khách thể. Các tầng, lớp được phân định rõ và vận dụng đối xứng là thủ pháp biểu hiện chủ thể. Khách trên núi nhất thiết phải ở tu thế đang đi, cùng với các lớp núi bố trí liên tiếp sẽ có được động thái theo nguyên lý cân bằng. Xem hình 5.

Hình 5: Ví dụ về tầng và lớp không gian

Nếu trong Bonsai có một số ngọn núi cao, được lấy làm góc chủ thể, thì các mặt xung quanh phải được lưu tâm tới, nếu không, cuối cùng thế chủ - thứ sẽ bị phá vỡ, bày biện sẽ lộn xộn, hoàn toàn mất thế núi. Xem hình 6.

Hình 6: Ví dụ về sự hô ứng gần - xa và nghiêng - phẳng

- Lấy thể và miêu tả thể (của bonsai):

Giữa chủ thể và khách thể, giữa gần và xa thì chỉ là biểu tượng, cái chính bao hàm về thể thái của hình tượng cũng như khoảng không gian của các hình tượng chính là ở sự cân đối và hô - ứng. Thể thái này luôn là sự vận động. Trên thực tế, cấu hình không phải chỉ là sự bố trí đơn điệu, rời rạc, mà mắt phải chọn thể và mô tả được cái thể đó.

Được thể thì tha hồ sáng tác, mất thể thì đành bó tay, đưa mắt không thể đi xa được. Trong hình thái tự nhiên, “Thể” tồn tại một cách rất dễ nhận thấy: Đỉnh núi cao, cây cỏ không những có thể mà còn có thần thái nữa, ví như núi vốn là tĩnh, nước vốn là động, đá là sự ngoan cường, cây cối là linh hồn cho nên chúng đều ở thể “động”, thu vào rồi phải mở ra, núi ở thể mở nhưng uyển chuyển có vươn cao và cũng có uốn thấp, núi cũng phải có thể vươn dài. Đó chính là tả thể động: co - duỗi, vươn lên và cúi xuống.

b. Tương xứng giữa ẩn và hiện:

Thể giới tự nhiên tất cả đều phải thích ứng và hài hòa, có cái hu và có cái thực. Hu - thực tương xứng và còn phải đảm bảo trong cái hu có cái thực, trong thực có hu. Ví dụ: trên mặt nước thả mấy cánh buồm trắng, mấy hòn đảo nhỏ, sẽ không gây cảm giác mặt nước cô liêu, trống vắng. Những đỉnh núi bao quanh gây cảm giác không đứt đoạn, nó như gọi cho ta bầu trời gần gũi. Đó chính là “Thấy được

một mà nhu hiện lên muôn vạn”, hoàn toàn không gây cảm giác chồng chéo, bức bối, chật chội.

Hình 7: Mối quan hệ giữa tập trung và phân tán

Núi ở gần là cái “Thực”, nhấp nhô xa xa phải tinh tế và cụ thể, hình dung được sự vô tận. Đó chính là đặc tả. Núi ở xa chính là cái “Hu”, nhu một nét bút rất đơn giản, thô nặng là đủ một sự bao quát, màu sắc cũng dần nhạt đi. Núi ở gần gợi sự hùng vĩ của thiên nhiên, núi ở xa nhu kéo tầm mắt ra xa. Tất cả những mô tả đó khiến cho con người có cảm giác được mở rộng, cảm giác phóng khoáng, xem hình 7.

c. Bổ sung giữa cái Động và cái Tĩnh:

Nước thì động mà núi thì tĩnh, cây thì động mà đá thì tĩnh, người thì động mà vật thì tĩnh. Trong sự sáng tạo của Bonsai núi đá, đá có nước sẽ nhu có sự sống, nước và đá cùng tồn tại bên nhau. Thông qua các tổ hợp nhân tố khác nhau sẽ có thể biểu hiện được thể động. Những đường vân, hình thể cũng đều có một tính cách nhất định, ví dụ đường thẳng gây cảm giác tĩnh tại, đứng im; đường cong thì sống động, trôi chảy. Hình tam giác tạo thế ổn định, còn hình tam giác ngược thì gây cảm giác chông chênh v.v...

Sử dụng hình thái là vật liệu đá có thể biểu hiện được quần thể cao chót vót, gây cảm giác cân bằng với trạng thái động, bình lặng một cách tương đối.

Trong Bonsai có cảnh vật hu thực, dày thưa, chủ khách, tổ mờ, trước sau, đóng mở, cong thẳng... biến hóa một cách rất linh hoạt. Song trong sự biến hóa ấy phải đảm bảo nguyên tắc nhịp nhàng, hòa hợp. Tránh nhất là sự hỗn loạn rối rắm. Xem hình 8.

Hình 8: Bonsai kiểu “Song tùng” (hai cây thông).

d. Tỷ lệ hợp lý:

Núi non, cây cỏ, người ngựa đều phải có một tỷ lệ hợp lý trong một bonsai. Nếu chậu nông thì mọi thứ đều phải nhỏ, cây phải thấp, làm hiện lên đỉnh núi cao vọi vọi (xem hình 9 và 10). Song chậu cảnh không nên theo một khuôn phép, màu sắc của chậu cũng có tác dụng nhằm nhấn mạnh ý đồ nghệ thuật. Ví dụ chậu màu đỏ, gây cảm giác khuếch trương, mở rộng, chum cây thân to khiến chậu cảnh có cảm giác khỏe mạnh, đầy sức sống.

Đôi khi có những kết cấu đột biến, phá vỡ quan hệ tỷ lệ. Nguyên tắc: Đá nặng, nước nhẹ, màu sắc đậm thì nặng, nhạt thì nhẹ, đó là những tổng thể cần tuân thủ trong quan hệ tỷ lệ, nhằm điều tiết các khoảng không gian của hình tượng và sự vật. Xem các hình dưới đây:

Hình 9: Mây bay

Hình 10: Tỷ lệ giữa núi non và cây cối

Hình 11: Tỷ lệ thích đáng bị phá vỡ (ngôi nhà thì nhỏ, người thì to)

đ. Cảnh vật hàm súc:

Cảnh vật bố trí hàm súc sẽ làm cho người ta có cảm giác gần gũi. Cảnh càng huyền bí, không gian càng được mở rộng. Đôi khi cả một không gian chỉ thấy một nhà su đang cúi mình leo lên núi. Chỉ nhu vậy thôi, mà ý tứ rộng mở, sự bố trí không lộ liễu mà xúc động lòng người. Trong một chậu Bonsai có những đường hang động khúc khuỷu, nước chảy róc rách, đường đi lúc ẩn lúc hiện, tạo sự huyền bí, cảnh vật càng huyền bí, càng hấp dẫn người thưởng thức.

e. Những điều kiêng kỵ khi cấu hình Bonsai:

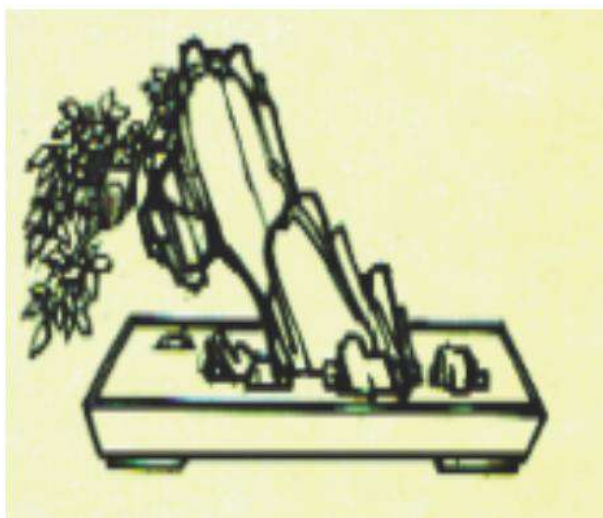
a. Vật phối cảnh quá to

b. Đá phối cảnh quá to

c. Chủ thể rời rạc

d. Trọng tâm không ổn định

e. Chủ thể bị lệch

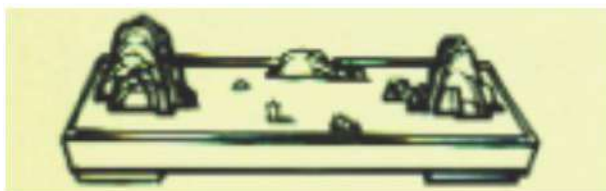
g. Chủ khách không rõ ràng

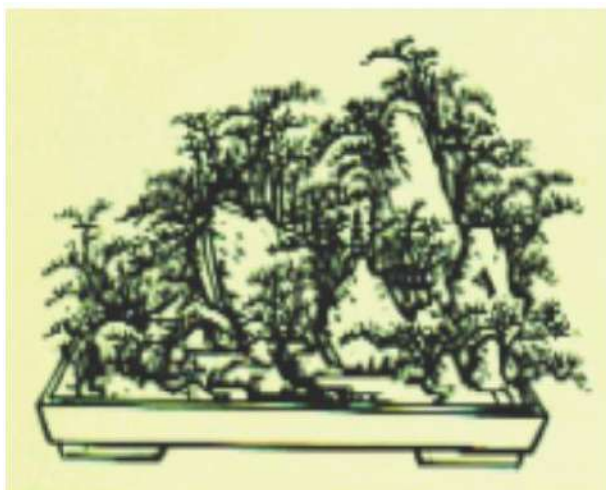
h. Bố cục quá loãng

i. Bố cục quá rậm

k. Bố cục quá rời rạc

l. Có thực mà không có h

m. Quá đơn điệu

Hình 12: Điều kiêng kỵ khi cấu hình Bonsai

PHẦN THỨ HAI

Nghệ Thuật Bonsai

NGHỆ THUẬT VÀ KỸ THUẬT CHẾ TÁC BONSAI

I. Chăm sóc và tạo dáng cây:

Nói chung, một cây non trong rừng không thể ngay lập tức đưa vào chậu bonsai, hơn nữa cây mọc hoang dại trong rừng, trên núi lâu năm phát triển hoàn toàn tự nhiên. Các loại cây thường được chọn để chăm sóc và tạo dáng là: Mai cánh sẻ, Thù du, Bách gai ba góc, Nữ trinh lá nhỏ, Cẩu cốt, Trắc, Trúc Nam thiên, Tử Bằng, Đỗ Quyên, Hoàng Dương, Sẻ vàng, Sơn nguyệt tử, Lục nguyệt tuyết, Hoàng Dương châu châu, Hỏa luyện, Vệ Mâu, Linh Mộc, Tông Thạch, Bá sơn hổ, Hồ nguyệt tử, Bồ địa, Ngô công, Bình địa mộc, Lưỡi hổ, và các loại trúc v.v...

Hình 13: Gợi ý việc cắt bỏ cành và rễ khi tiến hành tạo dáng cây cho bonsai

Thời gian tạo dáng mỗi lại cây mỗi khác, nhưng đều phải tiến hành trước mùa chính thu hoặc trước đầu đông, các loại cây rụng lá và tùng bách đều nên tiến hành trong giai đoạn này. Các loại cây kém chịu lạnh hoặc cây lá rộng xanh quanh năm thì chỉ nên tiến

hành tạo dáng vào cuối xuân. Nói chung, nên tránh thời gian gió lạnh và mưa bão, nóng bức.

Nên chọn cây to khỏe, được chăm sóc tốt từ trước. Sau đó dùng kìm cắt hoặc cưa tay cắt bỏ hết các cành nhỏ, chỉ để lại cành chính và một phần nhánh chính, (xem hình 13)

Việc cắt hay giữ các cành nằm sát mặt đất phải chia làm hai bước thực hiện. Khi vừa đưa cây ra khỏi mặt đất, tuyệt đối không làm tổn thương các rễ chính và các rễ phụ, khi nhấc cây lên, tiến hành cắt bỏ rễ ăn sâu xuống đất, chỉ để lại phần rễ có độ lớn khoảng 1/5 độ lớn thân cây. Nhát cắt rễ chính phải bằng phẳng, miệng nhát cắt hướng xuống dưới, để rễ dễ dàng tiếp tục phát triển. Đối với các loại cây lá xanh quanh năm, khả năng phát triển chậm như tùng, bách, trâm châu, Hoàng Dương v.v... không được cắt bỏ hết các nhánh nhỏ và phần lá, phải để lại tất cả lá của cành cần giữ lại thì cây mới sống được. Còn đối với các loại cây có sức phát triển mạnh như: Mai cánh sẻ, cầu kỳ, nguyệt tử, trúc nam thiên, lưỡi hổ v.v... có thể cắt tương đối phạm. Cây đào lên đừng vội đưa về, mà để cho nó sống tạm một thời gian. Nếu cần phải đưa đi xa, nên bọc một ít bùn cho cây. Khi vận chuyển phải rất chú ý bảo vệ bộ rễ bằng cách lèn chặt hoặc lấy cỏ mềm bọc rễ kín lại. Đây là một trong những vấn đề quan trọng để đảm bảo cây sống được.

Hình 14: Cây sau khi cắt rễ tỉa cành để đưa vào chậu

Từ khi đào cây lên đến khi chăm sóc cho cây phát triển cần phải căn cứ vào từng loại cây để có cách chăm sóc thích hợp. Ví dụ, đối với cây lang du, mai cát sử, ngũ giác phong, cầu khởi, đỗ can v.v... cần phải có đủ ánh sáng, đất tơi xốp, thoát nước tốt khi trồng dưới đất cũng như khi đưa vào chậu, (xem hình vẽ 14)

Cho đất vào chậu xong, cần che nắng cho cây bằng mái lều cao khoảng 80 - 100cm. Đối với các loại cây như trâm châu hoàng dương, lưỡi hổ, linh mộc bình địa mộc v.v... còn phải chú ý tránh nắng và gió mạnh, tốt nhất là che nilon tương đối thấp và luôn giữ ẩm, ẩm, chất đất phải hơi chua. Với cây nhỏ, cần chăm bón 1 - 2 năm, với cây to và trung bình cần chăm bón 3 - 5 năm. Trong giai đoạn này, việc chăm sóc cây tốt hay xấu sẽ có ảnh hưởng rất lớn đến hình dáng và tốc độ tạo hình sau này. Cây sau khi trồng xong, lần tưới nước đầu tiên phải tưới thật đẫm, lấy cỏ hoặc rơm khô bọc khít thân cây và các cành lớn để giảm sự bốc hơi nước cho cây. Sau

đó bắt đầu trung tuần tháng tư, hàng ngày hai lần sáng sớm và chiều tối tưới nước cho cây nhưng không được để đất quá ướt nhão. Hạ tuần tháng tư, cây bắt đầu nảy mầm, những lá mầm mọc lú ra đầu cần được che nắng, tránh để úa vàng vì lú ra mầm lần đầu thường rất yếu. Khi mầm lên 5 - 10cm thì bắt đầu cắt bỏ những nhánh không thích hợp hoặc vùng lá quá rậm rạp. Lúc này bắt đầu chăm sóc, bón phân để cây mọc khỏe và nhanh. Sau khi mầm lên được một tháng thì bỏ dần mái che, cho đến khi bỏ hẳn mái che.

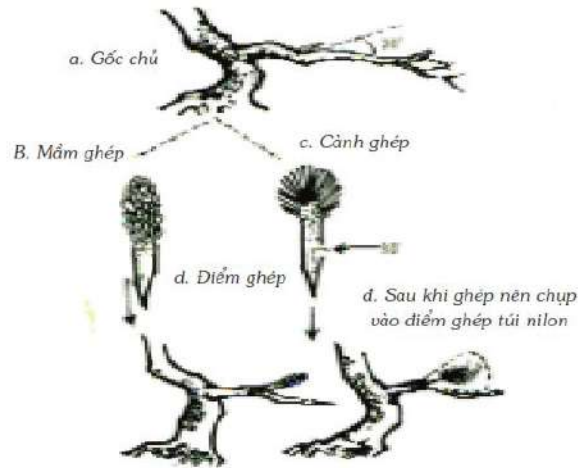
Khoảng trung tuần tháng 9 hàng năm thì có thể bắt đầu tạo dáng cho cây. Sau một hai năm chăm sóc cơ bản đã định hình, thì có thể bắt đầu chăm sóc uốn tỉa tỉ mỉ cho cây trồng trong chậu.

II. Tạo hình nhanh

- Ghép mầm và ghép cành loại thông năm lá: Vào những năm 60 của thế kỷ 20, người ta đã thực hiện thành công việc ghép mầm và cành của loại thông đen và thông trên nền gốc chủ, kết quả thành công đạt được khoảng 90%. Kết quả này mở ra việc tăng tốc tạo bonsai thông năm lá.

Cách ghép mầm và cành của thông năm lá là hai hình thức khác nhau, nhưng bước tiến hành và hiệu quả là như nhau. Điểm khác biệt là ở chỗ tiếp ghép. Phương pháp cụ thể như sau:

* Chọn gốc chủ: Cần chọn gốc thông đen già thích hợp với chậu, bước đầu phù hợp với bonsai. Sau đó tiến hành ghép cành lên gốc chủ, tốt nhất là chọn loại cành khoảng dưới 6 - 7 năm là tốt nhất, chú ý là chọn loại cành đã có vẩy ở lớp vỏ ngoài.

Hình 15: Hai cách ghép nhanh của thông năm lá.

* Thời gian ghép: Thông thường khoảng từ trung tuần tháng 2 đến thượng tuần tháng 3, trước khi nẩy lộc là thời kỳ ghép tốt nhất.

* Chọn cách ghép: Điều kiện đầu tiên là mầm và cành ghép phải khỏe, mầm phải là mầm chính mới tốt, mỗi cành ghép thường có 2 - 3 cành nhánh là tốt nhất.

* Xác định số mỗi ghép: Trên một gốc chủ nên ghép bao nhiêu cành hoặc mầm được quyết định bởi độ dài của cành và gốc chủ cũng như độ lớn của chúng. Nói chung, gốc chủ thường ghép vào 3 - 5 điểm ghép, còn với gốc chủ nhỏ thì một điểm ghép là đủ.

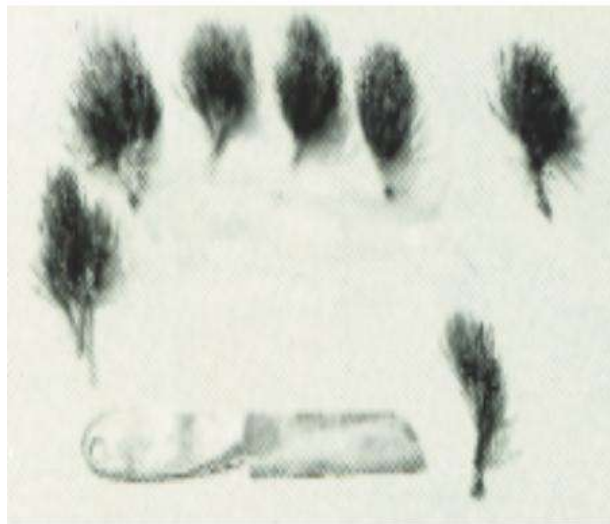
* Cách ghép: Về cơ bản cách ghép cũng giống như ghép bụng, điểm khác là vị trí điểm ghép không phải ở chỗ cành chính mà là ở cành nhánh, (xem hình 15)

* Chăm sóc sau ghép:

- Việc chăm sóc sau ghép mầm là rất đơn giản, không phải che đậy tránh nắng, vào mùa xuân khô hanh, nên phun tưới. Các bước chăm sóc khác giống như đối với một chậu 1cm, cắt một bên dài một bên bonsai thông thường

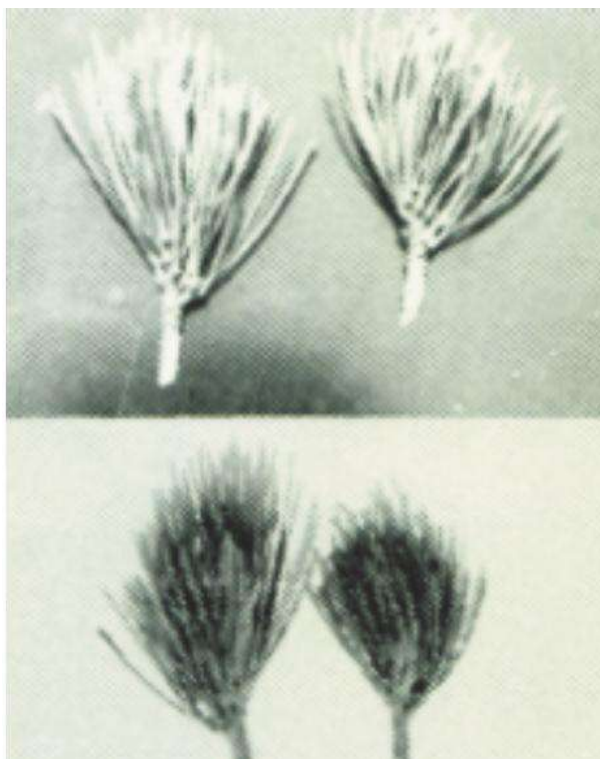
1. Chọn gốc chủ: chọn gốc lâu năm, có hình dạng tự nhiên đẹp; với thông đen hoặc thông vàng nên chọn cây có tuổi đời từ 10 đến 100 năm là được.

2. Chọn mẫu ghép: cần lưu ý chọn mẫu ghép khỏe, không sâu bệnh, loại thông lá lớn, th ờng khoảng 2 năm tuổi làm mỗi ghép, tốt nhất là lấy ở cành quay về phía mặt trời mọc.

3. Đối với các cành có ở gốc chủ, để đảm bảo về cơ bản hình dạng ban đầu, ta có thể cắt bỏ các cành gốc chủ.

4 - 5. Nhát cắt của cành ghép và miệng cắt gốc chủ phải có độ lớn tương đương nhau. Thường thường miệng ghép dài khoảng

ngắn, gọi là mặt trước và mặt sau

6. Tại vị trí cần ghép, dùng dao sắc cắt một nhát sâu vào phần gỗ khoảng 1/3, sau đó đưa cành ghép vào, sao cho vừa khít hình thành một lớp vỏ định.

7. Dùng một đoạn băng nilon cột chặt điểm ghép lại.

8. Với một chậu Bonsai cỡ trung bình của cây thông đen, có thể ghép lên 25 - 30 điểm chồi của thông lá to.

9. Sau khi mầm ghép sống thì cắt bỏ cành của gốc thông đen đi.

10. Sau ba năm, rõ ràng sự phát triển của cành ghép thông lá to nhanh hơn nhiều so với cây được cấp đi ghép.

Hình 16: Ghép nhiều điểm với loại Tùng lá to bản

- Sau khi ghép cành, phải đưa chậu ghép vào phòng hoặc lều có mái che nilon, thường xuyên phun ẩm, đảm bảo độ ẩm trên 80%, nếu gặp ngày nắng thì nên chụp túi nilon lên cành ghép để giữ độ ẩm trong túi ổn định. Thường là sau tháng 5 thì bắt đầu trổ lá, lúc đó có thể bỏ túi chụp ra.

Với hai cách ghép này, sau khi mới ghép đã sống đều phải chú ý chăm sóc gốc chủ tốt để cây phát triển bình thường. Đợi đến khi cành ghép phát triển tương xứng với gốc chủ thì cắt bỏ toàn bộ cành của gốc chủ, công việc này thường phải sau 3 - 5 năm. Sợi dây cột lúc ghép phải chú ý bỏ đi vào lúc thích hợp, nếu không sẽ ăn sâu gây ra vết hằn lõm xuống.

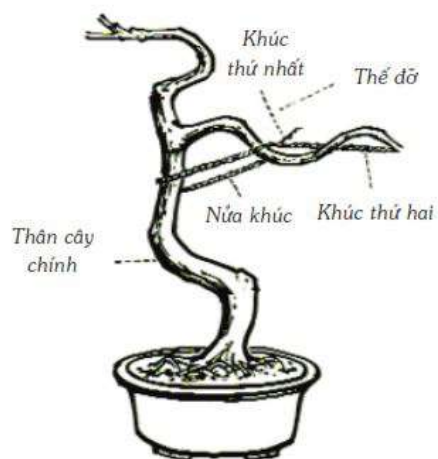
III. Kiểu ghép nhiều điểm

Hình 17.

IV. Uốn sửa bonsai

Có những loại Bonsai dựa vào phương pháp cắt tỉa là chính, còn uốn sửa là phụ, lớn thì cắt, nhỏ thì sửa, hai cách đó bổ trợ cho nhau. Cắt và uốn là hai phương pháp chủ yếu để tạo dáng bonsai. Dưới đây sẽ giới thiệu chi tiết phương pháp uốn sửa cây Bonsai. Trước hết phải chọn dây néo buộc phù hợp với thân và cành cần uốn sửa về màu sắc cũng như độ lớn của dây. Sau khi néo buộc, uốn sửa là có thể thưởng thức vẻ đẹp của Bonsai. Ba vấn đề then chốt trong kỹ thuật uốn sửa, tạo dáng cây là: Lực néo, Độ lớn của sợi dây và màu sắc của sợi dây phải chọn phù hợp.

Hình 18. Phương pháp uốn một nửa tạo dáng Bonsai

1. Phương pháp tạo dáng hoàn toàn do uốn sửa

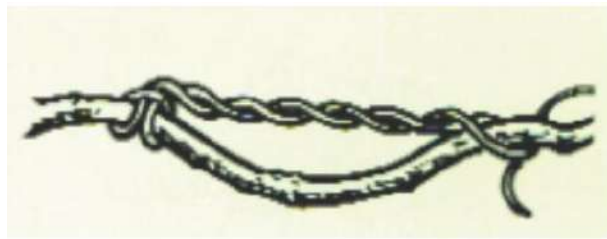
Tất cả các phần từ cành (cành chủ), thân (thân chủ), nhánh mầm đều sử dụng cách néo buộc để uốn. Xem hình vẽ (17).

Kỹ thuật tạo dáng bonsai hoàn toàn dùng phương pháp uốn sửa có 3 loại cơ bản sau: Bệ, đỡ, đỉnh. Bệ là chỉ cành lá ở hai bên cây chủ; đỡ là cành lá ở phía sau cây chủ và đỉnh là cành lá ở đỉnh của cây chủ.

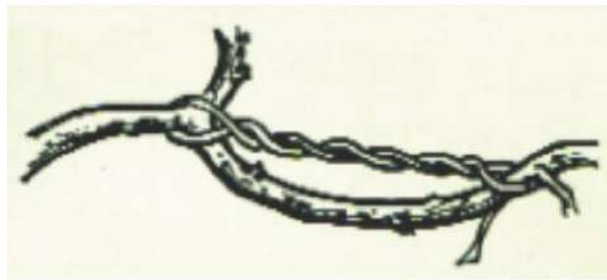
Trước hết là việc uốn sửa thân cây, sau đó mới uốn sửa cành, nhánh; uốn thân cây phải tiến hành từ dưới uốn lên trên. Trước khi

bắt tay vào uốn sửa thân cây, cần xác định phía đứng quan sát và thường thức chậu Bonsai (Gọi là hướng chính diện), sau đó căn cứ vào tu thế tự nhiên của cây đó để xác định kiểu cần tạo dáng. Các cách uốn sửa bao gồm: kiểu Cuộn uốn khúc, kiểu nằm ngang và kiểu treo.

Trước hết, trình bày kiểu uốn Bonsai bằng cách Cuộn uốn khúc.

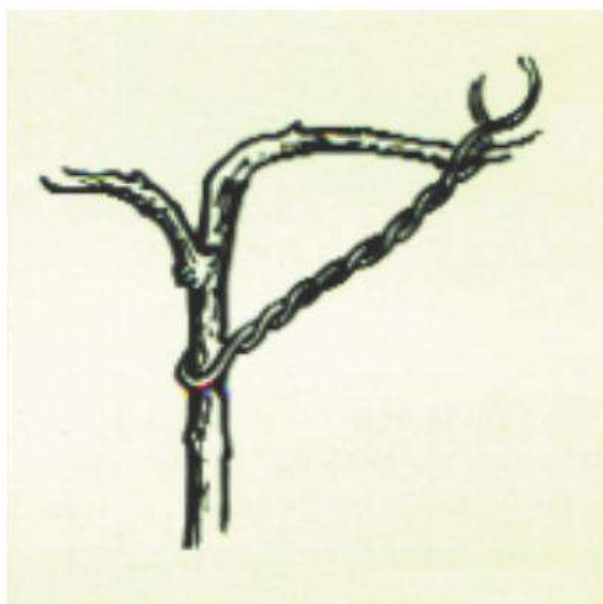

(A) Buộc vòng đơn

(B) Buộc vòng kép

Hình 19: Phương pháp buộc kéo lên

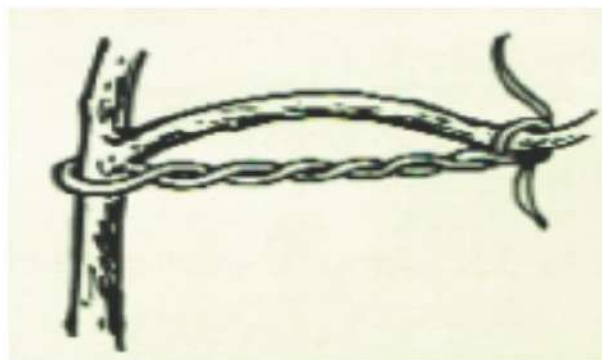
Hình 20: Phương pháp buộc kéo xuống

Đặc điểm của cách này là tạo thân cây có hình chữ “S” và có xu thế vừa xoắn vừa vươn lên cao. Khi uốn sửa, mặt chính diện của cây đổ về phía trước. Căn cứ vào độ lớn của thân cây mà chọn dây buộc thích hợp, sau đó cố định xuống vị trí thích hợp phía gốc cây, tốt nhất là buộc vào chỗ có vết sẹo, lồi, mắt cây. Nhớ là không để dây buộc xê dịch. Tiếp theo uốn các cành hai bên xuống bằng cách: Chọn điểm cố định trên thân cây một cách thích hợp; như vậy là ta đã làm xong việc uốn sửa khúc cành thứ nhất. Uốn sửa khúc thứ hai và thứ ba là hai bước quan trọng, quyết định nhất.

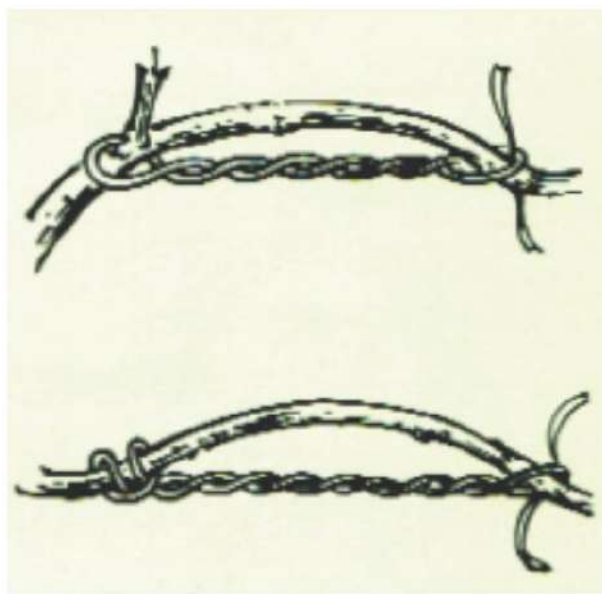
2. Phương pháp nửa uốn sửa

Một cây già cỗi sống ở thiên nhiên hoang dã được đào đưa về nhà, thông thường thân cây (tức thân chủ) đã định hình, không thể uốn sửa được nữa. Đối với loại này, chỉ có thể tạo hình theo hình thái của cành, nhánh. Kết hợp với gốc chủ, ta có thể tiến hành uốn sửa, tạo dáng mới. Trước hết là việc uốn nửa chừng rồi dần dần uốn toàn bộ, cuối cùng là từng bước uốn thứ hai, cũng tiến hành như vậy

theo cách uốn nửa chừng rồi mới uốn hết cả bước hai. Trong kỹ thuật Bonsai, đó là cách “đi nửa bước một” và “đi nửa bước hai”. Rất ít khi tiến hành uốn nửa bước thứ ba. Nói chung là cố hết sức đưa các cành trên đỉnh xuống sát đường nằm ngang, sau đó cắt bỏ những chiếc lá không thích hợp, khiến cho cành uốn nổi hẳn lên ở phần giữa, tạo được một Bonsai đầy đặn, thanh tú. (Xem hình 18)

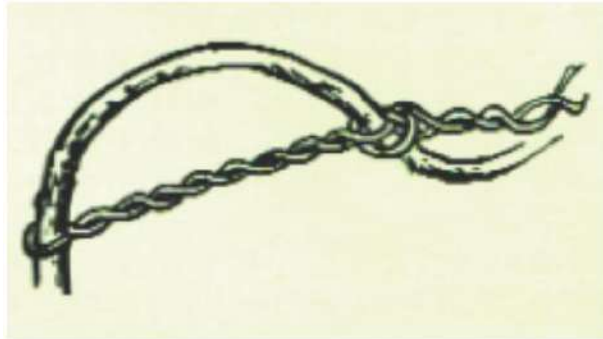

Hình 21: Phương pháp buộc giữ nằm ngang

(A) Buộc một vòng. - (B) Buộc hai vòng.

Hình 22: Cách buộc uốn cây kiểu chằng chéo

Hình 23: Tạo dáng kiểu buộc dây liên tiếp liền nhau

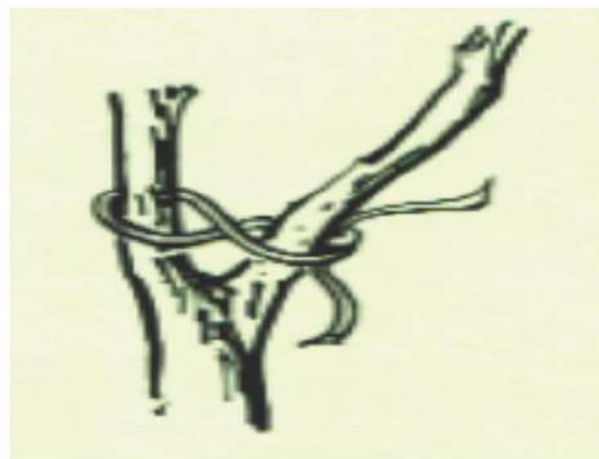
3. Tạo dáng Bonsai bằng phương pháp kết hợp cắt tỉa và uốn sửa

a. Các yếu lĩnh cơ bản khi uốn sửa cây chủ:

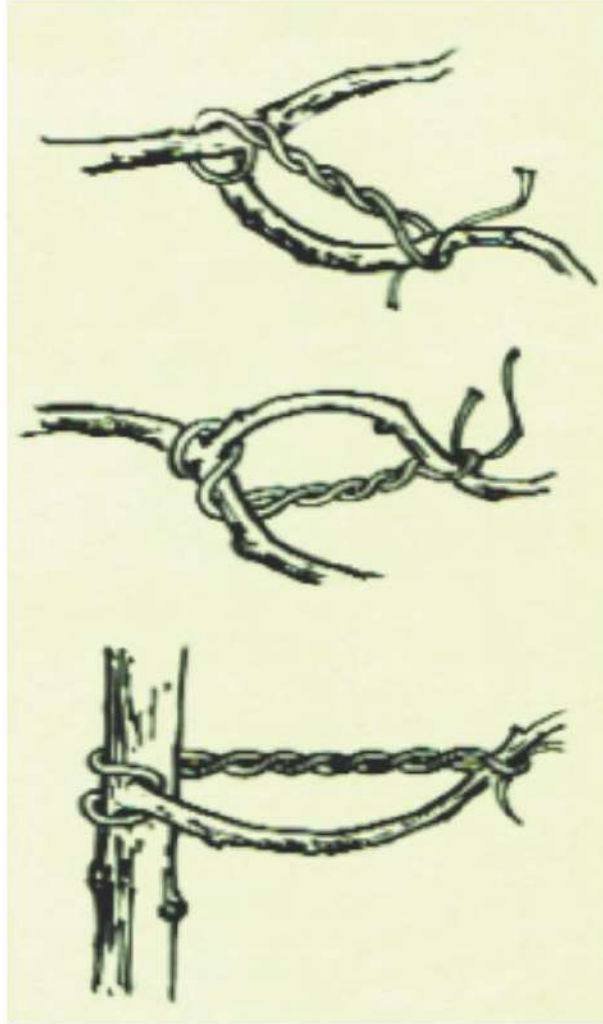
Kỹ thuật Bonsai cơ bản bao gồm 11 phương pháp chính sau:

1. Kéo lên: Khi cành hoặc nhánh cây bị thõng xuống, thì áp dụng phương pháp buộc dây kéo lên để cành hoặc nhánh cây kéo lên, sau đó uốn cong cho cành nằm ngang ra (Xem hình 19)

2. Buộc kéo xuống: Ngược lại với cách buộc kéo lên, lúc này buộc vào cành cây để kéo chúng xuống, sau đó điều chỉnh cho nằm ngang.

Hình 24: Phương pháp buộc uốn. Bonsai theo kiểu điểm tựa

(a) Buộc cho cành vươn lên.

(b) Buộc cho cành uốn xuống.

(c) Buộc cành nằm ngang

Hình 25: Cách buộc uốn theo kiểu vớ sang cành bên cạnh

3. Buộc nằm ngang: Cành hoặc nhánh cây cần giữ ở tư thế nằm ngang, áp dụng cách buộc nằm ngang như hình 21, để có được cành uốn cong nằm ngang.

4. Buộc chằng chéo: Gặp trường hợp cành cây giao nhau, khiến cho hai cành bị lệch nhau theo chiều thẳng đứng thì áp dụng cách buộc chằng chéo. Điểm quan trọng của phương pháp này là phải

chọn vị trí buộc hợp lý, đó là hướng uốn cong của cành. Ví dụ muốn uốn cong về phía bên trái thì dây buộc phải chéo sang cành phía dưới, sau đó vắt sang cành giao nhau để kéo cành lên, cuối cùng thì buộc cho cành ở tư thế nằm ngang theo ý muốn. Tương tự, khi cần uốn cong về phía bên phải thì làm ngược lại. (Xem hình 22)

Cách buộc này có rất nhiều kiểu thực hiện, hoặc là buộc để kéo lên, buộc để kéo xuống hoặc để giữ cho cành ở vị trí nằm ngang.

5. Cách buộc liên nhau: Một số loại cây như đào, mai khi cần cắt tỉa thường gặp những cành mọc thẳng và cành rất dài, lúc này không nhất thiết là áp dụng thuần túy cắt bỏ hoặc buộc uốn, mà người ta thường dùng một sợi dây mảnh để buộc theo kiểu quấn liên tiếp liên nhau, sau đó giữ không cắt buộc (Xem hình 23)

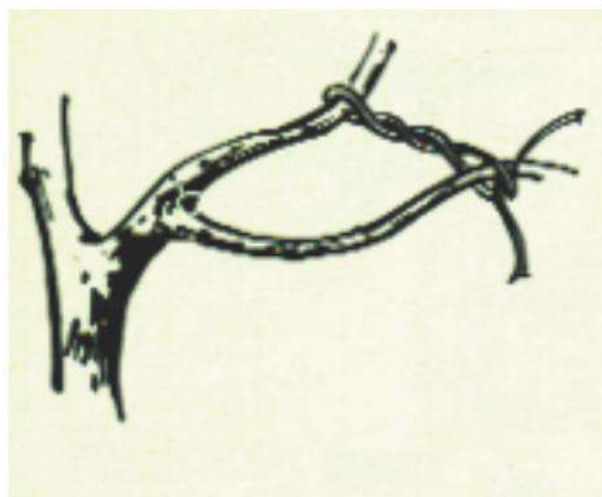

(A) Treo lên

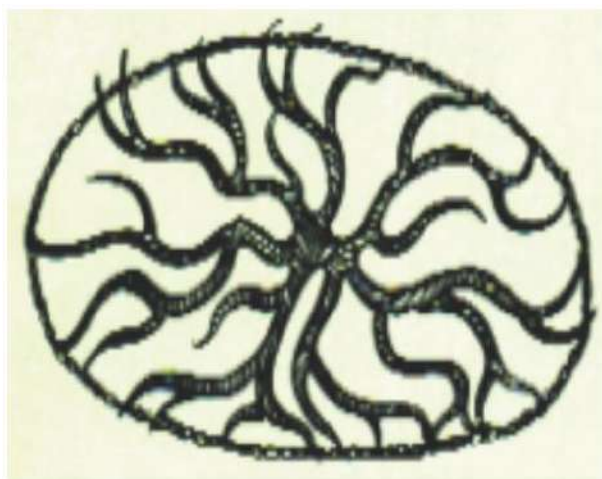
(B) Treo kéo xuống

Hình 26: Phương pháp treo để tạo dáng Bonsai - Hình 27: Tạo dáng bằng phương pháp cuộn vòng uốn

Cứ mỗi điểm uốn buộc một đoạn, sau đó cắt cuộn thêm một vòng rồi tiếp tục buộc để uốn đoạn cành tiếp theo, cứ như vậy nhiều đoạn uốn trên một cành thẳng được thực hiện liên nhau.

Hình 28: Uốn sửa bằng cách ép cành

Hình 29: Uốn ngọn theo phương pháp buộc đan xen

6. Buộc kiểu điểm tựa: Khi hai cành hoặc hai nhánh cây chéo nhau, mà ta không muốn cắt bỏ cả hai, thì áp dụng cách buộc uốn kiểu điểm tựa. Trước hết buộc một vòng trên một cành, sau khi xoắn dây tiếp tục buộc và cột chặt vào cành thứ hai, làm cho hai cành ép sát vào nhau, một phần của cành được uốn cong, chạc chữ “Y” sẽ không rời xa nhau nữa, xem hình (24)

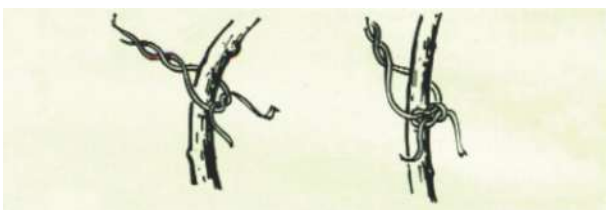
7. Kiểu buộc uốn với sang bên cạnh: Nhiều cành hoặc nhánh cây cần uốn mà không có chỗ buộc hoặc buộc bị trượt hoặc vị trí buộc quá gần (hay xa quá), bắt buộc ta phải buộc sang cành bên cạnh, đó là cách uốn với sang bên cạnh. Cách uốn này còn gọi là buộc uốn nằm ngang. Cành cây được buộc chặt và kéo lên cao còn phần sau của cành thì lại kéo xuống dưới. Xem hình 25).

Một vòng - Hai vòng - Buộc thắt nút

Hình 30: Cách buộc nút dây khi uốn sửa bonsai

8. Buộc kiểu treo: Phương pháp này có hai hướng là hướng treo lên và treo xuống. Trong quá trình tạo dáng Bonsai, phát hiện có cành hoặc nhánh bị chúc xuống, và cũng không có cách nào buộc uốn chính cành đó cho nằm ngang thì phải dùng phương pháp treo hướng lên cao. Trước hết phải buộc cành chủ rồi kéo cành uốn lên đúng vị trí. Trường hợp ngược lại thì áp dụng cách treo chúc xuống để cành trở về đúng vị trí nằm ngang. (Xem hình 26).

a. Nút buộc lỏng.

b. Nút buộc chết.

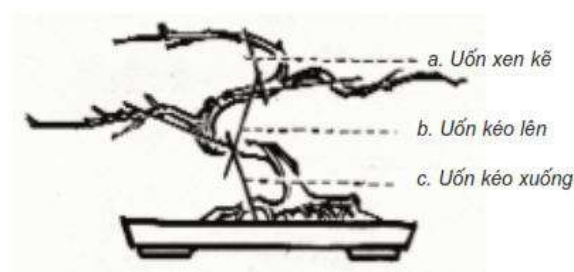
Hình 31: Cách buộc dây uốn sửa Bonsai

9. Cuộn vòng uốn:

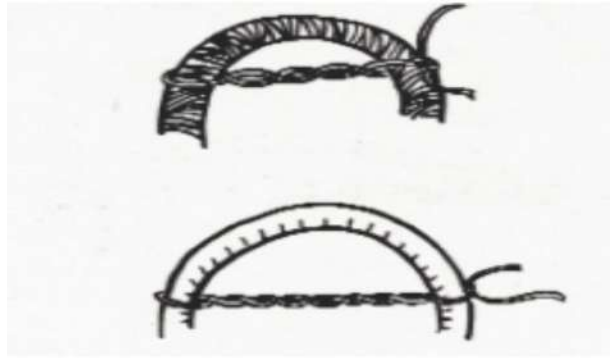
Khi tạo dáng cho cây, nếu thấy cành hoặc nhánh cây chưa thật nằm ngang, thì có thể sử dụng phương pháp cuộn vòng uốn để điều chỉnh. Sau khi buộc chặt một đầu thì kéo căng dây theo hình vòng cung để cành đó được nâng lên hay chúc xuống, thay đổi một góc rất nhỏ để đạt được vị trí nằm ngang chuẩn nhất (Xem hình vẽ 27):

10. Cách ép cành: Khi công việc uốn sửa cơ bản đã hoàn thành, nhưng phát hiện có một số cành hoặc nhánh phân bố không đồng đều, thì có thể áp dụng phương pháp ép cành để điều chỉnh vị trí của cành trên mặt phẳng nằm ngang. Đây là cách buộc dây uốn vào cành bên cạnh hoặc cành cách xa để điều chỉnh các vị trí cần uốn (Xem hình 28).

11. Buộc đan xen: Khi cây đã được tạo dáng xong, nhưng ngọn cây ở viền bên ngoài có cái vểnh lên có cái chúc xuống mà cũng không có cách nào để đưa chúng về vị trí nằm ngang, thì có thể áp dụng cách buộc đan xen, thông thường là để xử lý khi buộc xong phần ngọn. Cách làm cụ thể như sau: dùng loại dây buộc thật mảnh, buộc đan xen xung quanh các ngọn cây thành một vòng tròn, khiến tất cả các ngọn đều nằm trên một mặt phẳng (xem hình 29).

d. dùng bao tải bọc chỗ thân cây uốn lại

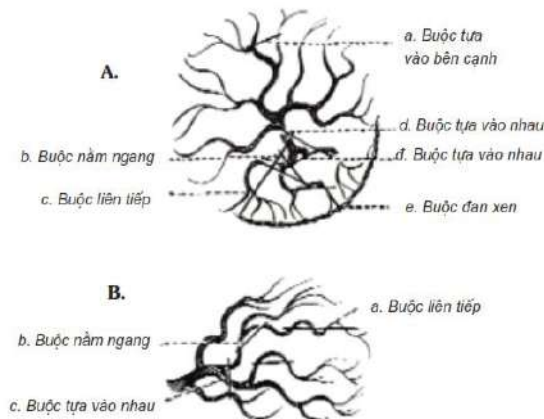
đ. cắt khắc chỗ cần buộc

Hình 32: Cách uốn thân bonsai.

Ngoài 11 phương pháp buộc uốn trình bày trên đây, có hai cách xử lý khác cũng thường được áp dụng. Đó là cách buộc dây uốn (hình 30) và cách xoắn dây (Hình 31) sau đây:

1. Cuốn một vòng, thường được sử dụng khi cành cây có nấc giữ, khiến dây không bị trượt.
2. Cuốn hai vòng, áp dụng khi cành cây không có nấc giữ, dây dễ bị trượt.
3. Buộc thắt nút, thường dùng khi uốn cành ở húc thứ nhất, thường là buộc chỗ gốc cây sát đất.

1. Buộc lỏng: Trước hết cần buộc nút lỏng ở thân cây hoặc cành lớn, sau đó điều chỉnh độ chặt của dây để thân hoặc cành cây cũng nhu phần đỉnh của cây theo đúng vị trí thích hợp. Cuối cùng thắt nút cố định.

Hình 33: Cách uốn, cắt tỉa để tạo dáng bonsai có tên Đám mây lá

2. Buộc nút chết: Sau khi uốn sửa được nhu mong muốn, không cần phải điều chỉnh gì nữa, sẽ tiến hành buộc nút chết lại.

a. Cách chọn định hình khi tạo dáng bonsai:

Việc tạo hình cây cảnh, thân cây được coi là nền tảng, còn cành cây, nhánh chỉ là thứ yếu; trong đó tu thế của thân cây là điều quyết định, cho nên việc chọn địa hình là vô cùng quan trọng. Trước hết, cây phải có bộ rễ phát triển, thân cây khỏe, cành chính xum xuê, cành phụ dồi dào để tạo điều kiện cho việc cắt tỉa. Tiếp theo là hình dáng cây dễ dàng cho việc uốn sửa, cắt tỉa, cây đã có tu thế tự nhiên đẹp.

b. Uốn, cắt thân cây:

Khi uốn, cắt thân cây, thường áp dụng phương pháp tạo nấc buộc, cần cố gắng tận dụng buộc càng sát mặt đất càng tốt, từ đó sẽ thuận lợi khi uốn toàn thân của cây. đầu tiên là buộc nút thắt lỏng để uốn đoạn thứ nhất điều chỉnh độ lỏng chặt của nút cho hợp lý để có được độ uốn cong thích hợp, cuối cùng buộc chết nút thắt lại và cắt bỏ những nhánh thừa. Tiếp theo, áp dụng các biện pháp cuốn cành lên, hạ cành xuống, buộc xen kẽ rồi uốn tiếp đoạn hai, ba cho đến khi ưng ý (Xem hình 32).

Nếu gặp phải loại thân cây to hoặc chất gỗ giòn, để tránh làm gãy cây khi uốn, nên bọc chỗ cần uốn bằng bao tải hoặc vải dày rồi mới tiến hành uốn. Khi cần uốn cây về phía bên trong thì dùng cưa nhỏ tạo ra hai ba vết cắt nhỏ, độ sâu vết cắt không được quá một phần ba đường kính thân cây, sau đó thực hiện các bước uốn cây.

a. Kiểu thân uốn lượn (có vân ngang)

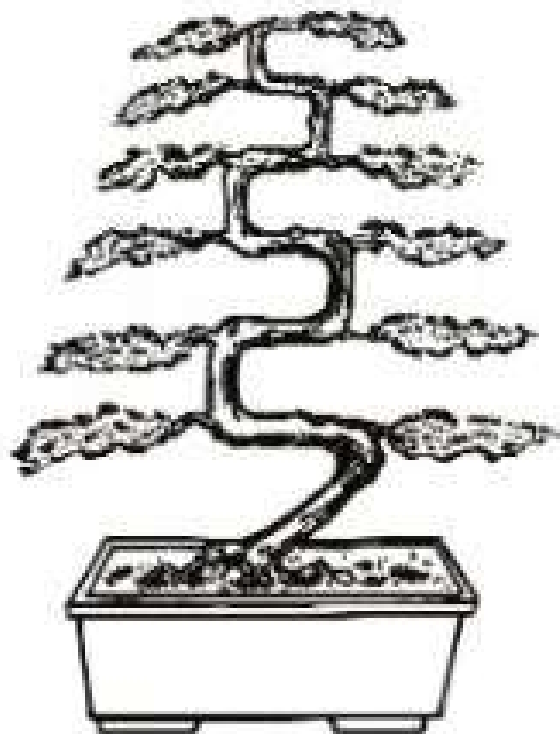
b. Kiểu thân uốn lượn (không có vân ngang)

c. Kiểu thân uốn đối xứng

d. Kiểu uốn lượn liên tiếp

e. Kiểu uốn lượn vuông góc

f. Kiểu uốn lượn vuông góc

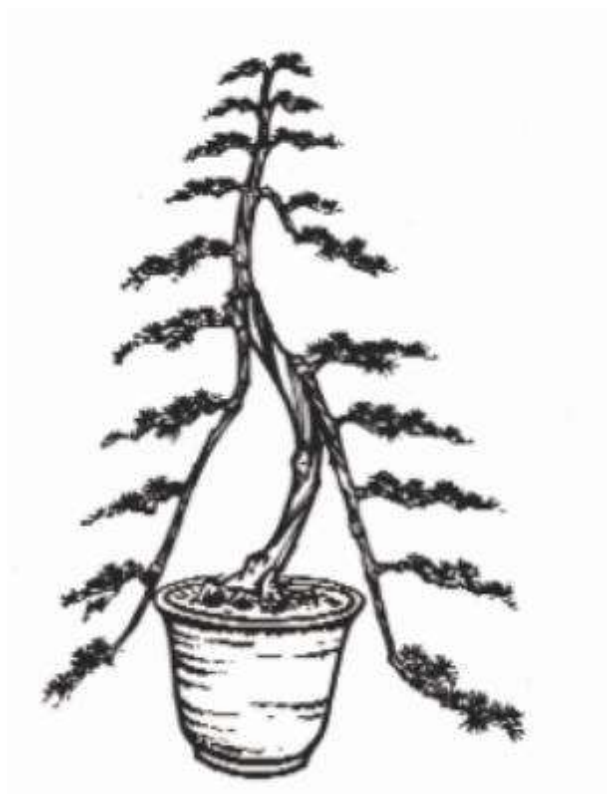
g. Ba lần uốn để được chữ “Cửu” ngược (Mặt chính diện)

h. Ba lần uốn để được chữ “Cửu” ngược (Mặt phía sau)

c . Cắt tỉa cành lá:

Về công đoạn cắt tỉa cành lá, điều cơ bản nhất là cần giữ được cành chính phần đỉnh ngọn cây và cành nhánh ở phần nền đoạn uốn cong thứ nhất sát gốc. Sau đó thực hiện việc tạo dáng mặt nằm ngang, tạo hướng vươn lên của cành chính, bằng phương pháp uốn cong sang hai bên theo chiều nằm ngang để hình thành các cành có đỉnh là hình tròn. Trong trường hợp cần thiết thì phải dựng cành chính bù các chỗ trống, uốn sang hai bên.

i. Cành buông thõng

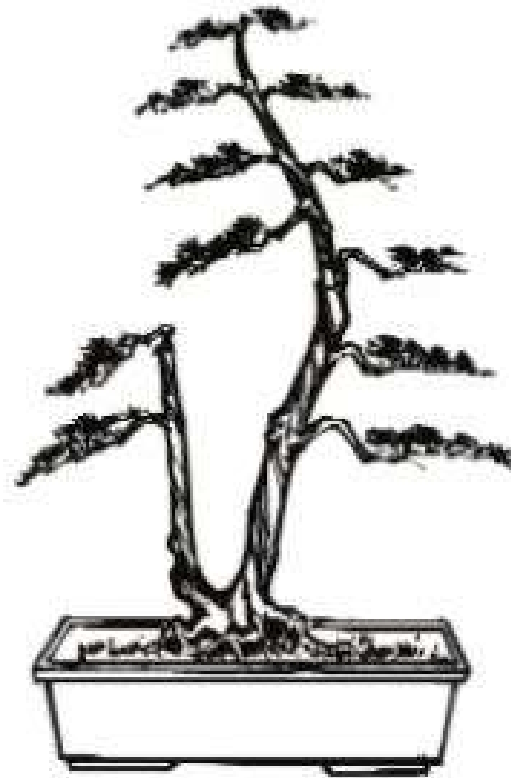
I. Thân thẳng đứng (Kiểu ba chân)

o. Góc và thân nghiêng (Kiểu ba chân)

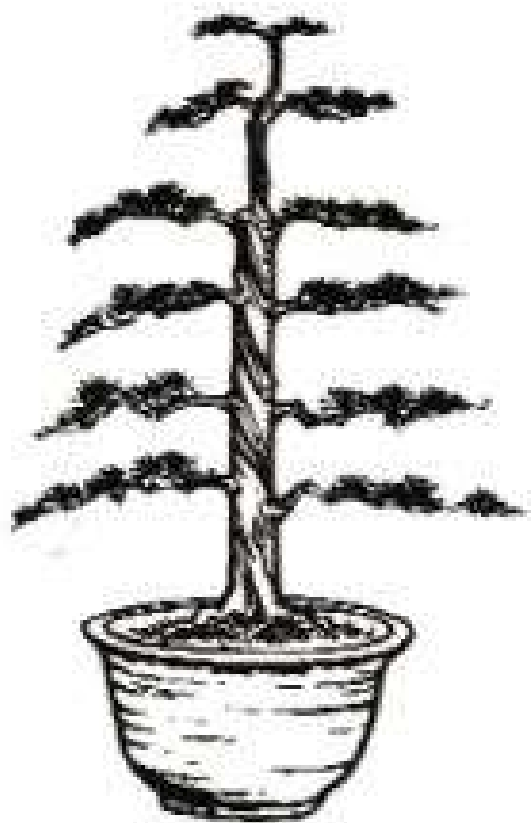
j. Rồng cuộn quanh cột

m. Thân thẳng ngọn nghiêng (Hai thân)

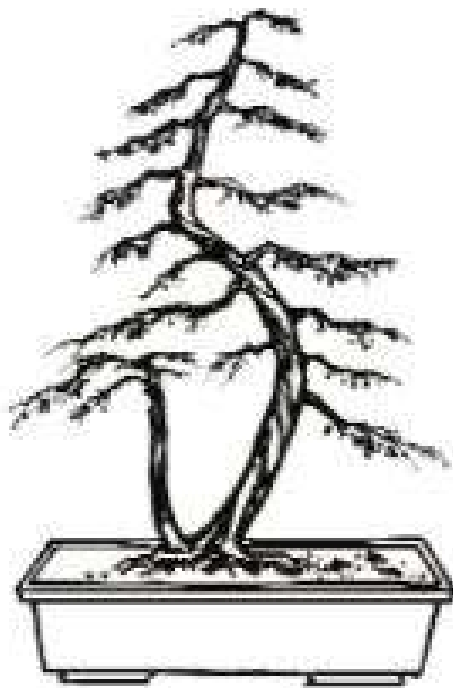
p. Thân nghiêng mềm mại

k. Thân thẳng đứng (thân đơn)

n. Gốc và thân nghiêng (Kiểu hai chân)

q. Thân nghiêng mềm mại

Tiếp theo là uốn buộc các cành phù hợp với mặt đất, sao cho các cành có khoảng 3 đoạn uốn và cắt bỏ các lá mọc chĩa lên để có tán hình tròn nằm ngang. Đó chính là thể của bonsai “đám mây lá” như hình (33)<A>.

1. Chọn cây giống đủ tổ chất và đào lấy cả bầu rễ

2. Gọt bỏ lớp đất ngoài của bầu rễ và cắt các cành con rườm rà

3. Đặt nghiêng bầu đất vào trong chậu

4. Uốn mạnh đốt thứ nhất

5. Uốn tiếp đốt thứ hai và uốn nghiêng đốt thứ ba

6. Cột vào chân chậu phía trước

Sau khi buộc uốn phần đỉnh, thì cắt bỏ các lá chĩa xuống dưới, lá ở phần giữa cần tạo dáng hơi lồi lên ở phần uốn cong của cành chủ. Cách buộc dàn lá như sau: Trước hết áp dụng phương pháp buộc kéo xuống tạo mặt phẳng nằm ngang, sau đó sử dụng phương pháp buộc ngang sang hai bên các đoạn uốn cong, hình thành bộ khung cành chính, rồi tùy trường hợp cụ thể mà cắt bỏ lá thừa (Hình 33) .

7. Cột vào chân chậu phía sau, buộc lại các dây

8. Tạo ra tầng cành giữ chặt phần ngọn

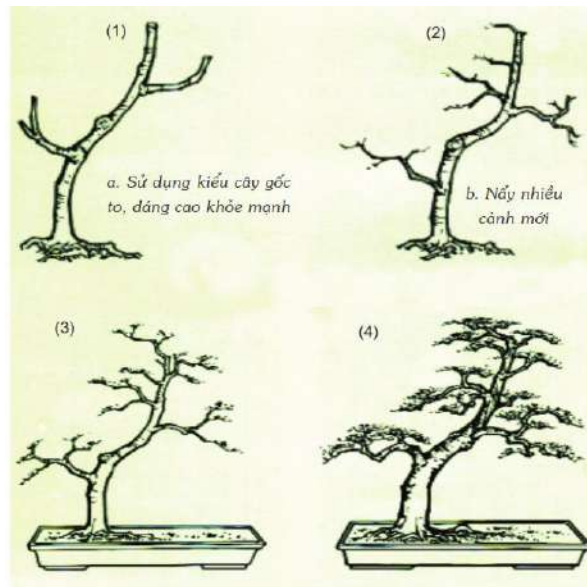

9. Hoàn thành bước tạo hình (cần chú ý là đảm bảo từ đỉnh ngọn chiếu thẳng xuống gốc phải là đường vuông góc với gốc, vì vậy được gọi là “chiếu thẳng xuống chân”)

Hình 35: Các bước tạo dáng bonsai kiểu gốc đổ nghiêng.

e. Chăm sóc:

Uốn tỉa, cắt sửa xong, phải sau 3 - 5 năm mới thực sự hình thành bonsai. Sau một năm tạo dáng thì tăng cường chăm sóc bón phân, tưới nước, đặc biệt quan tâm tới việc chiếu nắng cho cây. Các cành lá mới mọc phải thường xuyên theo dõi để cắt tỉa, giữ cho dáng cây định hình. Thông qua việc cắt tỉa có thể điều chỉnh độ dày thưa của lá, đảm bảo thông thoáng nắng gió, càng tạo cho dáng của “đám mây lá” thêm đẹp.

Hình 36: Tạo dáng bonsai theo cách nén cành ép gốc

Cần lưu ý không để cây bị tật, có hiện tượng cây hình thành tật hoặc sẹo phải khắc phục ngay bằng cách kiểm tra các điểm buộc uốn, đảm bảo cho cây phát triển bình thường. Hiện tượng này xảy ra bắt đầu ngay từ năm đầu tiên. Sau 3 - 5 năm được chăm sóc chu đáo theo 11 phương pháp đã nêu, ta sẽ có được một sản phẩm như ý.

V. Tạo dáng bonsai chuẩn

a. Các hình thức bonsai kiểu tiêu chuẩn:

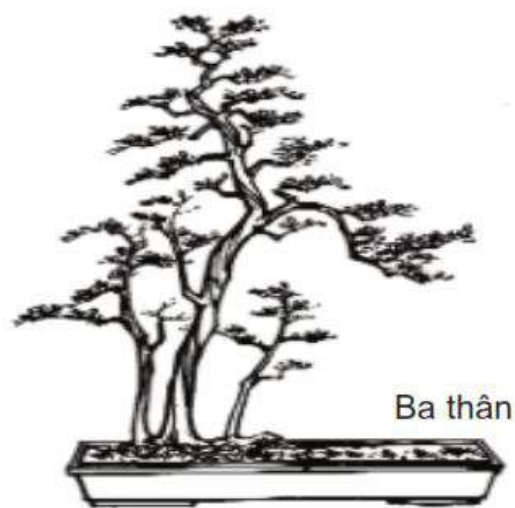
Phần này được trình bày kỹ trong hình (4-22), bao gồm 17 kiểu cơ bản sau:

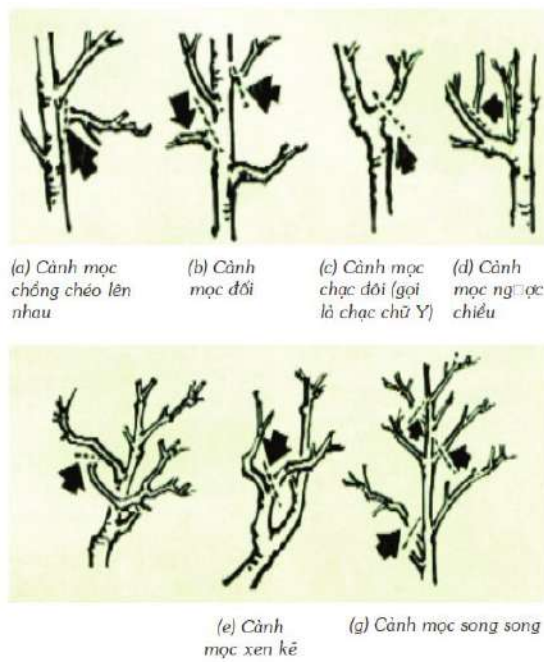
Một thân

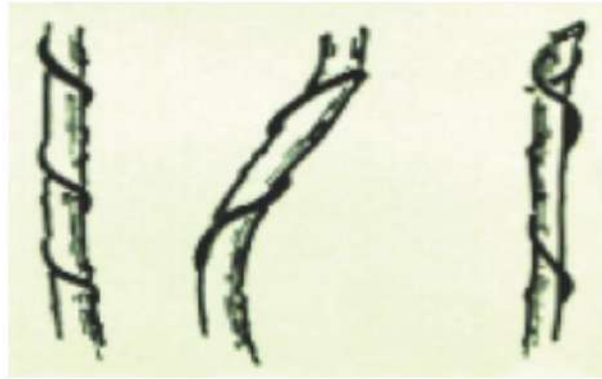
Hai thân

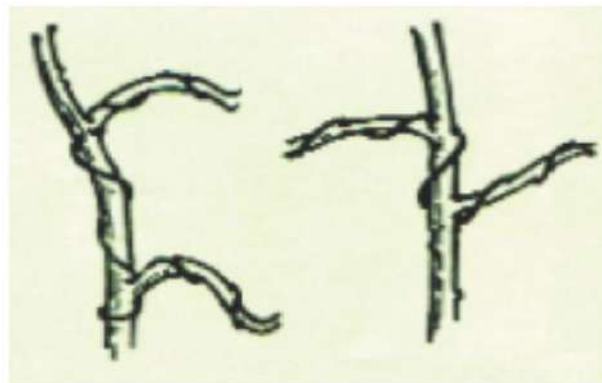
Hình 37: Tạo hình bonsai theo kiểu thẳng đứng

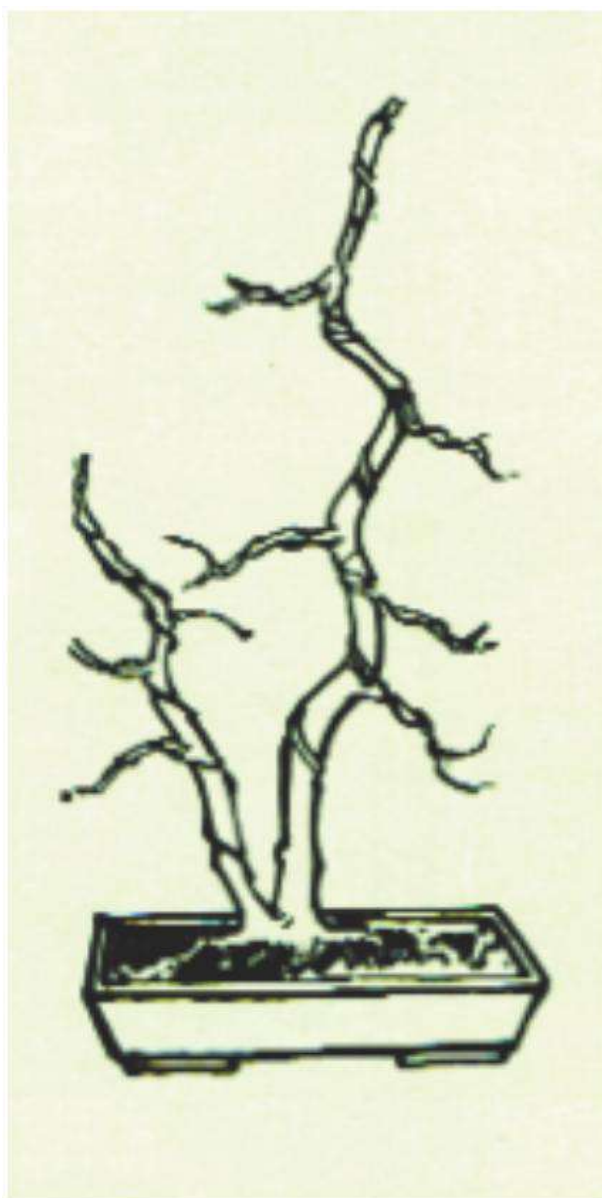
Hình 38: Trước khi tạo dáng cần cắt bỏ các cành, nhánh thừa

(a) Dây thép buộc xiên với thân cây một góc 45° là tốt nhất.

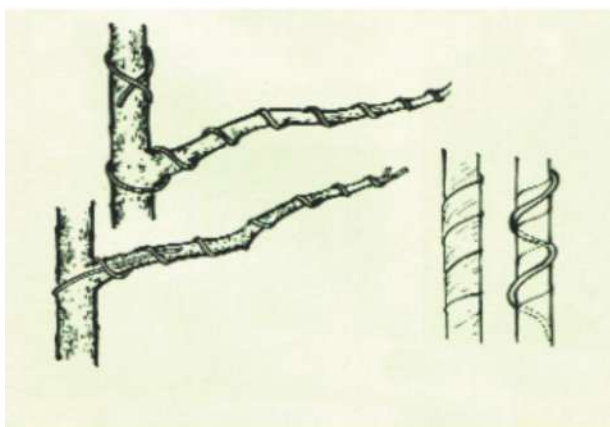
(b) Khi buộc đến đần mút, dây thép phải được gấp đôi vào phía trong, không để chĩa ra ngoài.

(c) Có thể dùng một sợi dây thép để quấn hai cành liền nhau.

b. Chế tác tạo thân cây kiểu gốc đổ nghiêng:

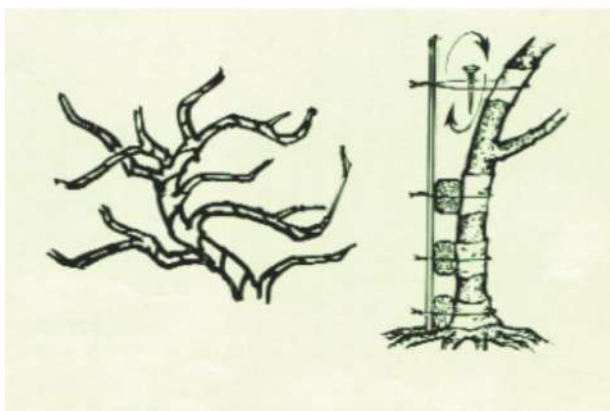
Các bước tiến hành việc tạo dáng bonsai kiểu gốc đổ nghiêng được thực hiện qua 9 bước (xem hình vẽ số (4-23).

(a) Hai cách quấn dây thép

(b) Nên bọc giấy rồi mới quấn dây

Hình 40: Cách tạo dáng thứ nhất bằng phương pháp quấn dây thép

(a) Cây sau khi đã quấn xong dây thép

(b) Cách nắn thẳng thân cây

Hình 41: Cách tạo dáng thứ hai bằng phương pháp quấn dây thép

(1) Chọn cây để tạo dáng: Thân chính (gọi là thân chủ) phải to khỏe, các cành đều phát triển tốt tỏa ra ở mức độ cao thấp, rộng hẹp khắp bốn phía, có nhiều mầm. Khi đưa cây ra khỏi chậu, chú ý đặt vào một nơi thuận tiện cho việc xác định tạo dáng.

(2) Dùng sợi dây nhôm để xử lý việc uốn cong thân chính của cây; chú ý dây nhôm và thân cây nghiêng lệch 45° .

(3) Dùng dây nhôm buộc để uốn cành bên với gốc cây. Bỏ tất cả đất cũ bám quanh rễ cây.

Hình 42: Tạo dáng loại cây Túng La Hán bằng sợi dây kim loại

VI. Tạo dáng bonsai theo kiểu “nén cành ép gốc”

Phương pháp tạo dáng bonsai kiểu “nén cành ép gốc” chủ yếu là tạo cành có dáng uốn mềm mại, xòe rộng như đón lấy nắng gió của đất trời, thế cây duỗi thoải mái, thân và gốc vững chãi bám chặt vào đất một cách chắc chắn.

a. Biện pháp kỹ thuật nén cành ép gốc:

Phương pháp này được trình bày tỷ mỉ trong hình vẽ 36:

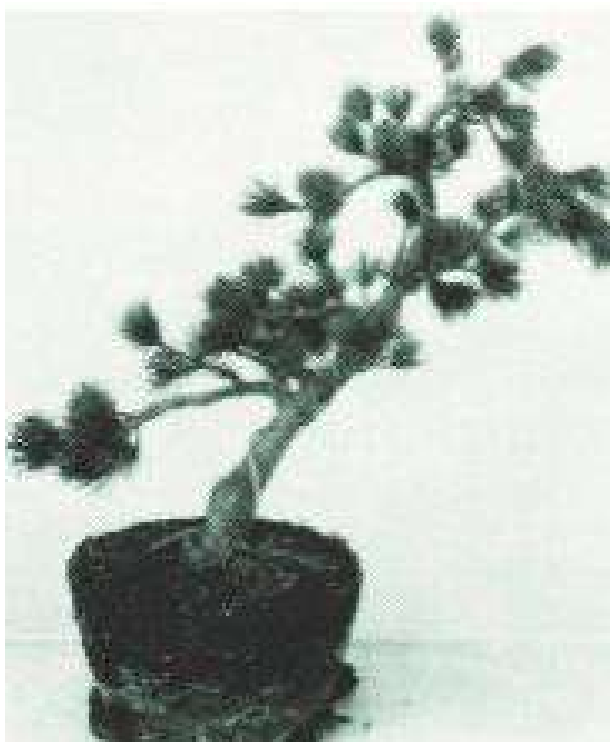
1. Chọn định hình cây:

(1) Chọn tướng cây: Chọn cây đã nhiều năm trông to khỏe, không bệnh tật, sâu hại, cành nhánh nhiều (chú ý cành nhánh có đủ dạng lớn, bé, mọc dài ngắn các phía, gần sát gốc có một nhánh to, bộ rễ dày và khỏe, thân có độ nghiêng tự nhiên. Lấy cây ra khỏi chậu và đặt ở vị trí thích hợp để dễ quan sát khi định tư thế và chọn kiểu dáng đẹp cho cây cũng như góc độ quan sát và thưởng thức bonsai sau này.

(2) Bước tạo dáng thứ nhất: Dùng dây kim loại quấn theo chiều nghiêng của thân cây, sau đó uốn tạo dáng khổng chế thân theo ý định của mình.

(3) Bước tạo dáng thứ hai: Căn cứ vào tư thế của thân chính để tiến hành uốn cành chính theo một cách tương ứng. Sau đó cần nhắc đến vị trí chính phụ của các cành tiếp theo, độ dày thưa của lá, các tầng các lớp của tán lá, v.v...

Sau khi chọn được định hình cây ưng ý, có bộ rễ khỏe, thân cây to chắc, có nhiều nốt mấu của cành (có tác dụng đỡ và giữ chặt các dây buộc khi uốn sửa), cây có nhiều cành ngang khỏe. Tỷ lệ ngọn và thân cây phải tương xứng. Sau đó định hình độ cao của thân cây, bằng mắt quan sát tư thế cây đảm bảo tự nhiên là được.

(4) Bước tạo dáng thứ ba: cắt bỏ g i ữ a những cành, nhánh thừa để b ớc c á c tiếp theo có cơ sở cắt tỉa tiếp. cành

(5) Bước tạo dáng thứ tư: Tạo hình cho cành trong bình và các cành con có bố cục hợp lý, phân tầng cành lá cho bonsai.

(6) Sau khi tạo dáng xong, cắt bỏ những chi tiết rối rắm trước khi cho cây vào chậu.

(7) Chọn chậu: chọn chậu thích hợp với kiểu dáng và quy cách của bonsai cây.

(8) Cắt sửa bộ rễ, cắt những rễ quá dài, để kích thích mọc rễ sau khi vào chậu.

(9) Vào chậu: cần lưu ý đặt trọng tâm của cây lùi về phía sau một chút để đạt yêu cầu phía trước thoáng, phía sau

(10) Phối cảnh: căn cứ vào dáng của chậu bonsai có thể dùng đá núi, tượng người, trồng cây đều cần chú ý là tỷ lệ phải tương ứng, các lớp phong phú, cấu hình hoàn mỹ.

2. Chăm sóc các cành bên và các cành ngọn:

Sau khi cây vào chậu ổn định rồi cần chăm sóc cây một thời gian để cây nảy cành mới. Đợi đến khi các cành mới phát triển có tỷ lệ tương xứng với cành chính (tức là những cành nằm ngang), sẽ tiến hành từng bước cắt tỉa.

3. Tiếp tục chăm sóc để cây phát triển thành một bonsai như mong muốn.

Sau một vài năm cây trưởng thành đến một độ lớn nhất định và hình thành bộ cành lá dày dặn, cần phải buộc sửa, uốn cho các cành phân bố đồng đều ở cả hai bên cũng như phía trước và phía sau bonsai, công việc này gọi là buộc sửa trang trí. Điều cần tránh là không buộc dây và để tồn tại các cành nằm ngang mà chỉ để các cành phân lớp theo thứ tự cao thấp mà thôi. Khi giữ cành, chú ý giữ các cành chúi xuống, bỏ các cành giữa lên cao, khiến cho toàn bộ

cây có xu hướng phát triển hướng xuống dưới góc sẽ làm tăng cảm giác lập thể của một bonsai.

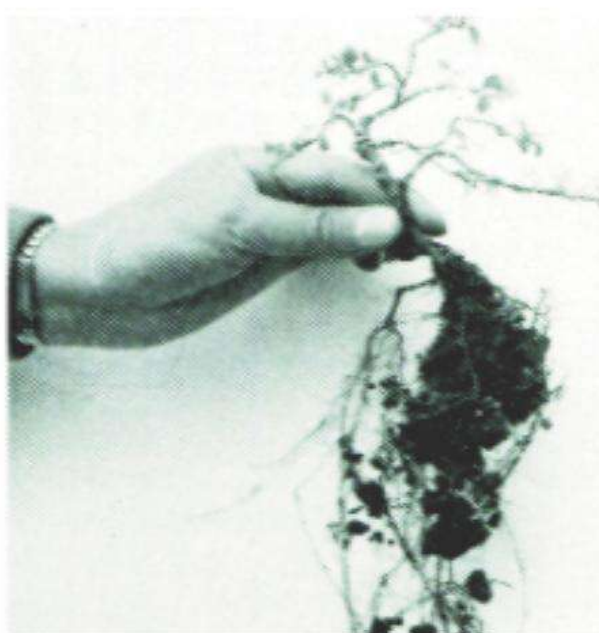
(1) Chọn cây mai lữ rồi sẽ ưng ý và lấy từ trong chậu ra.

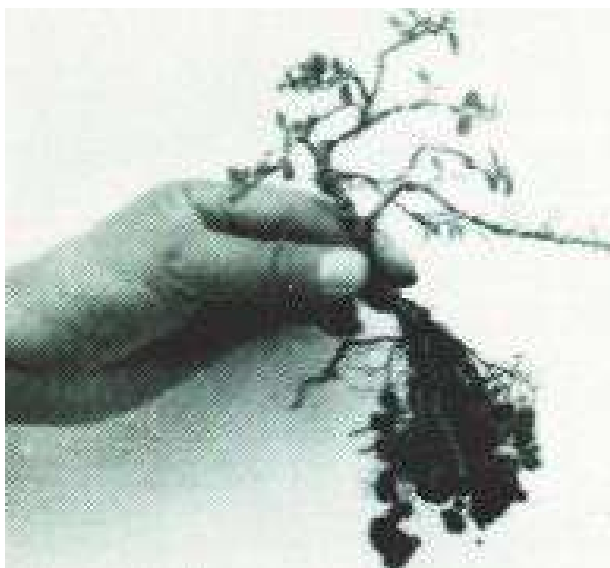
(2) Căn cứ vào yêu cầu cấu hình, cắt bỏ những cành, nhánh rườm rà.

(3) Căn cứ vào độ lớn của thân cây và thể uốn để chọn dây kim loại thích hợp để uốn chặt thân chính, sau đó uốn cành và nhánh.

(4) Rũ bỏ bùn đất, chỉ để lại khoảng 1/4.

(5) Cắt bớt những sợi rễ quá dài.

(6) Chọn loại chậu vuông lòng, có tỷ lệ thích hợp với cây, chú ý để hở lỗ thoát nước ở đáy chậu. Đưa cây vào chậu và cố định gốc.

Hình 44: Tạo dáng cây mai lười sể

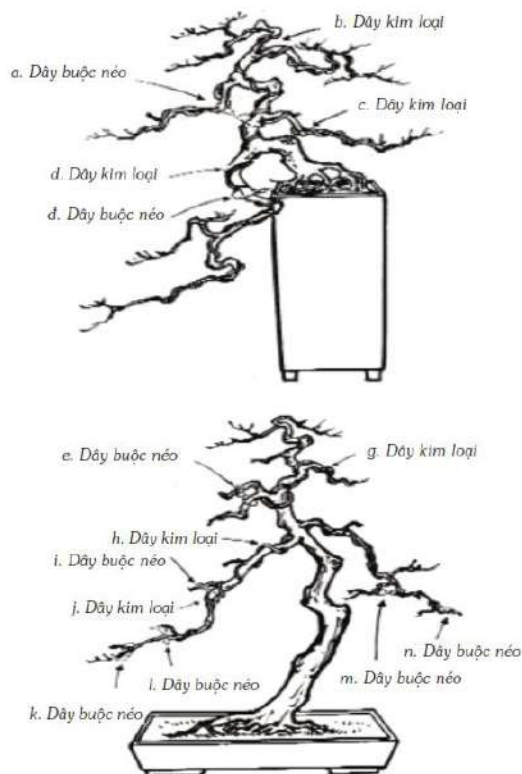
4. Đã hình thành một chậu bonsai:

Lúc này cần hết sức chú ý cắt bỏ hoặc uốn, buộc, sửa tất cả các cành, mầm nằm ngang. Phần ngọn cần giữ những ngọn để tạo

thành vòm cao. Hết sức chú ý khống chế không cho cây phát triển theo chiều cao, cho nên phải thường xuyên quan sát cắt bỏ những cành nhỏ, để tạo nên một bonsai có từng tầng từng lớp nhu vẽ, đặc biệt phải để lộ rõ phần gốc ra khỏi mặt đất khiến cảm giác phần rễ của bonsai mang tính nghệ thuật cao.

b. Kỹ thuật tạo dáng bonsai kiểu thẳng đứng:

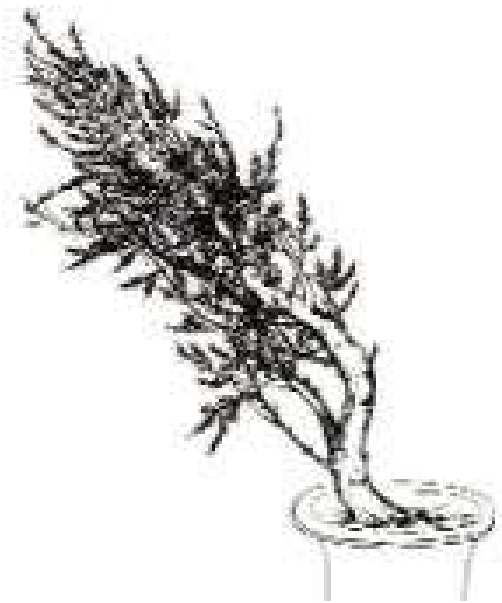
Bonsai kiểu thẳng đứng mang phong cách của bonsai mà các hòa thượng rất ưa thích, đó là cảnh sơn thủy kỳ thú mà bình yên nơi cửa Phật tĩnh tại. Kiểu bonsai này thường sử dụng dạng một cây, hai cây và ba cây (xem hình 37). Trước hết cần chọn cây cao, gầy, thanh thoát. Nhìn tổng thể cây có hình dáng cao vút. Thân thân có những cành mọc một cách hợp lý tạo cảm giác nhu những nét bút vạch tình cờ, chúng sẽ tạo nên tán cây đơn giản, tự nhiên song lại không quá lộ liễu mà có cảm giác kín đáo, khiêm nhường; thể hiện được tinh thần “Trong cương có nhu”, một ý nguyện vươn tới, ngẩng cao tầm, đó chính là cốt cách. Thể hiện được tinh thần đó là rất khó. Từ bộ rễ nổi đến thân chính phải tuân theo quy tắc: Từ lớn đến nhỏ. Riêng phần rễ chìm không cần quá nhiều nhu với thân cây to. Các cành, nhánh ở phần giữa cần chăm sóc và theo dõi thường xuyên để chúng phát triển hướng xuống dưới với độ dài thích hợp, đảm bảo thanh tú, không hỗn loạn, ruộm rà.

Hình 45: Cách tạo dáng kết hợp nhiều phương pháp khác nhau.

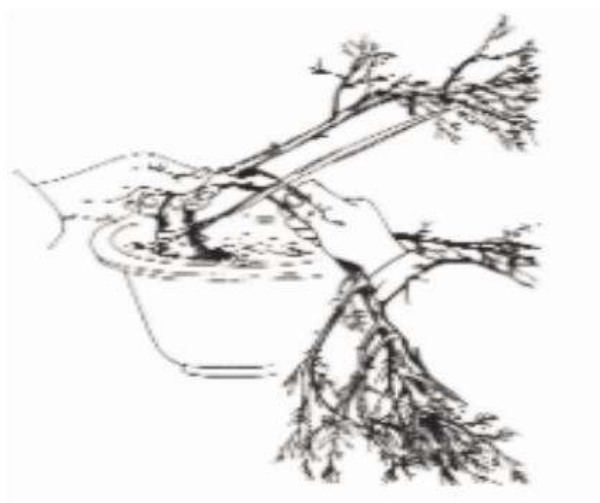
VII. Phương pháp tạo dáng Bonsai bằng dây thép

Trước khi bắt tay vào tạo dáng cần phải cắt bỏ hoặc cắt ngắn những cành, nhánh quá rậm rạp, rối mắt. Sau khi đã cắt tỉa tỉ mỉ thì mới dùng sợi dây thép để tạo dáng cho cây. Nói chung, với một bonsai, cần loại bỏ các cành nhánh sau: cành nằm ngang song song, cành phụ, cành giao nhau, cành mọc ngược, cành rủ xuống v.v... (Xem hình vẽ 38 và 39).

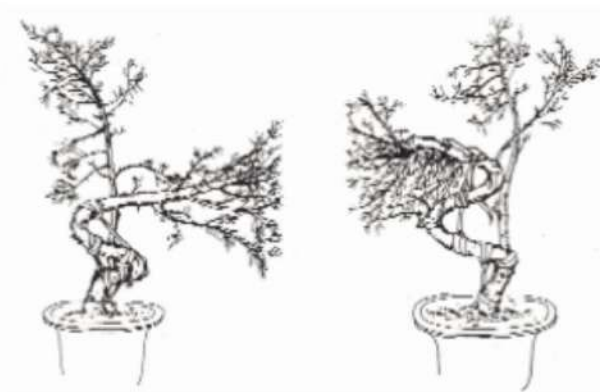
Sau khi cắt tỉa, dùng dây thép để tạo dáng cây, cần hết sức cẩn thận, và nên nhớ rằng, các cành nhánh còn lại sẽ có ý nghĩa nhất định về sau này. Thông thường, những cây rụng lá thì có thể tiến hành tạo dáng ngay trong mùa sinh trưởng, khi mà các cành của cây chưa hoàn toàn gỗ hóa. Còn những cây xanh quanh năm thì nên tiến hành tạo dáng vào mùa thu hoặc mùa đông. Vào mùa cây nảy mầm không nên tạo dáng vì các mầm cây dễ bị tổn thương.

Để các cành dẻo, dễ uốn sửa, thì trước đó một hôm không nên tưới nước, phương pháp này càng hiệu nghiệm đối với loại cây rụng lá, vì loại cây rụng lá thường là giòn, khi uốn rất dễ dàng.

Nói chung, dây thép chỉ buộc uốn ở chỗ độ lớn của cành, lớn nhất là 1/3 cành ở đoạn to nhất. Loại cây vỏ mỏng như Lựu hoặc phong rất dễ bị tổn thương, nên cần bọc giấy vào dây thép hoặc cành cây rồi mới buộc uốn, như vậy sẽ không làm vỏ cây bị sây sát.

Các bước tiến hành nên buộc uốn ở phần thân chủ trước, sau mới đến cành, sau nữa mới đến các nhánh bên, và cứ thế dần lên cao, từ cành lớn đến cành bé. Khi quấn dây, một đầu dây thép nên cắm vào đất trong chậu để giữ chắc đầu dây đó; cũng nên nhớ là cắm đầu dây thép ở mặt sau của chậu Bonsai, không nên cắm ở mặt chính diện, trông rất xấu.

Dây cuốn theo chiều kim đồng hồ hay ngược lại đều được, có điều dây phải sát lớp vỏ cây, không nên để dây bị lỏng. Với các cành nhỏ, cũng cần cố định một đầu dây trước, sau đó quấn xong thì gài chặt đầu dây kia lại hoặc xoắn một vòng cho chắc chắn, như vậy dây sẽ không bị bung hoặc lỏng ra xem hình vẽ số 40 và 41.

Tạo dáng là cách làm thay đổi vị trí của cành và thân cây, ví dụ một cây thông năm lá còn non, các cành dài ngắn không đồng đều, độ dày thưa của lá cũng phân bố không đồng đều. Người ta muốn một cành của cây thông đó làm nhiệm vụ mặt trước, còn cành mặt trước thì làm nhiệm vụ là cành chủ. Như vậy hình dáng ban đầu của cây được thay đổi nhiều, cây trở nên thấp xuống, thân cây nhu to ra. Màu của cây dương nhu cũng thay đổi, trông già dặn hẳn lên, độ dài của các cành cũng tương đối hài hòa hơn.

Loại cây rụng lá thường có tốc độ phát triển nhanh, dây thép quấn ở cành cây, sau 3 - 4 tháng là phải được tháo bỏ. Đối với loại Tùng hoặc Bách thì sau 1 năm là phải tháo dây uốn ra.

Cành càng to thì dây thép buộc phải để càng lâu, nếu thấy cành cây to nhanh về dây thép lặn sâu vào vỏ cây, phải tháo lỏng dây ra ngay. Nếu sau khi tháo dây, vỏ cây hồi phục lại như cũ, thì vẫn phải tiếp tục cuốn uốn cố định cho cành đó.

- Tạo dáng cây La Hán bằng dây kim loại

Hình vẽ 42 bao gồm 6 hình thể hiện 6 bước tạo dáng cho cây La Hán bằng dây thép như sau:

(1) Chọn cây khoảng 2 - 3 năm tuổi, mọc nhiều cành nhánh đường kính thân khoảng 2cm, trồng nghiêng vào chậu, sau khi cây trong chậu phục hồi thì bắt đầu tạo dáng.

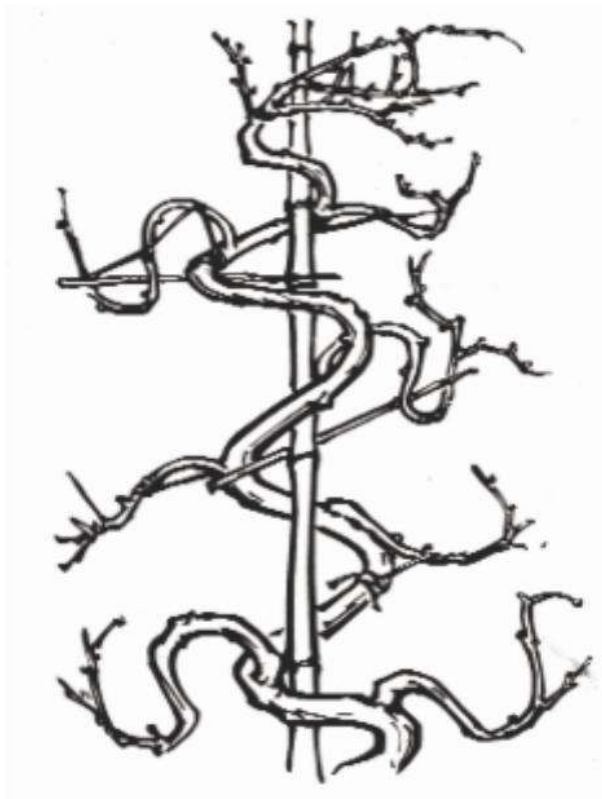
(2) Đầu tiên, dùng dây , với bộ rễ, buộc néo sát gốc, vặn cây theo chiều sang phải, nhớ sau ngói vỡ không để cây bị xoắn, khi cây trong chậu phục hồi vào lỗ dùng dây buộc néo chặt đúng vị trí thích hợp.

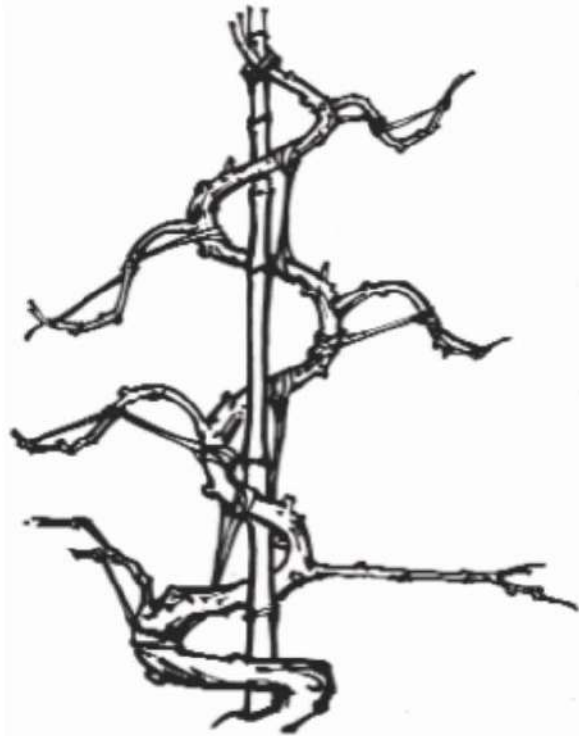
(3) Tiếp theo, vặn cây sang bên trái, nhớ là gốc cây nằm trên mặt phẳng chứa hai chậu đoạn cong hình chữ S

(4) Dùng dây buộc các cành bên để uốn với độ cong nhỏ, tạo thế rang đang bơi. Luồn các đoạn cây nhỏ vào giữa đoạn cong chữ “S”.

(5) Cây hình thành dáng mới sau khoảng 5 năm, các cành, nhánh đã có dáng rồng đang vờn, bơi. Như vậy là đã hoàn thành việc định hình dáng rồng. Thông thường, khi mới buộc néo cây mai, các cành bên chính phát triển, trước hết buộc cố định thân cây, đợi các cành bên phát triển, bảo đảm mỗi điểm uốn lòi ra đều có một vài cành nhánh, chuẩn bị cho việc cắt tỉa tiếp

(6) Cây Mai hoa sau khi đã định hình tạo dáng 7 năm, thân và cành chính đã ổn định, trên các cành bên (gọi là “tay”) đã mọc các nhánh non, thì không cần buộc uốn nữa mà chỉ cắt tỉa hàng năm, song vẫn cần cây trụ để cố định cả thân mai. Các cánh bên vẫn phải dùng các đoạn cây nhỏ để tựa cố định.

Hình 47: Tạo dáng cây Mai hoa

- Tạo dáng cây Tùng 5 lá bằng sợi dây kim loại

Các bước tiến hành được trình bày như trong hình 43

a) Điểm quần dây thép

(1) Vào mùa m a, dùng dây thép buộc một vòng trên thân, trên vòng buộc này sẽ tích lũy khá nhiều dinh dưỡng, sẽ mọc lên những chùm rễ phụ. Sau khi có được chùm rễ, phải tháo bỏ ngay vòng dây thép, không làm ảnh hưởng đến sinh trưởng.

(b) Đục những lỗ nhỏ

(2) Dùng đục bằng sắt đục thủng lớp vỏ, tạo thành những lỗ nhỏ. Dùng thuốc kích thích mọc rễ bôi vào các lỗ nhỏ đó, khiến rễ rất nhanh chóng mọc ra, chú ý che nắng cho chum rễ mới mọc.

- Tạo dáng bonsai của loại cây mai lười sể bằng sợi dây kim loại

Các bước chế tác và chỉnh hình bonsai mai lười sể được trình bày như trong hình 44. Sáu bước cụ thể tạo dáng mai lười sể được tiến hành theo thứ tự sau:

VIII. Nguyên tắc cơ bản của việc tạo hình bonsai bằng dây kim loại

Nhiều người thường sử dụng dây kim loại để uốn sửa, tạo dáng bonsai; Có thể tránh được những nhược điểm trong cách chằng néo tạo dáng theo kiểu co kéo thông thường. Chính nhờ những ưu điểm của cách tạo dáng dùng dây kim loại nên cách này được áp dụng rộng rãi, thực hiện uốn sửa rất linh hoạt. Nguyên tắc cơ bản của phương pháp sử dụng dây kim loại là:

(1) Việc uốn sửa bước đầu tiên bằng dây kim loại nên thực hiện ở thân cây, sau khi cây đã hồi phục thì tiến hành uốn cành nhánh. Cách làm này khiến bonsai có được dáng vẻ tự nhiên.

(2) Với các cành cây to thì chủ yếu phải uốn sửa bằng sợi dây kim loại, còn ở phần ngọn của các cành to này lại phải kết hợp với cách buộc xen kẽ một cách thích hợp. Hai cách tạo dáng kết hợp này sẽ tạo được những bonsai vừa mềm mại vừa rắn rỏi.

(3) Đối với việc tạo dáng cho phát triển của các cành nhánh bonsai, nếu chọn đúng loại sợi kim loại để cố định lâu dài thì có thể đạt được hiệu quả tốt về sức bền. Trường hợp này cũng thích hợp khi đòi hỏi hợp với cách néo buộc kiểu quán cũng mang lại kết quả cao.

Thực tế đã chứng minh rằng, việc xử lý ở phần gốc của thân cây để tạo dáng bằng phương pháp treo néo để “uốn cong sát đất” là dễ dàng đạt được nhu mong muốn, hiệu quả sẽ rất cao, đặc biệt khi cần tạo vòm lá kiểu “đám mây”.

Còn trong trường hợp muốn tạo dáng “Thiên nga co chân” thì cách xử lý theo phương pháp “néo dây treo ngược” sẽ rất đơn giản và dễ thực hiện. Trong thực tế cuộc sống có rất nhiều cách áp dụng linh hoạt nhằm đạt được hiệu quả tạo dáng (hình vẽ số 45).

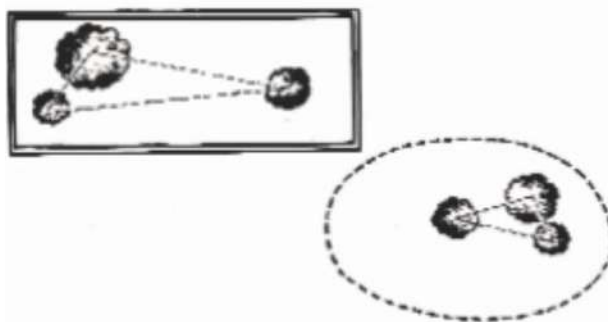

- Tạo dáng kiểu rồng về biển

(a) Tạo dáng bonsai cây bách gai kiểu xoắn vặn

Nói rằng “Bonsai kiểu xoắn vặn” là để chỉ kỹ thuật uốn tỉa theo kiểu chữ “S” không cùng mặt phẳng (Xem hình 46).

Nếu một cây bách gai mới lớn đường kính cỡ 5 - 10cm, bắt buộc phải có các điểm lồi lên tại các điểm uốn, và cứ cách 5 - 10cm ta lại cưa để tạo 3 đến 4 miệng uốn. Độ sâu của miệng uốn trong khoảng $\frac{1}{3}$ đến $\frac{1}{5}$ đường kính cây tại đó là được. Tại mỗi điểm uốn, cần có một máng bằng trúc hoặc dây nhôm hai sợi. Máng trúc nên có độ dày 0,2cm; rộng 1 - 1,5cm. Dùng dây gai bó cho đến khi thân cây còn khoảng 1cm đường kính. Cuối cùng dùng dây buộc néo hoặc dây nhôm để uốn tạo dáng.

(1) Đầu thu hay đầu xuân, bách gai sẽ nảy mầm khi được khoảng 5 năm tuổi, thân có đường kính khoảng 2cm, đào lên và để phần lồi

của thân quay lên phía trên, cây chúc xuống dưới, giữa thân cây và mặt đất tạo thành góc 30 - 45°, dự tính để đoạn chóc xuống rơi vào giữa chậu. Đợi cho cây hồi phục, đến mùa xuân sẽ bắt đầu tạo dáng.

(2),(3) Dùng dây néo buộc cố định phần gốc, sau đó quấn chặt dần lên, tay phải giữ chắc gốc cây, tay trái uốn mạnh thân cây sao cho phần lồi hướng lên phía trên, hai chân giữ chắc chậu, tay phải vận sang bên phải để đến lúc đạt được độ uốn cần thiết thì dùng dây cố định thật chặt.

(4) Sau khi dùng dây buộc cố định đoạn uốn cong thứ nhất, tiếp tục vận tạo phần búi sang phía bên trái (ngược với hướng của phần lồi thứ nhất). Khi độ cong đạt được nhu yêu cầu thì buộc cố định lại.

(5),(6) Tiếp tục vận cây sang bên phải, tay vẫn giữ chặt phần lồi phía trước, như vậy sẽ lật cho đoạn uốn cong về phía hướng đoạn cong ban đầu. Dùng một đoạn trúc nhỏ áp vào giữa hai đoạn cong hình chữ “S” và cắm cố định vào chậu.

(7) Sau khi thực hiện xoắn vận thân, dùng dây nhôm buộc chặt chỗ uốn của thân theo kiểu cuốn, cần lưu ý, góc cuốn dây phải

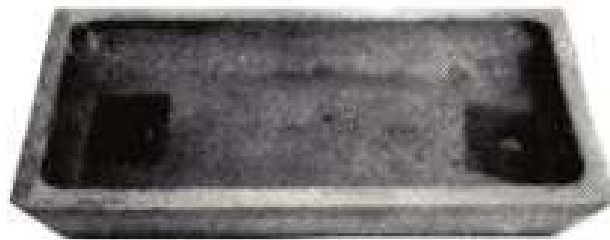
tương đối nhỏ để đảm bảo thân cây cong tự nhiên. Cuối cùng cắt tỉa các nhánh của cành chính, nhằm để lộ thân cây, buộc chắc chắn thân cây vào que trúc cắm trong chậu.

(8),(9) Thông thường, ở đoạn sát gốc uốn cong, không nên để cành nhánh mọc ra, mà chỉ các đoạn cong phía trên mới để cành nhánh. Nên chú ý, cành nhánh cố gắng nằm ở chính giữa điểm lồi uốn cong là hợp lý nhất, nếu như ở đó không có cành nhánh, thì có thể điều chỉnh nhánh ở nơi khác lái về vị trí đó, nhằm bổ sung điểm khiếm khuyết này, cách làm thường là dùng dây buộc néo cành nhánh về vị trí điểm lồi uốn cong cần bổ sung. Cũng có thể áp dụng phương pháp vặn xoắn cành nhỏ để lấy vào, sau đó buộc cố định tại điểm uốn lồi cần bổ sung. Đến đây, toàn bộ công việc tạo dáng đã hoàn tất. Một điều cần chú ý, là phải vào thu hoặc vào xuân mới thực hiện tạo dáng, nếu tiến hành quá sớm thì sẽ không đạt được mục đích cố định các cành nhánh.

(10) Cắt bớt những rễ không thích hợp

(11) Nên dùng chậu nông cong là hợp lý lòng, đặt vải thoát nước, đặt nhất, nếu nhu cây và rải đất tốt, sau đó cho đó thêm đất với độ vừa phải, khoảng 1/4 chậu.

(12) Tránh bố trí cây thẳng hàng, vì sẽ rất đơn điệu và không có sự biến hóa trong tưởng tượng.

(5) Cần bố trí cây xen kẽ: dùng thân, cao thấp, to nhỏ, tạo cảm giác phong phú của bonsai.

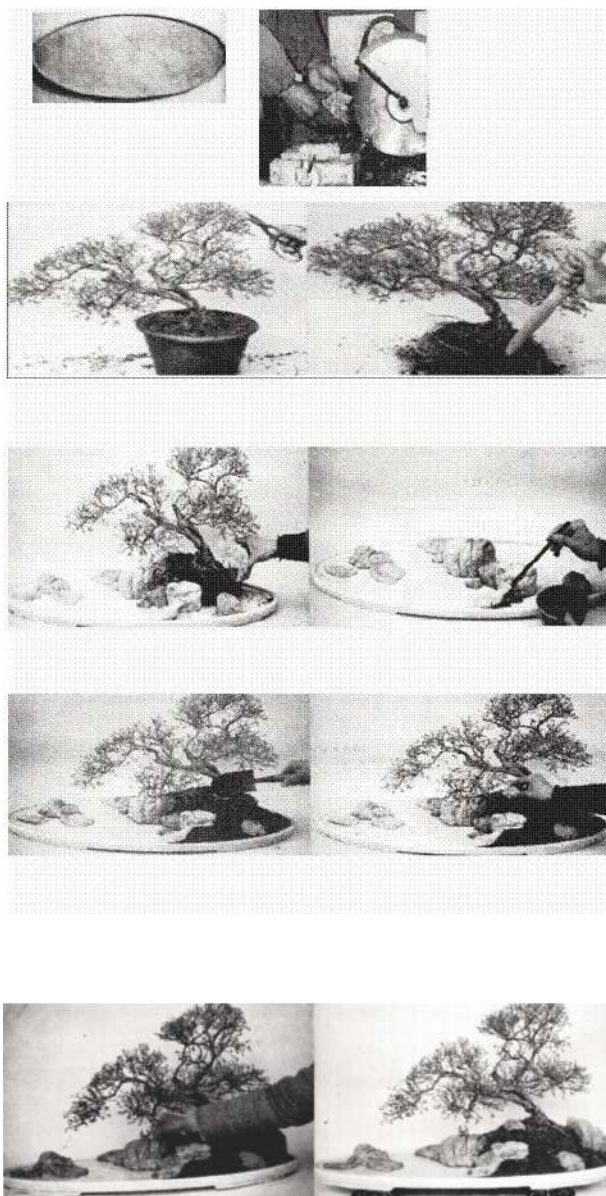
(6) Có thể trang trí hai trẻ mọc đồng ở hai vị trí xa gần, gây lỗi hiệu quả sâu sắc cho bonsai và mở rộng khoảng không gian, cần khiến bonsai sống động, chứa đựng nhiều thông tin hơn.

Hình 56: Bố trí kiểu rừng cây

(b) Tạo dáng bonsai “Rồng về biển” cây mai hoa

Cây Mai hoa thích hợp nhất là trồng vào tháng 11 - 12 hàng năm, đây cũng là thời kỳ thích hợp để tạo dáng, tạo thế cho Mai hoa.

Cho cây vào chậu và đến立春 thì bắt đầu tạo dáng cho thân và cành lớn. Cành non thì vào khoảng tháng 9 tiến hành tạo dáng là tốt nhất. Thân cây có đường kính khoảng 1cm thì có thể tiến hành uốn định hình. Cành bên cạnh cũng có thể đồng thời uốn sửa. Hàng năm, các cành hoa mới mọc thì nên cắt bỏ ngay, cành hoa sát gốc cũng nên cắt bỏ, không nên để hoa nở, như vậy sẽ giúp cho cành nhánh mới mọc phát triển tốt, đến độ hoa sẽ nở đều. Cần lưu ý, thân cây uốn theo kiểu “Rồng về biển”, phải đảm bảo các đoạn cong hình chữ “S” của thân phải nằm trên cùng một mặt phẳng. Đây là chuẩn mực để đánh giá dáng cây, không thể châm chước. Xem hình 47.

- (1) Chọn chậu
- (2) Chọn chất đá tốt và tiến hành gia công cắt gọt.
- (3) Chọn cây phù hợp và cắt tỉa, uốn sửa theo ý đồ bố trí.
- (4) Cắt tỉa bộ rễ, loại bỏ bớt đất cũ bám trên rễ.
- (5) Bố trí sơ bộ bố cục toàn bonsai.
- (6) Gắn các loại đá núi để ngăn hai khu có nước và khô hạn.
- (7) Trồng cây vào chậu.

(8) Đặt đá trang điểm, cấy thêm vỏ hoặc rêu quanh gốc cây.

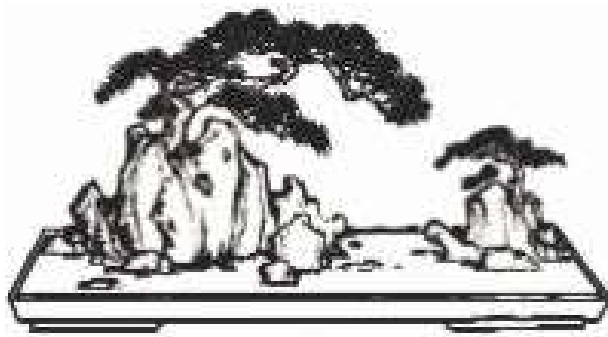
(9) Bố trí thêm các vật trang điểm.

(10) Toàn bộ một bonsai kiểu nửa khô hạn, nửa có nước đã hoàn chỉnh.

Hình 57: Bonsai kiểu có nước và vùng khô hạn

IX. Tạo dáng bonsai từ rễ cây đa

Vào mùa mưa đầu hạ, trên các cành cao của cây đa mọc ra rất nhiều rễ thống xuống đất, bởi vậy có thể tiến hành tạo dáng cho bộ rễ đa trong bonsai. Rễ đa thường là rất mềm, nên kiên trì uốn sửa tạo dáng cho bộ rễ, đưa chúng vào ngay vùng đất sát gốc, sẽ có hình ảnh bonsai rất đẹp.

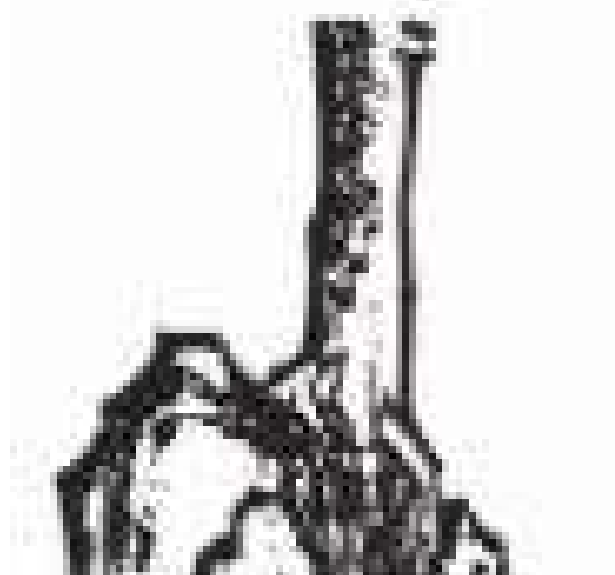
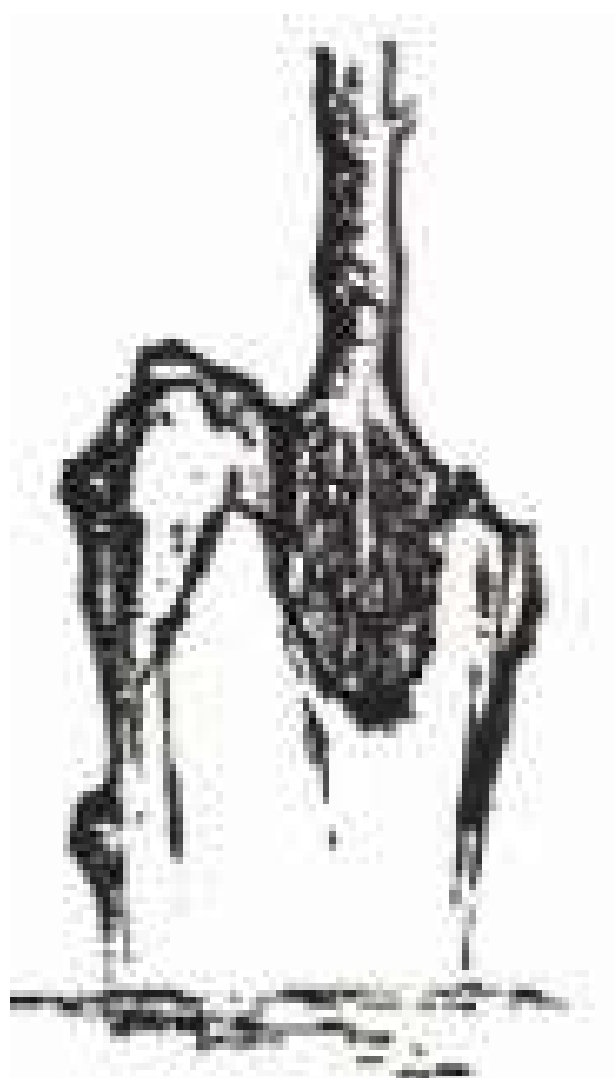

Hình 58: Bonsai nước phụ với đá

Hình 59: Bonsai đá cạn

Cũng có thể tết các rễ dọc theo thân cây, khiến cho bộ rễ bám chặt vào chậu, các rễ dính lion nối nhau bò xuống, khiến thân cây trở nên khỏe mạnh, đầy sức sống và nhu được bao bọc, chở che. Cách tạo dáng rễ đa áp dụng phương pháp nâng rễ phủ lên thành chậu, cũng có thể tết riêng từng bó, hoặc cho rễ đổ nghiêng xuống... khiến bonsai sẽ trở nên hết sức đặc sắc.

(a) Loại đá thấm nước

(b) Loại đá không thấm nước

Hình 60: Cách trồng cây vào hai loại đá

(a) Phương pháp tạo dáng bộ rễ

Hình 48 trình bày kỹ từng bước xử lý việc tạo dáng bộ rễ đá.

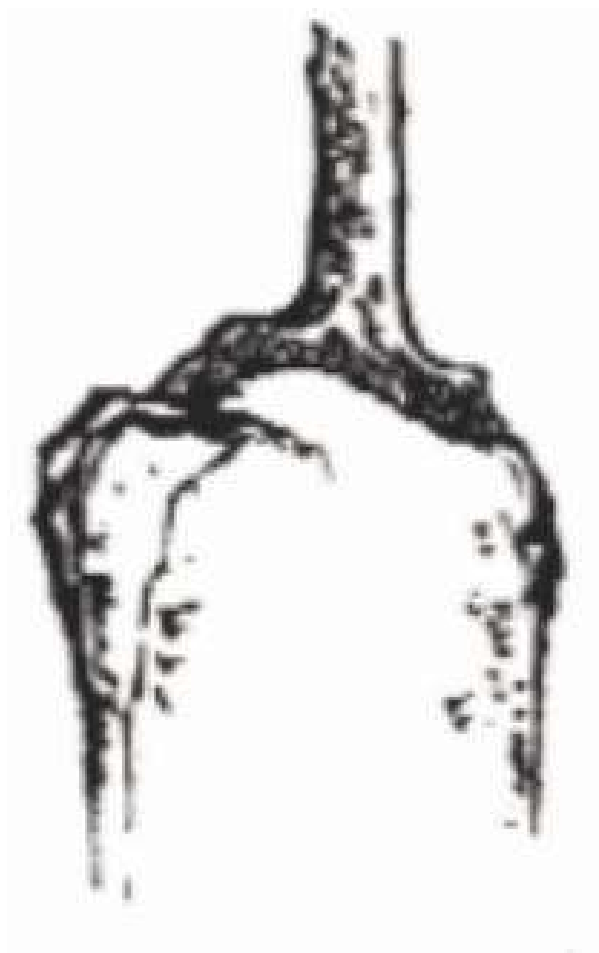
(b) Tạo giống cây đa con:

Hình 61: Một chậu bonsai bằng đá

Đa có thể sống được ở nơi rất ít đất, đặc biệt cây đa con có thể mọc lên ở nơi hoàn toàn không có đất. Mùa hè, chọn những quả đa chín mọng, màu đỏ tươi, chà hết lớp thịt và vỏ ngoài sẽ lấy được những hạt đa (trông giống như trứng cá). Khi hạt đa trong bóng râm cho thật ráo nước. Lấy đất cát pha nghiền cho thật mịn rồi rải lên một khung gỗ hoặc chậu sứ, trộn hạt đa đều trong khoang đất sau đó đầm chặt xuống, nhớ để khô, không tưới nước chút nào. Đặt chậu ở nơi thoáng mát, dưới bóng râm hoặc che bằng nilon để không bị nắng chiếu vào, tránh mưa ngập. Nếu thấy đất trong chậu quá khô thì có thể phun mù nước. Một tuần sau thì hạt bắt đầu nảy mầm, lúc này vẫn giữ cho hạt không bị nắng chiếu, không bị quá ẩm, nếu không mầm sẽ bị chết. Mầm phát triển được khoảng 4 lá, thì có thể đưa chúng ra ngoài trời, nhưng vẫn phải giữ không để nắng hoặc mưa. Khi lá bắt đầu xanh sẫm màu, thì cho đất xốp mùn vòa, rễ đã bắt đầu lớn. Sau hai tháng cây to không hạt đậu, ta có thể cho cây ra ngoài nắng chiếu bình thường cả ngày. Sau một năm thì cây to và khỏe mạnh hoàn toàn. Cần cắt tỉa bớt rễ để cho vào chậu thích hợp.

Độ sâu của chậu phải đáp ứng độ dài của rễ, chậu có thể là hình dài, tròn hoặc ô van. Lúc này cần bón phân kích thích của cây phát triển.

a. Bố trí rễ cây

b. Phủ đất

C.

d. Dùng túi ép cổ định

Tùy từng yêu cầu mà tạo giống đa đưa vào Bonsai lớn hay mini. Từ đây, đa phát triển rất tốt, ta có thể trồng trong chậu đất hoặc đá hút nước, và chỉ cần đưa ánh sáng, độ ẩm chứ không cần bón thêm phân hay thay đất gì nữa, cây vẫn sống và phát triển.

X. Tạo dáng bonsai kiểu rừng cây

Khi cho nhiều cây vào cùng một chậu, thông qua việc bố trí hợp lý và vận dụng tài nghệ cắt tỉa, uốn sửa, sẽ tạo nên một sản phẩm nhiều cây cối hài hòa, đẹp và sinh động, gây cảm giác thích thú như được thưởng thức giữa rừng sâu.

(a) Chọn cây:

Đầu tiên, cây phải có dáng vẻ tự nhiên, không quá cầu kỳ sự hoàn mỹ của từng cây, nhưng lại rất cần phong cách phải thống nhất, phối hợp nhịp nhàng giữa các cây.

Tốt nhất là đã qua một giai đoạn sống trong chậu rồi, nhằm làm cho bộ rễ phát triển thuận thực, nếu không có các cây cùng loại để đưa vào bonsai, thì đòi hỏi chúng phải có cùng thuộc tính, hình dáng phải ăn ý, hài hòa. Nói chung, cần có những nốt sẹo, sần sùi song cũng không quá cầu kỳ, càng tự nhiên càng gây sự hứng thú. Trong các hình 49, 50, 51, 52 thường dùng các loại cây như tùng, bách, phong đỏ, Lục nguyệt tuyết, Du, mai lưỡi sẻ, trà v.v...

Hình 49: Bonsai rừng cây kiểu thẳng đứng

a. Chọn thông khoảng 2 năm tuổi, có mầm để trồng kiểu nằm ngang

b. Sau khi cây sống, cành sẽ mọc ngược lên

c. Sau một năm dựng đứng hòn đá, mầm thông sẽ lên nhanh, sau 1 năm thân sẽ có tán

Hình 64: Trồng cây nằm trên đá

(b) Chọn chậu:

Bonsai kiểu rừng cây biểu hiện một cảnh quan tương đối rộng rãi, thông thường chậu có miệng rộng hình chữ nhật và nông, hình tròn

hoặc hình ô van. Chậu đều phải có lỗ thoát nước, chỉ các loại chậu cực nông thì mới không có. Chậu thấy miệng không những đẹp về mặt trồng cây nằm trên đá dánh còn làm nổi bật độ cao của cây, gây cảm giác rừng già tự nhiên.

a. Cách vùi đất khi trồng cây trên đá

b. Cách vùi đất khi trồng cây nằm trên đá dánh

c. Cách vùi đất khi trồng cây vách đá

Hình 65: Trồng bằng cách phủ bùn

(c) Đưa ra khỏi chậu và gạt bỏ đất:

Sau khi chọn được cây ưng ý thì đưa ra khỏi chậu, dùng bay con lược bỏ bớt đất bám theo rễ, cắt bỏ bớt các rễ ruộm rã hoặc cản trở việc đưa vào chậu mới, dùng các phương pháp để tạo dáng cho cây có tu thế như mong muốn. Nếu cây có bộ rễ quá phát triển thì cắt bỏ một phần rễ.

(d) Các kiểu bonsai rừng cây:

Bonsai kiểu ba cây: Đây là kiểu thông dụng cơ bản nhất của bonsai rừng cây. Trong đó cây chính (hay còn gọi là: cây chủ) phải cao, to hơn và có tu thế thống soái nổi bật.

a. Đưa vào chậu sâu thành để chăm sóc

b. Dùng chậu úp vào để bảo vệ

c. Đặt nằm trong chậu to

d. Quán bao tải quanh phần cây lộ ra

Hình 53: Bố trí bonsai kiểu ba cây

Cây thứ hai là cây phụ, thấp hơn cây chủ và bé hơn. Cây nhỏ nhất và thấp nhất gọi là cây lót. Ba cây cần bố trí theo kiểu tam giác, tránh nhất là để chúng trên một đường thẳng hoặc tam giác đều. Cây to nhất và cây nhỏ nhất đi liền với nhau, cây còn lại ở xa hơn một chút (xem hình 53)

- Bonsai kiểu bốn cây: Bố trí cây kiểu bonsai 4 cây phải theo nguyên tắc tỷ lệ 3/1, hình thành hai nhánh cây, nằm trên một hình

tam giác không đều, hoặc hình tứ giác có góc không bằng nhau. Tránh nhất bố trí kiểu hình vuông hoặc trên cùng một đường thẳng, hoặc các nhóm song song, hoặc trên một tam giác đều v.v... (Xem hình 54))

(1) Cho gốc cây đã cắt tĩa vào chậu, chăm sóc từ 1 - 2 năm để rễ ổn định thì mới ghép.

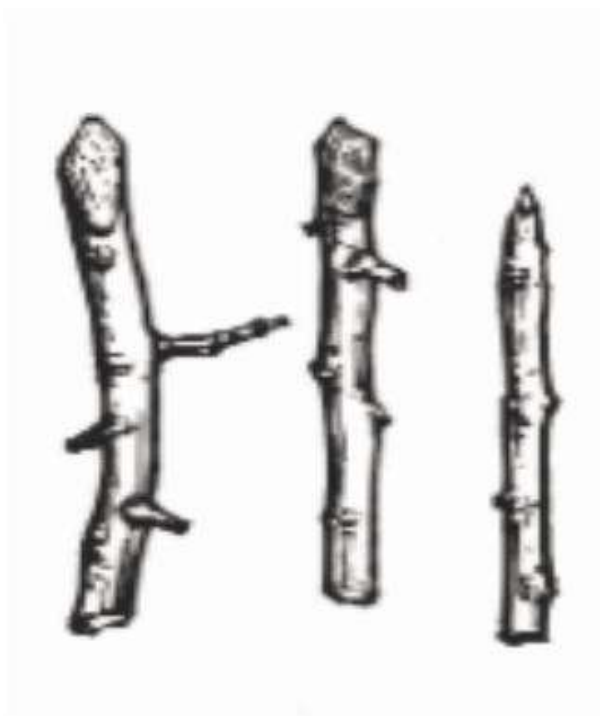
(2) Trước hết cắt bỏ những cành rườm rà, căn cứ vào thiết kế tạo dạng cây, chọn cành khỏe, dáng đẹp, nằm ở vị trí thích hợp để lại.

(3) Chọn trong vườn cây có quả những cành to khỏe, không có sâu bệnh, tuổi thì 1 đến 3 năm (tức là các đoạn cành tương ứng), ít nhất cũng phải (1 - 2) năm thì mới sớm có quả.

(4) Ghép cành vào gốc chủ

(5) Nhìn ba phía của cành ghép (từ trái sang phải): mặt nghiêng lớn: 2,5 - 3cm; mặt nghiêng nhỏ cây: 2 - 2,5cm; hình thành lớp điều chỉnh: 0,5cm.

(6) Ghép nhóm các nhánh thứ nhất

Hình 54: Bonsai kiểu bốn cây

- Bonsai kiểu 5 Phương pháp lý nhất là chia thành hai nhóm theo tỷ lệ $3/2$. Cây chủ nhất thiết phải ở nhóm 3. Số cây nhiều nên việc trồng đơn giản hơn, chỉ cần chia chúng thành những đơn nguyên khác nhau, tự nhiên sẽ thấy sinh động và lạ mắt. Về nguyên tắc, xử lý vị trí các cây không để ở ba đỉnh tam giác đều, dù chậu có hình gì, cũng phải bố trí cây ở đỉnh tam giác không đều, và cũng có thể bố trí theo kiểu hình tam giác thường (xem hình (55)).

(7) Ghép nhóm nhánh thứ hai

(8) Ghép nhóm nhánh thứ ba: Khi khoét miệng ghép chú ý cắt không quá chính giữa cành, miệng ghép khít kín, cây sống nhanh.

a. Cắt bỏ đoạn cành thừa phía trên

(9) Cách cắt đoạn cành thừa phía trên miệng ghép.

b. Đặt đoạn ghép thứ ba vào

(10) Cách đặt đoạn ghép thứ ba (theo cách này, có thể ghép nhóm một lúc nhiều cành ghép).

(11) Cách quấn nilon quanh miệng ghép.

Hình 55: Bố trí bonsai kiểu hình tam giác

- Cắt tỉa tạo dáng bonsai: Cần cắt bỏ các cành khô, yếu, mọc lộn xộn ruộm rà, sau đó đặt cây ở vị trí quan sát và thường thức để cắt tỉa các lá quá dày, chồng lên nhau hoặc có ảnh hưởng đến hiệu quả của cả chậu bonsai.

- Đưa vào chậu: Dùng mảnh lưới có phủ một lớp vải lên lỗ thoát nước, sau đó rải một lớp đất mỏng lên và đặt cây vào, nén đất chặt lại, đất trong chậu để vồng lên một cách tự nhiên, không nên nén bằng phẳng.

- Đặt thêm một số hòn đá trang trí: Thường thường trong chậu bonsai đều có trang trí đá núi, cần chọn đá có màu phù hợp với chậu và cây, độ lớn của mỗi hòn cũng phải tương ứng, đặt đá tự

nhiên, đừng bố trí quá cầu kỳ. Ngoài ra cũng có thể trang trí thêm các cảnh vật với tỷ lệ thích hợp.

Dưới đây sẽ trình bày cách bố trí mặt bonsai kiểu rừng cây, tạo dáng bằng sợi dây kim loại, (xem hình 56).

(1) Căn cứ vào ý tưởng, chọn số cây có độ cao thấp, to nhỏ, khỏe yếu tương ứng với số các sợi dây kim loại thích hợp.

- a. Cắt lấy phần gỗ
- b. Tạo miệng ghép
- c. Sau khi ghép

Hình 68: Bonsai Hoa cúc

- Chế tác chậu bonsai có hai vùng nông sâu khác nhau

Để có được chậu bonsai có hai vùng nông sâu, có nước và khô hạn khác nhau, cần phải nắm vững kỹ thuật cơ bản về bonsai sơn thủy và bonsai cây trồng. Dưới đây giới thiệu một số điểm cơ bản về kiểu bonsai này:

(a) Thường thường nên chọn loại chậu nông lòng. Có thể là chậu sứ hay đất nung, có người thích dùng chậu đá bạch ngọc, nhưng phải có lòng rộng, miệng rộng và nông. Bên trong chậu không nên tráng men, chậu thường là hình vuông hoặc hình ô van, cần tạo được cảm giác rộng rãi, hoang dã.

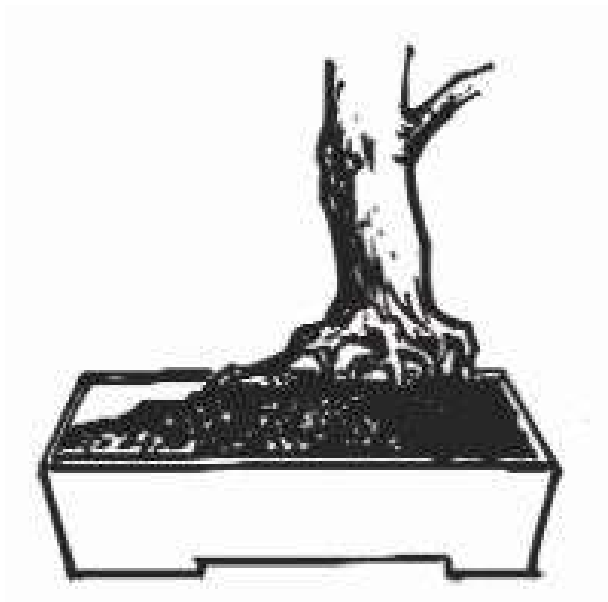
(b) Có hai mức đáy chậu khô hạn và chứa nước, cũng có thể dùng xi măng và đá để thể hiện ý tưởng. Núi non hoặc bố trí đá đều nên cách xa vùng nước và khô hạn để chúng không thấm nước sang nhau. Vùng khô hạn cần có lỗ thoát nước, chất đất thích hợp để trồng cây. Cùng chứa nước phải thật kín, không bị rỉ nước. Có nhiều cách bố trí như: một bên khô, một bên nước, hai bên khi ở giữa là nước hoặc hai bên nước, ở giữa khô v.v... bờ bao nên để có dạng tự nhiên, để uốn uốn và cao thấp không đồng đều. Chất đá đặt trong

chậu phải loại tự nhiên, cũng có thể dùng đá qua gia công, nhưng phải có chất đá phù hợp. Tránh làm cho nước bị thấm qua.

a. Đắp đất dưỡng gốc để từ 1 đến 2 năm

(c) Khoảng không gian trồng cây kiểu bonsai này thường là nhỏ hẹp, tạo địa hình phức tạp, chọn loại cây có bộ rễ ít, cây đã qua gia công uốn sửa cẩn thận.

b. Cứ nửa năm lại hớt bỏ một lớp đất, cuối cùng làm lộ ra bộ rễ to khỏe

Góc độ đặt cây, mật độ cây, đều phải cân nhắc cẩn thận, tạo cảm giác tự nhiên, có sự biến hóa hài hòa về độ cao thấp, dày thưa, to nhỏ, tư thế của cây.

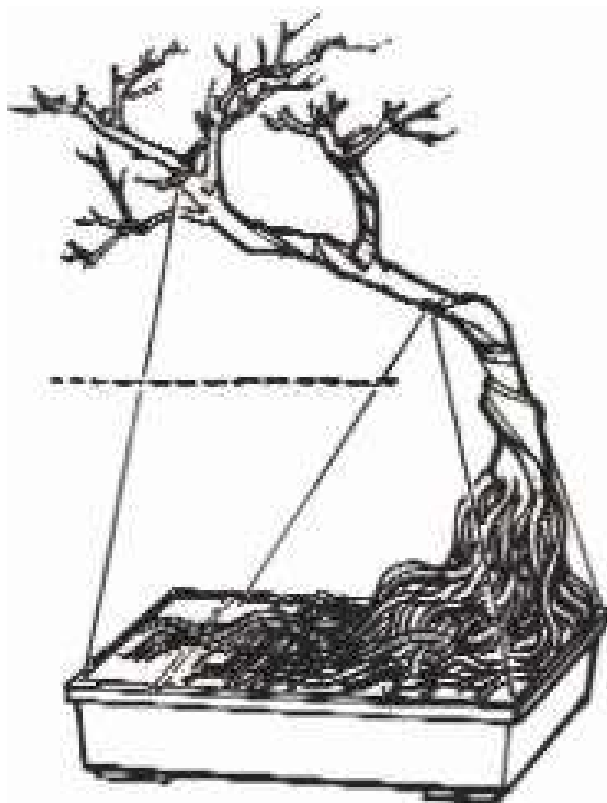

Hình 69: Phương pháp làm lộ rễ bonsai bằng cách trồng cây trong chậu cao thành

Trên bề mặt có thể trang điểm cho thêm hấp dẫn, rất chú ý không để đất ở vùng khô bị xói mòn.

Cây trồng trong bonsai kiểu này nên chọn loại lá nhỏ, gỗ tạp như cây Lãng Du, mai lưỡi sẻ, Lục nguyệt tuyết, nanh hổ, cây móng gà, Hoàng dương v.v... cây được gia công phù hợp khi trồng tập trung hay đứng riêng lẻ.

(d) Cách phối hợp, trang trí: Cần đảm bảo tính tự nhiên, có tác dụng nhấn mạnh chủ đề, tăng thêm sự hứng thú khi thưởng thức. Dưới đây giới thiệu một loại bonsai thực tế kiểu có nước và khô hạn (Hình 57.)

a. Que trúc

Hình 70: Phương pháp nâng bộ rễ đá

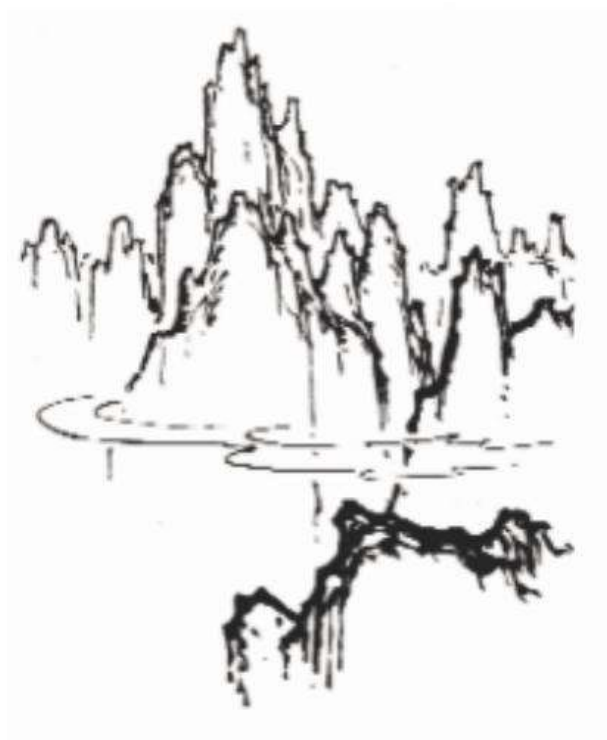
XI. Tạo bonsai bằng đá

Bonsai đá lấy đá làm nền nhưng lại là tu thể “khách”, còn cây trên đá lại là “chủ”, cây tựa vào đá để phát triển, đá có thể đá, giúp cho cây có dáng vẻ riêng. Đá và cây hỗ trợ cho nhau, gắn bó thành một thể thống nhất. Thường thường hay dựa theo một đỉnh tích, một bức họa để thể hiện thành bonsai. Đá và cây kết hợp tạo nên một vẻ đẹp chỉnh thể.

Có hai loại bonsai đá là: Đá nước và Đá khô. Loại bonsai đá là: Đá nước và Đá khô. Loại bonsai đá nước có tên là nước kèm đá (Hình 58), ngoài ra chồng đá lên và trồng cây trên đá, dưới nền nước của loại chậu nông thành, có đi kèm với các trang điểm khác như cỏ, rêu, cây nhỏ v.v... (Xem hình 59).

Dưới đây giới thiệu một số điểm chủ yếu trong việc chế tác một bonsai bằng đá.

(a) Chọn đá: Ngoài loại đá chọn được trong thiên nhiên, còn có loại đá tự tách vỡ, đá thấm nước rất tốt, chất đá mềm, xốp; thông thường hay chọn loại đá bên ngoài cứng nhưng bên trong xốp, mềm, có hoa văn phong phú.

a. Đỉnh cao

b. Chênh vênh

c. Triều núi

d. Bí hiểm

e. Bao la

h. Dốc đá

i. Hang động

g. Dòng sông uốn lượn

(b) Chọn cây: Cây phải có tu thế lâu năm, lá nhỏ, thân thấp, thường xanh quanh năm, thích hợp sống trên đá, rễ nhiều, chịu hạn

tốt, chịu cắt tỉa tốt, dễ uốn sửa ví dụ như các loại cây tùng bách, Hoàng dương, Đông thanh, lục nguyệt tuyết, Nanh hổ, Kim đầu v.v...

(c) Gia công đá: Thường thường tạo được các loại đá đứng độc lập, có độ ổn định cao, có vân bề mặt phong phú, màu đá phù hợp với loại cây sẽ trồng, kích thước hài hòa với cây, dáng đá đẹp.

1. Chọn kiểu dáng, màu sắc hoa văn, chất đá

2. Vạch sơ bộ

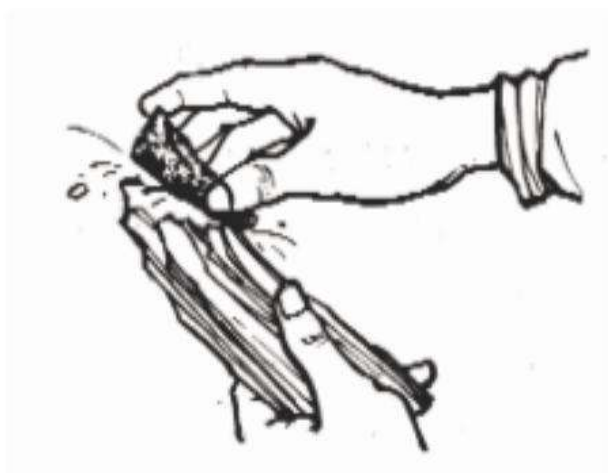

3. Vạch mạch cưa

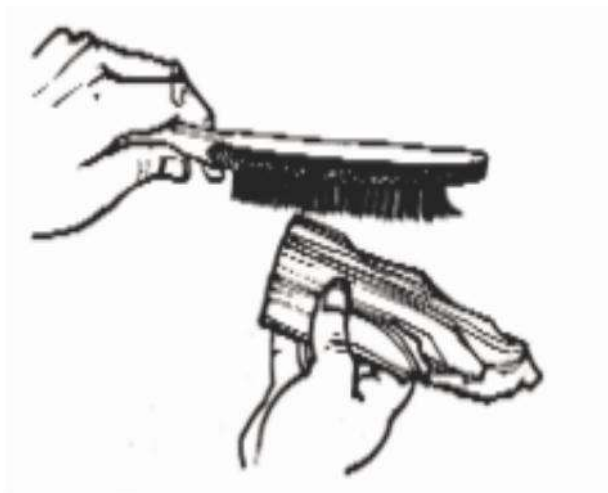

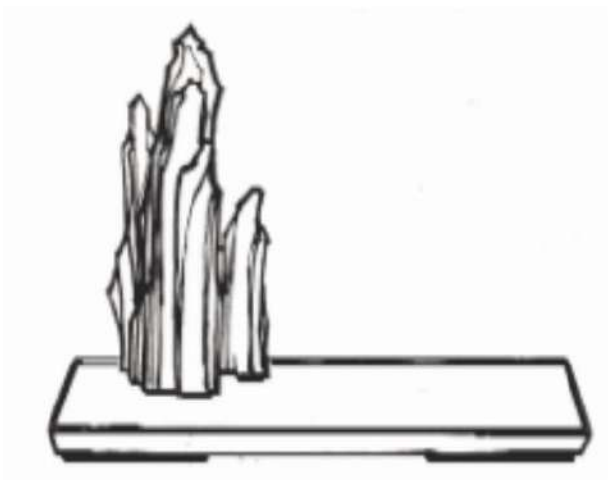
4-5. Gia công

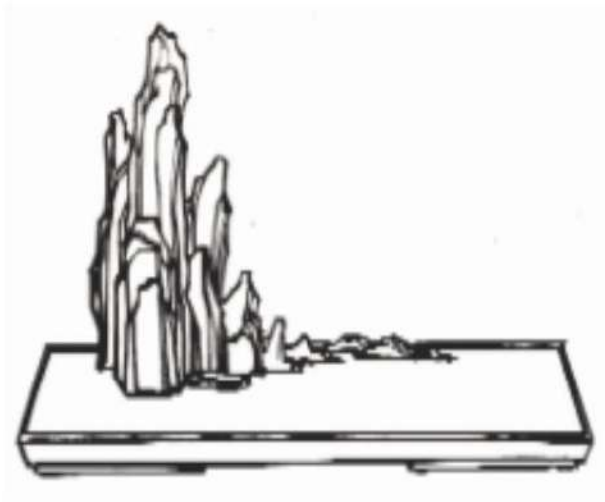
6. Mài bỏ những chỗ thừa

(7) Cọ rửa bằng bàn chải sắt

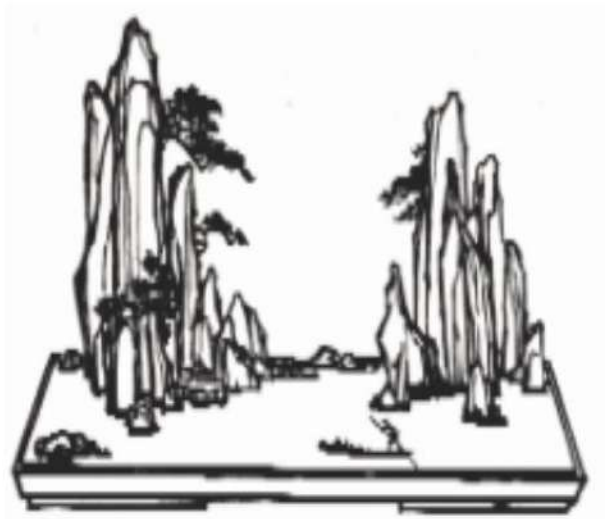
(8) Dựng đỉnh nhọn

(9) Dựng liên tiếp để tạo quần thể đỉnh nhọn

(10) Đỉnh nhọn khác thường, sự hỗ trợ của các đỉnh nhọn xung quanh

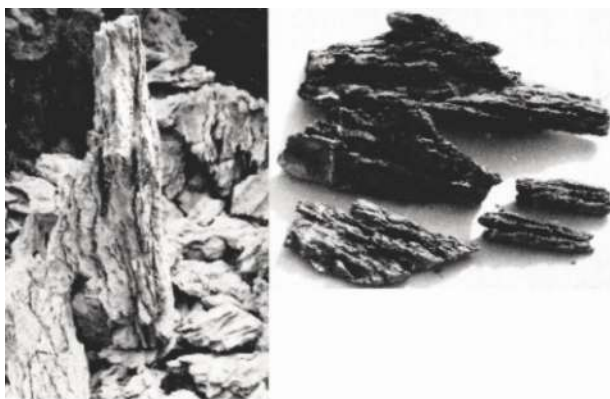

(11) Trồng cây ghép cây cối, hoa cỏ, rong rêu, phối hợp cảnh quan bằng các vật khác nh thuyền bè, cầu cống... Điều chú ý là phải đảm bảo tính tinh xảo, không r ờm rà, rối rắm. Đảm bảo đơn giản mà ý vị, có phân biệt chủ yếu và thứ yếu, tỷ lệ v.v...

Hình 72: Chế tác đá

Trồng cây: Có hai cách trồng cây trên đá là trồng vào hốc đá và ghép cây vào đá. Cả hai cách đều phải đảm bảo cây hấp thụ nước tốt.

- Cách trồng vào hốc đá: Căn cứ vào vị trí cần trồng cây, đục một lỗ nhỏ trên đá, cho một ít bùn vào hốc và trồng cây lên. Nên chú ý loại đá thấm nước và đá không thấm nước (Hình 60) để đục lỗ sát mặt nước hay xa mặt nước.

(1), (2) Chọn thạch anh có hình dáng kỳ lạ, đặc trưng, thớ đá tự nhiên, hoa văn đa dạng, tinh xảo phù hợp với việc thể hiện chủ đề của ý tưởng.

(3) Đưa đá vào chậu, đầu tiên là dung đỉnh nhọn. Từ đó bắt đầu phối hợp tạo các vách núi, khe động, tạo hình bổ sung. Bước đầu có thể dùng que, dây buộc để chống đỡ và cố định từng bộ phận.

(4) Đặt các mảnh phối hợp dưới chân đỉnh nhọn.

(5) Tăng thêm ở phần đỉnh nhọn như bố cục vạch sẵn.

(6) Dùng vữa xi măng và keo để kết nối đá. Đợi (2 - 3) ngày thì có thể bỏ que chống và dây buộc.

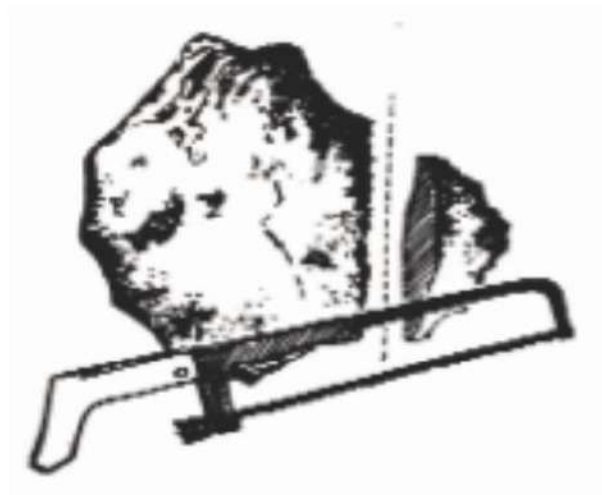

(7) Để sẵn các lỗ trồng cây, sao cho tư thế cây phù hợp với chỗ trồng cây vào. Tỷ lệ về độ cao thấp, lớn bé của cây trồng phải phù hợp với nơi trồng cây cuối cùng, đặt các vật phụ kiện thích hợp vào bonsai như tàu thuyền, cầu cống, con người, con vật v.v... chú ý tỷ lệ và màu sắc, kiểu dáng của phụ kiện phải hài hòa.

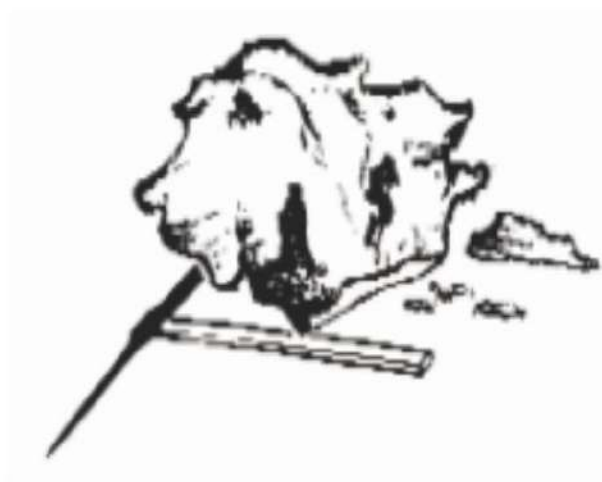
Hình 73: Chết tác Thạch anh

- Cách trồng cây kiểu ghép vào đá: Không cần phải đục lỗ trước, đem dán chặt phần rễ cây vào vị trí thích hợp trên đá, rễ sẽ dần dần phát triển trên đá và trong đá. Cần phân biệt 3 cách trồng cây trên đá là: Trồng đứng, trồng bên cạnh và trồng nằm trên đá.

(+) Trồng đứng trên đá: là cách phủ một lớp đất mịn trên hòn đá, đem cây đã cắt sửa, uốn cẩn thận ghép rễ lên lớp đất, sau đó cố định cây trên mặt đá cây sẽ dần bám chặt rễ vào đá và phát triển bình thường (Hình 62).

(1) Chọn kiểu đá có những cầu ban đầu phù hợp với ý tưởng, vạch đường tạo dáng, cửa hòn đá thành hai phần chính - phụ.

(2) Dùng búa đầu bẹt và nhọn để gia công thô.

(3) Sau khi từng bước gia công tinh, đặt đá vào chậu, tiến hành tạo không gian bonsai theo thiết kế.

(4) Sử dụng cách xếp chồng tiến hành gia công tinh tạo đường viền nhỏ.

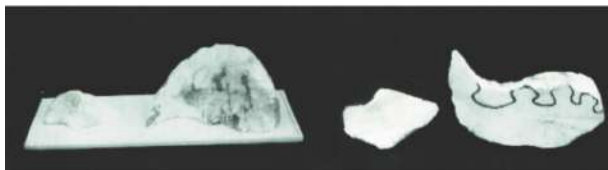
(5) Định hình vật liệu đá.

(6) Đưa phụ kiện phối hợp vào, trồng cây và chăm sóc để nảy mầm, đâm chồi nhanh.

(1) Chọn đá và cưa khối đá thành hai phần chính - phụ.

(2) (3) Đưa đá vào chậu và thiết kế không gian Bonsai. Thiết kế phần đáy: Căn cứ vào ý tưởng vạch đường cong bao quanh phần đáy của vật liệu theo như ý tưởng.

Hình 62: Cách trồng cây trên đá.

(4) (5) (6) Căn cứ vào mặt nằm ngang và mặt thẳng đứng, từng bước gia công thô đường bao thô.

Thông qua đường bao thô, từng bước hoàn thiện tạo hình.

(7) Tiến hành nhuộm màu để tăng thêm độ sáng tối, tăng lớp toàn cảnh. Bố trí và cố định trong chậu, cuối cùng cho các vật trang điểm phụ vào bonsai.

Hình 75: Tạo Bonsai sơn thủy bằng đá bọt biển

(+) Cách trồng cây bên vách đá:

Trước hết bôi một lớp thuốc kích thích mọc rễ trộn với bùn loãng lên chỗ cần đặt cây, sau khi đặt cây lại bôi một lớp bùn loãng ra ngoài. Tiếp theo dùng băng nilon cột chặt rễ cây vào vách đá, cây sẽ mọc rễ và bám chặt vào đá để phát triển (Hình 63)

(+) Cách trồng cây nằm trên đá:

Đặt bộ rễ cây nằm trên thành hòn đá đặt nằm ngang để ngọn cây hướng lên cao sau khi đá phủ nhẹ một lớp đất trên mặt đá. Đợi cho cây sống, dựng đứng hòn đá lên, các cành cây sẽ phát triển bình thường (xem hình 64).

Việc trồng cây trên đá không hề đơn giản, cây rất khó sống, vì thế phải chọn loại cây xanh quanh năm, trồng đúng vào thời kỳ cây phát triển mạnh, tốt nhất là vào từ hạ tuần tháng 10 đến thượng tuần

tháng 11; với loại cây rụng lá thì nên trồng vào khoảng trung tuần tháng 3 là tốt nhất.

(+) Cách trồng cây lên đá kiểu nằm

Trước khi trồng cây vào đá, phải cắt tỉa cẩn thận, cây chắc chắn sống thì mới đem trồng. Khi trồng cần chú ý rễ phải được phủ kín vào lớp bùn loãng hoặc vùi đất kín. Các cách trồng trên đây đều phải làm đúng như vậy, (xem hình 65)

(+) Cách vùi đất cho cây chắc chắn sống khi tạo bonsai bằng đá

Cây trồng sau khi đã sống, thì đưa cây vào chậu đất hoặc chậu nước. Trường hợp là vào chậu không có đất thì dùng cách trồng vào chậu sâu lòng, như hình 66, đưa cây vào chậu và phủ kín đất sau 1 năm, cây phát triển tốt, mới chuyển vào chậu bonsai chính thức. Nếu

vì đá quá to, quá cao không đưa vào chậu được thì dùng bao tải quấn kín toàn bộ phần lộ ra ngoài, lúc này phải đặt hòn đá ở thế nằm ngang. Mỗi lần tưới nước, đều tưới ẩm hết tất cả. Sau nửa năm cây sống và phát triển ổn định thì mới bỏ lớp quấn ngoài.

Trong thời gian này, phải luôn tưới ẩm cho mặt lá, bón phân cho phần rễ lộ ra thì hiệu quả sẽ càng tốt hơn.

XII. Cách ghép cành

Loại bonsai cây có quả được nhiều người ưa thích vì dáng cây đẹp, gốc to, lâu năm, thân hình cây nhỏ bé nhưng quả trĩu cành, màu sắc quả vô cùng hấp dẫn. Để có được một bonsai như vậy, ta cần sử dụng phương pháp ghép cành. Thích hợp nhất đối với phương pháp này là dùng các loại cây như: Lê, Táo, Sơn trà, đào, mận, Mọc qua v.v... là những cây có quả đẹp. Thời gian ghép lý tưởng thường là vào trung tuần tháng 2 - 3. Nếu có điều kiện thì dùng nhà kính, nhà bảo ôn sẽ ghép được quanh năm. Ban đêm cũng như ban ngày duy trì nhiệt độ ở 15°C, độ ẩm không khí phải

tương đối cao thì mới ghép chỉ sau một tuần là phát triển tốt. Cách ghép cành có nhiều ưu điểm, không cần phải qua thời gian ủ mầm; xem hình 67.

XIII. Tạo dáng bonsai hoa cúc

Bonsai hoa cúc là nghệ thuật bonsai truyền thống, sử dụng kỹ thuật ghép, tạo nên rất nhiều kiểu dáng bonsai. Phương pháp tạo dáng bonsai hoa cúc cụ thể xem trong hình 68.

(1) Nuôi gốc và chăm sóc ban đầu: Khi đã vào Đông, đưa mầm cây vào chậu. Tới thời kỳ đại hàn, cần giữ cho cây không bị chết cứng. Trung tuần tháng 3 xong, mầm phát triển rất nhanh, căn cứ vào ý tưởng, đổ nghiêng chậu xuống mặt đất, kích thích cho thân uốn cong nhanh, nhưng cũng có khi phải tác động vào để cây có nhiều điểm uốn cong, tạo nên thế gục xuống, thế nằm ngang, thế uốn v.v... mặt khác, căn cứ vào thế phát triển của thân mà giữ lại các cành, nhánh ở vị trí thích hợp.

(2) Chọn cây: căn cứ vào ý tưởng, chọn các gốc và cành thích hợp với chậu, để cách gốc và cách mặt đất một đoạn dài khoảng 1cm cắt một khoanh tròn; sau thanh minh, tại đó sẽ mọc mầm quanh vành khoanh tròn; đắp bùn vào chậu (khoảng 26,5cm), tại vị trí hở của nền đất, quay cho cây về hướng Nam, để ánh sáng chiếu vào nhiều nhất. Mầm cây phát triển nhanh, đắp bùn vào vành cắt và dùng sợi nilon buộc chặt lại. Chọn giữ lấy cành chính, các cành phụ và nhánh phụ đều cắt bỏ hết. Trong hình vẽ, đường chấm chấm hiển thị viền của gốc giữ lại, trong đó có cả khoanh mầm đang phát triển.

(3) Cách ghép: Mầm ghép nên chọn cành lá nhỏ, mắt dày, cành cứng khỏe, đã có mầm hoa, phát triển mạnh, hứa hẹn những chùm hoa nhỏ. Nên chọn kết hợp các loại hoa có màu khác nhau như đỏ, vàng, trắng, tím... Thời gian ghép từ hạ tuần tháng tư đến trung tuần tháng 5, nhiệt độ khoảng 15 - 25°C, ghép theo kiểu tiếp cành.

Dùng cành mầm (nếu mầm quá non thì dễ bị nhũn, quá già thì khó sống), dùng dao sắc cắt vát, mặt cắt phẳng và sạch sẽ mở miệng ghép phù hợp để khít với cành ghép và buộc chặt lại. Đem chậu đặt vào lều. Nếu quá khô thì ngày tưới 2 - 3 lần. 5 - 7 ngày sau, mầm bắt đầu mọc, sẽ có nắng vào dần dần. Sau khoảng 7 ngày là hoàn hảo, tiếp tục ghép mầm thứ hai. Mỗi gốc ghép khoảng 2 - 3 cành. Như vậy một gốc Bonsai cúc sẽ có được 6 - 9 mầm ghép.

(4) Tạo dáng: Sau khi tất cả các mầm ghép đều sống, từ thượng tuần tháng 5 đến tháng 8 tập trung vào việc cắt tỉa, uốn sửa, chỉnh cây. Khi mầm ghép nảy cành dài khoảng 5 - 6cm, thì bắt đầu uốn lái cho cành phát triển bằng cách buộc nắn, hướng cho các mầm theo ý mình. Uốn, buộc tạo nên kiểu dáng dùng loại sợi nylon, dây gai, dây kim loại đều được.

Khi thấy mầm mọc lần thứ hai dài khoảng gần 5cm, lại tiếp tục buộc uốn hướng về bên trong, cứ như vậy lặp lại khoảng 3 - 4 lần, cho đến khi lập thu thì thôi. Ghép sớm thì sống lại nhanh hơn và sớm mọc lá, mầm, gốc sẽ to lên, lá cũng to lên. Càng lên ngọn càng bé dần.

Đồng thời với việc cắt bớt lá, cần dùng cành trúc để đỡ, tránh bị gãy do mưa gió.

Đến hạ tuần tháng 9, có thể cắt bỏ những cành phụ quá bé, cắt bỏ lá vàng, lá sát gốc. Tiếp theo là các công việc đảo chậu, vào chậu mới, chăm sóc thường kỳ.

XIV. Cách làm lộ rễ cho Bonsai

Bonsai cần có bộ rễ cây được lộ ra một phần, những đoạn rễ to cần để trôi lên khỏi mặt đất thì sẽ làm tăng thêm giá trị về mặt thưởng thức cũng như giá trị chất lượng. Các loại cây thường được trồng để lấy bộ rễ khỏe bao gồm các đặc điểm sau: Bộ rễ phát triển nhanh, tốc độ lớn nhanh, thường là cây rụng lá như Nghênh Xuân,

Lục nguyệt Tuyết, Tử vi, Phong tam giác v.v... Cần chia thành nhiều giai đoạn làm lộ rễ, cách nhau khoảng nửa năm, một năm hoặc một năm rưỡi. Có 3 phương pháp tiến hành sau đây:

(a) Cách dùng chậu cao thành để cho nhiều đất:

Khi trồng cây vào chậu cao thành, rễ sẽ ăn sâu và không lộ ra ngoài. Sau một năm, dùng loại bay nhỏ hót bỏ từng lớp đất bề mặt, sau một năm lại hót lần thứ hai, cứ như vậy rễ cây sẽ lộ ra mà không cần làm tổn hại cây. Sau 2 - 3 năm thì chuyển cây sang chậu nông,

đồng thời kích thích cho cây phát triển, nói chung sau 2 - 3 lần chuyển chậu như vậy, sẽ được một chậu Bonsai có bộ rễ lộ lên rất đẹp, (xem hình 4 - 57).

(b) Cách tưới cho xói đất làm rễ bị lộ ra

Cây được trồng trong chậu cao thành, đổ đất nhiều cho lấp kín gốc cây. Sau một thời gian chăm sóc cây thực sự phát triển thì mỗi lần tưới đều mạnh tay khiến nước xói đất làm cho rễ dần dần lộ ra ngoài. Cộng với mỗi lần thay chậu lại nâng cao dần bộ rễ. Sau 3 - 5 lần thay đảo chậu sẽ có bộ rễ hoàn toàn lộ ra.

(c) Trồng cây trong ống được nén bằng cát

Dùng một ống tròn không đáy dài khoảng 40 - 50cm. Phần dưới của ống cho đất tốt cao khoảng 10cm, sau đó trồng cây vào ống, rồi lấy cát sông đổ lên trên. Đợi khi rễ cây đã phát triển tốt thì lấy dần lớp cát đi, cứ khoảng 3 - 5 lần lấy bớt cát (mỗi lần cách nhau nửa năm đến một năm). Cuối cùng bỏ ống đi và đem cây trồng vào chậu là được một chậu Bonsai lộ rễ hấp dẫn.

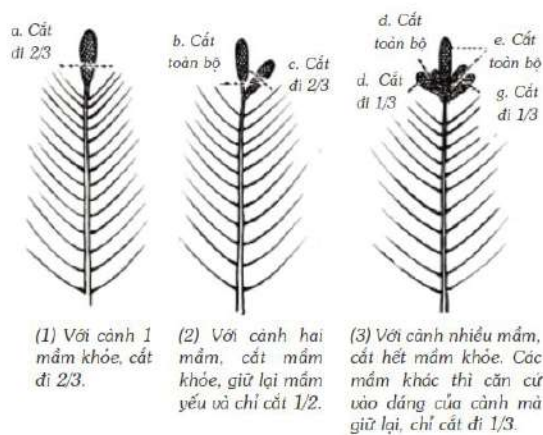
Minh họa (1)

Cách nâng bộ rễ lên cao

Muốn có một bộ rễ đa đẹp ta có thể tiến hành cách xử lý và chăm sóc sau: vào mùa mưa khi đảo chậu cho đa, cần rũ sạch đất cũ bám

vào rễ, những sợi rễ xoắn vào nhau thì tỉ mỉ gỡ hết ra cho rễ duỗi thẳng. Trên mặt chậu mới gác mấy que trúc nằm ngang, thân đa thì dùng que trúc khác để chống giữ ở một tu thế cố định. Sau đó vất bộ rễ lên que trúc nằm ngang, đầu mỗi sợi rễ cắm vào lòng chậu, tất cả các sợi rễ đều được xếp ngay ngắn theo đúng ý tưởng của mình. Sau đó cho đất vào chậu và cuối cùng tưới nước và phủ một lớp đất lên trên cùng, lớp đất phải phủ kín tất cả các sợi rễ, (xem hình vẽ 70). Bung chậu đặt vào nơi thông gió và không để nắng chói chiếu vào.

Khi cây đã ổn định thì đưa ra chỗ hoàn toàn nắng bình thường. Hai tháng sau, lớp đất phủ trên bộ rễ bị nước xối trôi dần hết, chỉ còn đất dưới đáy chậu. Ba tháng sau cũng dần bỏ tất cả các que trúc đi. Sau vài năm thì đảo chậu, bộ rễ sẽ trôi lên rất đẹp.

Minh họa (2)

Tạo dáng bonsai kiểu sơn thủy

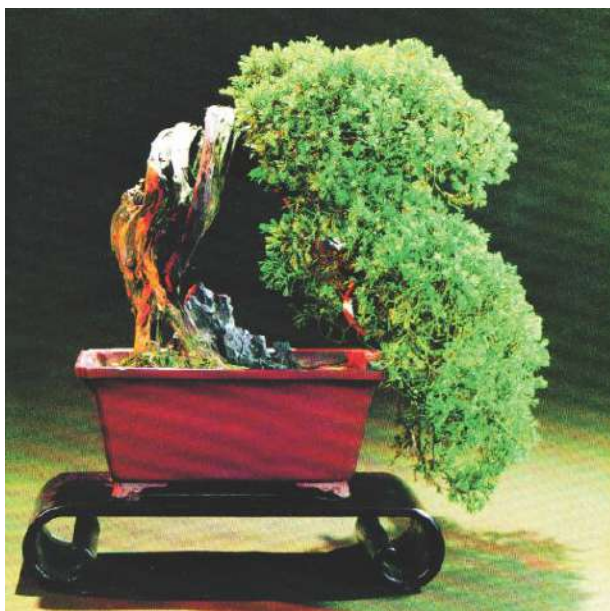
Bonsai kiểu sơn thủy là sự tái hiện “dòng mặt đất chuyển vòm trời”, từ bé nhỏ mà thấy mênh mông, từ những hòn đá núi mà thấy toàn cảnh hùng vĩ của trùng điệp núi non, trăm suối đổ về sông, mờ ảo, kiêu hùng đầy kỳ thú, nơi xa xa thấy được hẻm núi dốc đứng đầy bí hiểm, thác nước trắng xóa ào ạt đổ suốt ngày đêm.

Sau khi đã dốc nước hết trong chậu, ta bắt đầu suy nghĩ về ý đồ thiết kế một bonsai sơn thủy. Khi đã chọn vật liệu thích hợp rồi, sẽ bắt tay vào việc gia công nghệ thuật. Phương pháp chủ yếu trong gia công là cua cắt, mài giũa, điêu khắc. Ba công việc ấy kết hợp, đan xen nhau. Có vô vàn các ý tưởng tạo sơn thủy bonsai, nhưng có thể nêu một số kiểu được nhắc tới nhiều nhất, đó là: Độc nhất một đỉnh cao, hai đỉnh cao và nhiều đỉnh cao, đỉnh cao kỳ bí, núi lớn, hang động, kỳ thú trong hang động. Hang động bí hiểm, dốc đá, đường lên quanh co, bậc thang vô tận, mù mịt hơi nước, thác đổ, dòng khe uốn lượn, v.v...

Có vô vàn cách thể hiện những chủ đề về sơn thủy Bonsai, và cũng có vô vàn niềm say mê hứng thú thưởng thức nó.

PHẦN THỨ BA

Những Kiệt Tác Bonsai Thế Giới

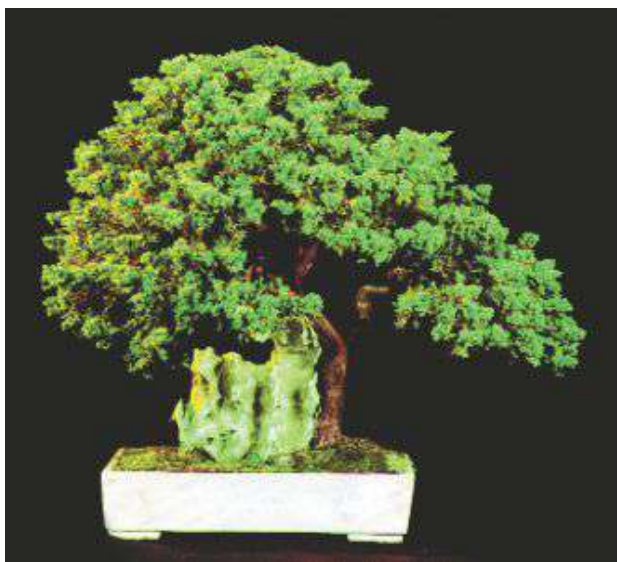
Hình 71: Cảnh quan đa dạng của Bonsai sơn thủy

1. Chế tác đá

a. Những thao tác chính khi chế tác đá tạo bonsai sơn thủy.

Sau khi đã chọn được ý tưởng và vật liệu ưng ý, việc chế tác bao gồm cắt, đục, tách cua, mài...

(Xem hình vẽ 72)

2. Phồn hoa dĩ miên

(Hoa dầy tựa gấm)

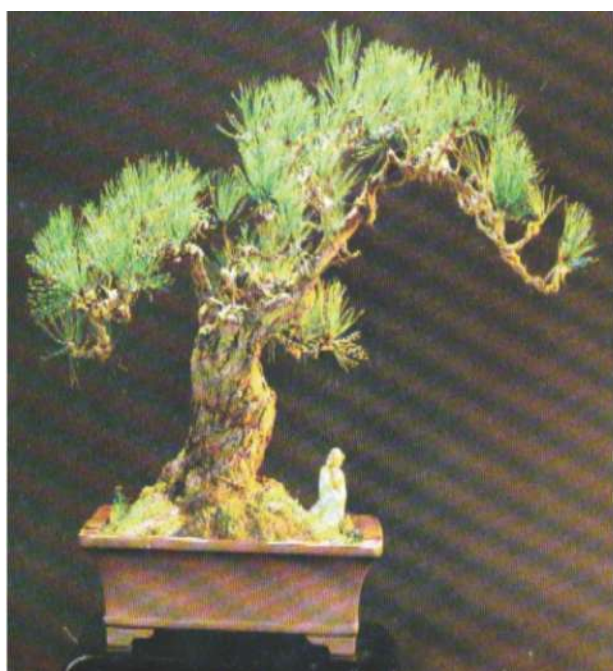
Cây: Tử Đằng, cao 105m

5. Chân khang bút tháp

(Hài hòa tựa nét vẽ)

Cây Tùng Ngũ Châm, cao 85cm

3. Song điều cổ

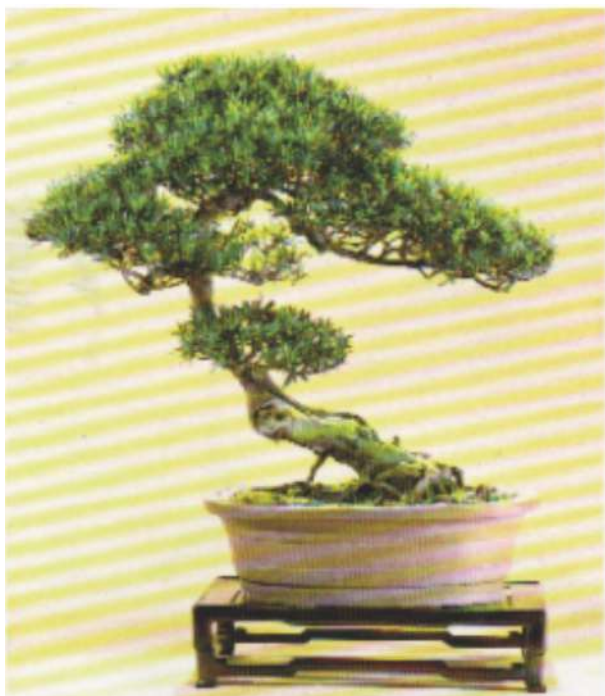
(Tựa hai chiếc trống)

Cây Chân Bách, cao 120cm

Chế tác đá thạch anh tạo Bonsai sơn thủy

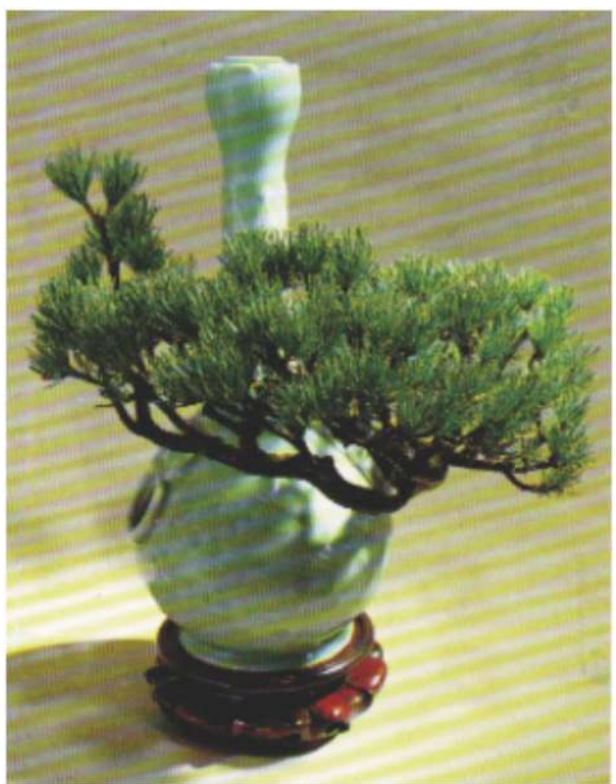
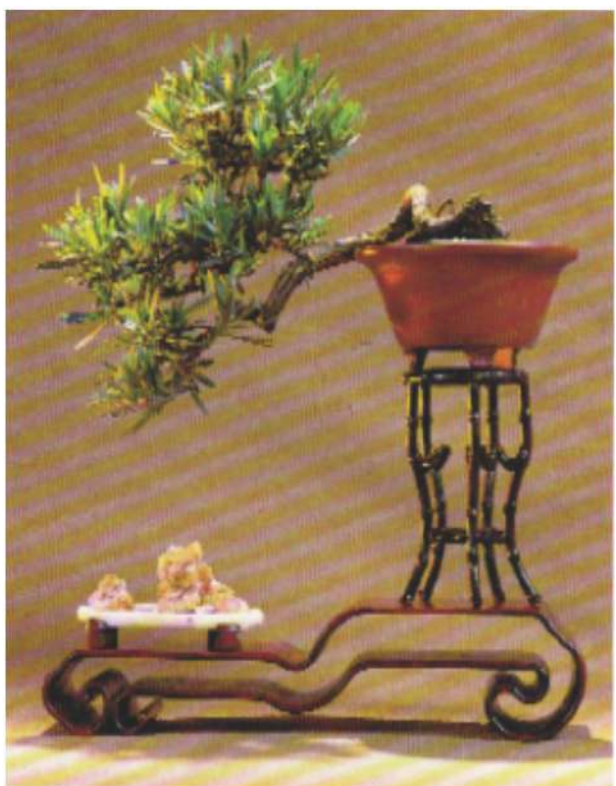
Đá thạch anh là loại rất được ưa chuộng trong việc chế tác tạo Bonsai sơn thủy, vì chúng có độ cứng rất cao, hoa văn màu sắc đẹp, thớ đá đa dạng, xem trong hình vẽ 73.

Tạo dáng Bonsai sơn thủy kiểu đá và cây tùng:

a. Sử dụng đá xốp:

Các bước chế tác đá xốp và tạo dáng bonsai bao gồm 6 công đoạn chủ yếu, xem hình 74.

Hình 74: Chế tác đá xốp để tạo Bonsai sơn thủy.

(b) Chế tác đá bọt biển để tạo Bonsai sơn thủy

Đá bọt biển thường có trong các hang động nước mặn, hình dạng hết sức độc đáo, chất đá mềm xốp, màu sắc huyền ảo, hoa văn và thớ đá rất đẹp. Đây là phong cách bonsai hấp dẫn, được nhiều người ưa chuộng.

Bảo Vệ Và Chăm Sóc Bonsai

I. Bảo vệ và chăm sóc cây

Sau khi tạo hình nghệ thuật cho cây trong Bonsai, việc sáng tạo nghệ thuật là quá trình hoàn toàn không dừng lại, vẫn tiếp tục tiến hành tỉ mỉ việc bảo vệ và chăm sóc, đồng thời luôn luôn hoàn thiện hình tượng nghệ thuật của cây đã có, nhằm đạt được cành lá tươi tốt, bóng sáng, dáng cây uyển chuyển tự nhiên, có loại bonsai còn tiếp tục ra hoa kết quả, lúc đó mới đạt đến đỉnh cao của cái đẹp sinh động của một Bonsai. Dưới đây có thể chia thành các bước để phân tích như sau:

a. Tưới nước:

Tưới nước là công việc mấu chốt trong việc quản lý, nuôi dưỡng cây trong bonsai. Nói chung, cây trong bonsai đòi hỏi lá nhỏ và ngắn, cành chủ khỏe nên không tưới nước nhiều quá; cần phải căn cứ theo mùa, theo loại cây, theo giai đoạn phát triển để tưới nước thích hợp.

b. Xem thời tiết, mùa vụ:

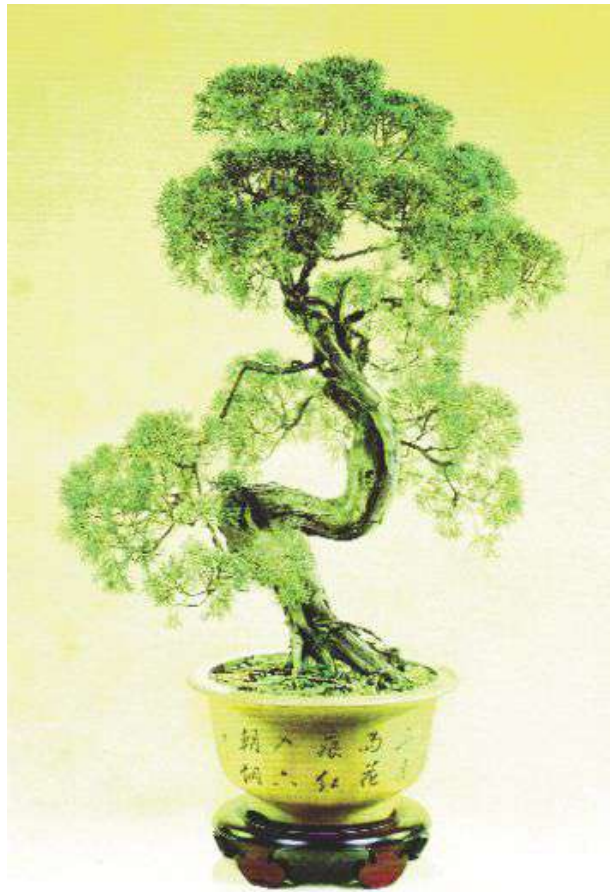
Mùa xuân, nói chung cây cối phát triển mạnh, mọc rễ, đâm chồi, cho nên cần lượng nước nhiều hơn nhưng cũng vẫn không nhiều quá. Khi bộ lá mọc rậm rạp thì cần hạn chế phát triển, trước hết là hạn chế lượng nước tưới. Mùa hè nóng nực, lượng nước tưới phải tăng nhiều. Mùa thu hanh heo, cần tăng lượng nước tưới hợp lý. Khi khí hậu chuyển lạnh vì cây không mọc mầm để nhánh, không phải chống lại khô hạn, nên cũng phải giảm nước tưới, chỉ cần đất trong chậu ẩm là được. Khi vào chính Đông, cây bắt đầu ngủ đông, lượng nước càng giảm đi nhiều hơn. Trước khi vào vụ lạnh giá, phải giữ ấm cho bonsai, tránh để cây chết cứng.

c. Xem loại cây và tuổi cây:

Đối với cây lá nhọn, lượng nước bốc hơi ít, nước tưới thường ít hơn, trong đó như Tùng thì lại ưa hạn, Bách thì chỉ cần ẩm. Những cây lá to, lượng nước bốc hơi lớn nên cũng cần nhiều nước hơn. Cây non cần nước nhiều hơn cây già. Cây có thân hình cong vượn và già thì cần ít nước.

d. Xem giai đoạn phát triển:

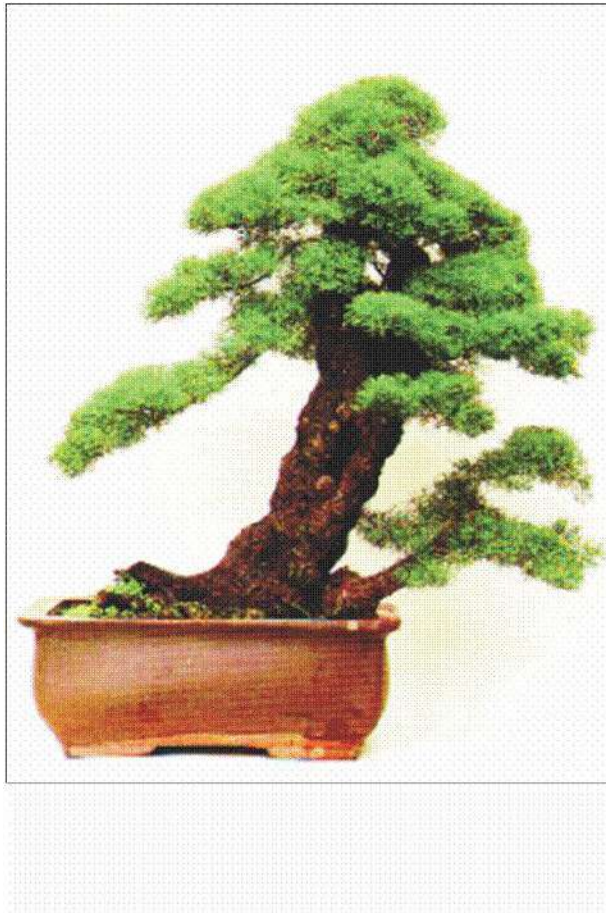
Khi cây mọc chồi và lá, để chúng không phát triển, cần tưới ít nước, thậm chí đất cần để khô. Khi cây ra hoa kết quả thì cần đất ẩm. Có loại cây phát triển vào mùa mưa, ẩm thì chú ý giữ đất khô, thậm chí có loại cây vào mùa rụng lá hoặc ngủ đông thì hoàn toàn không tưới nước.

đ. Xem chất đất và loại đất trong chậu, xem chậu to hay nhỏ, sâu hay nông, nơi đặt chậu...

Để có lượng nước tưới phù hợp, ngoài ra khi đảo cây chuyển chậu thì phải tưới nước, gọi là tưới “nước về”.

Khi nhiệt độ nước và nhiệt độ đất chênh lệch nhiều, thì không tưới ngay, phải đợi nhiệt độ hai bên bằng nhau mới tưới. Vào mùa xuân, hạ, thu thì nên tưới lúc sáng sớm hoặc chập tối. Mùa đông nên tưới lúc trưa. Chú ý tránh xảy ra hiện tượng đất trong chậu trên thì ướt nhưng dưới lại quá khô hoặc độ khô ẩm không đều.

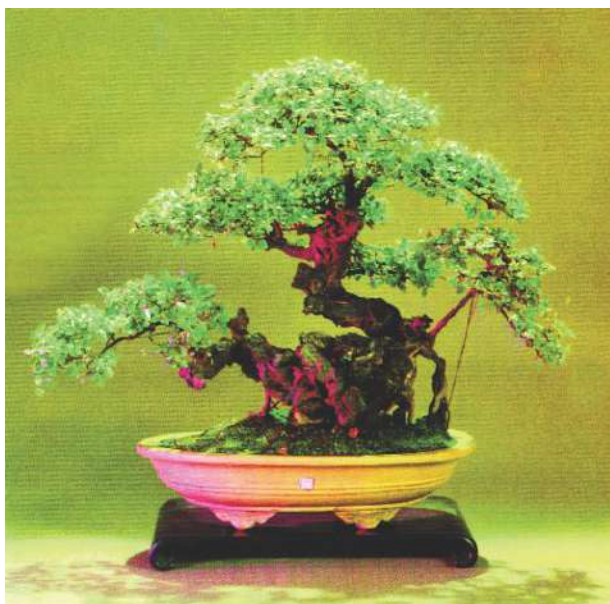

Nói tóm lại, cần phải giữ cho đất không quá ướt mà cũng không quá khô. Nếu ướt quá thì phải thoát nước. Điều cần lưu ý là tránh tưới nước chỉ ướt trên bề mặt.

Có hai cách tưới nước: thứ nhất là tưới vào bộ rễ cây, thứ hai là phun lên lá.

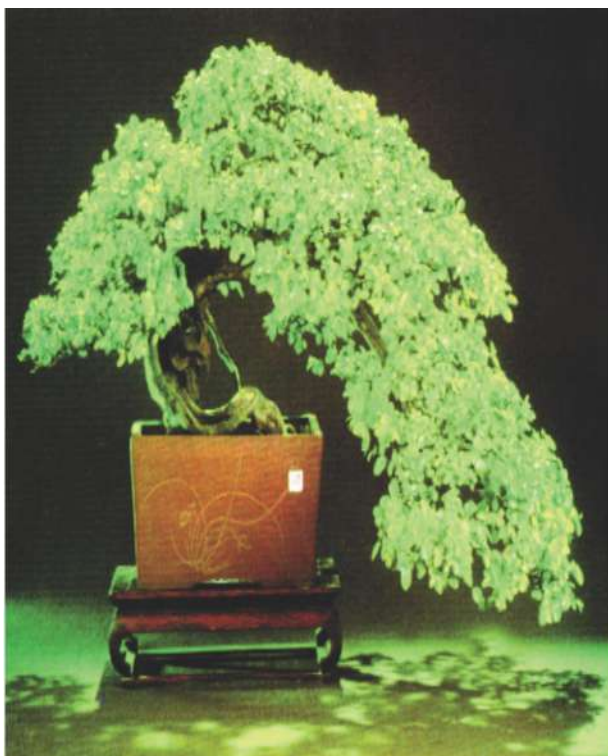
Các loại cây sinh trưởng trên núi cao bao phủ mây mù quanh năm như: Thông 5 lá, Bách gai, Đỗ quyên v.v... quanh năm trên mặt lá ẩm ướt nên đủ điều kiện để cây xanh tốt vì vậy thường xuyên phun ướt mặt lá cho cây là rất tốt, nhưng cũng không nên phun quá nhiều khiến cành và lá phát triển quá dài, làm dáng cây xấu đi. Đối với loại cây trổ hoa, điều đó lại càng bất lợi.

Một số loại cây trổ hoa như mận, Tía da, Nghêu xuân... thời kỳ phân hóa mầm hoa thì nên khống chế việc tưới nước, khiến cành to mập và ngắn, hoa càng nhiều hơn. Các cây như Mận hoa, trổ hoa vào đầu mùa hè, cây phải ít tưới nước trong giai đoạn phân hóa hoa, chỉ khi cuống lá rũ xuống mới tưới, thậm chí vào mùa mưa phải để nghiêng chậu cho nước thoát nhanh.

II. Cho đất vào trong chậu

Cây sinh trưởng trong chậu bé nhỏ, đòi hỏi đất phải có chất lượng tốt về mặt kết cấu thành phần của đất. Ngoài vấn đề về lý hóa tính của đất, còn phải đáp ứng yêu cầu về chất dinh dưỡng.

Một chậu bonsai, yêu cầu đầu tiên là phải thoát nước tốt, khiến cho không khí lưu thông, có tác dụng tốt cho bộ rễ hấp thu. Nếu chất đất quá nặng, độ dính kết cao thì thoát nước kém, không những hạn chế việc hấp thu dinh dưỡng, mà bộ rễ cũng dễ bị nát, cây có thể bị chết. Thứ hai là phân bón phải đủ chất, ở một vùng thuộc nhiệt đới ẩm ướt đòi hỏi phân phải phát tán nhanh. Đất trong chậu nói chung phải là đất cát pha, có nhiều chất mùn, xốp được pha trộn đủ các chất dinh dưỡng có trong phân bón.

Mỗi loại cây cần một chất đất nhất định, ví dụ:

- Các loại Tùng, cần cát pha 40%, mùn thực vật 20%, đất màu 40%.
- Các loại bách, cát pha 30%, mùn thực vật 30%, đất 40%.
- Các loại cây có hoa: cát pha 30%.

- Các loại cây gỗ tạp: cát pha 20%, mùn thực vật 20%, đất màu 30%, bùn khô 30%.

III. Phân bón

Cây trong chậu luôn cần một lượng phân bón, nhưng không nhiều quá, càng không nên cho phân có nồng độ cao, tránh làm cho cây phát triển quá mức bộ lá, mất khả năng điều chỉnh sự cân đối. Phân NPK luôn cần thiết cho cây nuôi dưỡng bộ lá, thân cành, độ cứng và khả năng tạo hoa kết quả tốt.

Mặt khác chất Kali trong phân bón còn giúp chống bệnh tật cho cây. Các loại xương động vật khi ngâm ủ đem tưới cây là rất tốt.

Bón phân nên tiến hành hôm trời nắng ráo, phân nên trộn đều trong đất rồi rắc vào chậu. Nếu vào độ mưa nhiều thì có thể bón phân khô. Dùng bột cá có thể bón cho cây quanh năm. Tất cả các loại phân đều không nên dùng số lượng quá lớn. Tóm lại, cần nắm chắc từng giai đoạn phát triển của cây để bón phân, ví dụ giai đoạn nảy mầm, đẻ nhánh thì cần bón kịp thời nhưng số lượng vừa phải, giai đoạn ra hoa, kết quả; mùa nắng và mùa mưa cũng có phương pháp bón phân khác nhau: mùa nắng nên bón ít nhưng chia làm nhiều lần và tưới nước sau khi bón phân.

Mùa mưa có thể bón phân khô. Vào mùa thu, nói chung không nên bón phân cho Bonsai. Loại cây phát triển yếu thì cần bón phân nồng độ thấp và ít. Căn cứ vào tình trạng thực tế của cây để có phương thức bón thích hợp.

IV. Chiều sáng

Các loại Tùng, Mai hoa, Thạch lựu là loại cây ưa nắng, phải đặt bonsai ở nơi đủ nắng. Các loại bách, hoa trà, đỗ quyên, trúc nam thiên lại cần che nắng khi chính hè v.v... Nói tóm lại, phải nắm vững đặc điểm chịu nắng của từng loại cây, nếu không đáp ứng được đặc điểm này cây sẽ không phát triển, thậm chí bị chết. Nhiều loại cây lại không ưa nắng, nó chỉ phát triển khi đặt trong nhà hoặc trong bóng râm như Trâm Châu, Hoàng Dương...

V. Đào chậu

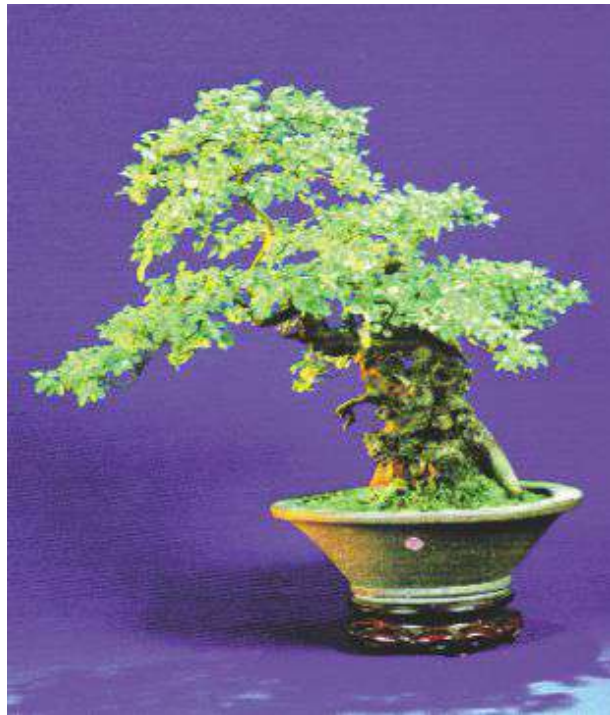

Trong chậu thường không đáp ứng đủ về đất và thành phần dinh dưỡng; Sau một thời gian đất trong chậu sẽ bị cứng hóa, dinh dưỡng hết, khả năng thoát nước kém, không có khả năng thông khí nữa... vì vậy bộ rễ của cây bị lão hóa, cây sẽ không nảy mầm, nứt chồi. Mặt khác rễ trong chậu lâu năm lão hóa, không còn kích thích sinh

rể mới nữa. Vì thế phải định kỳ thay chậu, với cây loại nhỏ thì 1 - 2 năm nên thay chậu, cây trung bình 2 - 3 năm và cây to thì 3 - 5 năm thay chậu một lần. Các loại cây có hoa như Cầu Kỵ, Thạch lựu, các loại trúc... càng thường xuyên phải thay chậu.

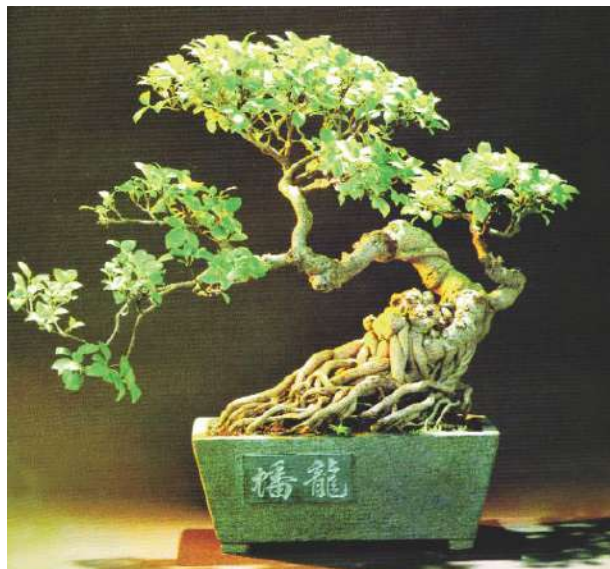
Thay chậu nên tiến hành vào thời kỳ cây nghỉ, ngủ đông hoặc thời kỳ không phát triển, tốt nhất là trước mùa xuân. Nếu thay chậu sớm cây sẽ bị cóng lạnh còn thay quá muộn thì rễ bị tổn thương. Các loại cây ra hoa thì nên thay chậu khi hoa tàn.

Trước hôm thay chậu một ngày thì ngừng tưới nước để dễ lấy cây ra khỏi chậu. Khi lấy cây ra khỏi chậu, gạt bỏ khoảng một nửa số đất bám ở rễ, với loại cây nhiều rễ, để sống thì bỏ càng nhiều đất cũ hơn nhu Thạch lựu, Đỗ đằng, Tử vi... có thể bỏ 2/3 số đất cũ bám trong rễ.

Với các loại Tùng, Bách thì chỉ bỏ 1/3 số đất cũ. Sau đó cắt bớt các rễ phụ quá dài hoặc quá già. Sau đó đưa cây vào chậu mới. Cây ra hoa thì không nên ép đất quá chặt nhưng cây lấy lá thì cần nén chặt gốc.

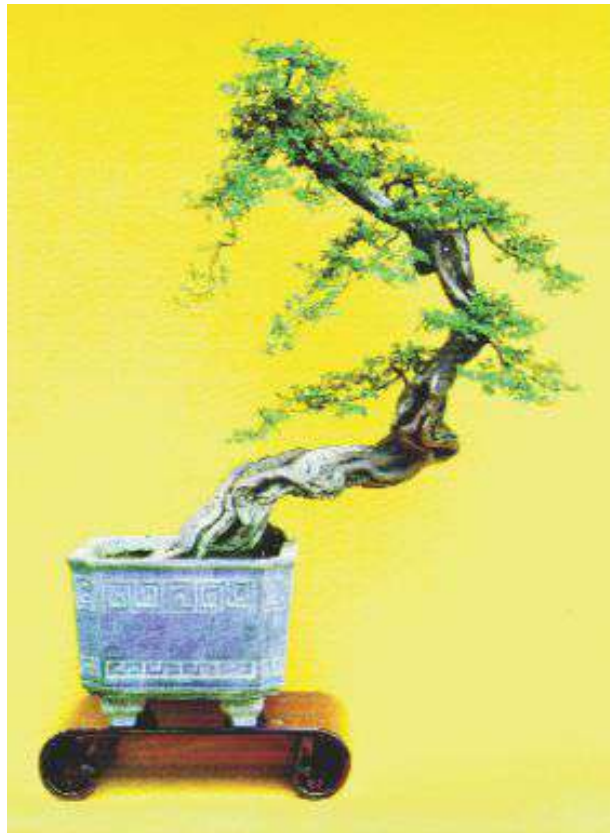

Lần tưới nước đầu tiên sau khi thay chậu phải cho thật đầm nước, để rễ hút đủ nước và đất nén chặt. Đặt chậu vào chỗ mát thoáng gió

khoảng một tuần thì trở lại chăm sóc như bình thường.

Về nguyên tắc, cây Bonsai phải có đất tốt, thoát nước tốt, thông khí tốt, chiếu sáng hợp lý. Nếu chỉ to lớn nhiều phân mà các chỉ tiêu khác không đáp ứng thì cây sẽ còi cọc, không phát triển hoặc bị chết.

Đất mới đưa vào chậu phải dùng loại đất cát pha, có loại cây cần tới 30% cát pha, mới đảm bảo các chỉ tiêu mà cây đòi hỏi.

VI. Chỉnh sửa thế cây

Cây cối bonsai là một sản phẩm nghệ thuật có một đời sống nhất định. Sau khi hình thành, đòi hỏi phải tiếp tục chỉnh sửa khiến cho cây càng hoàn thiện hoàn mỹ hơn.

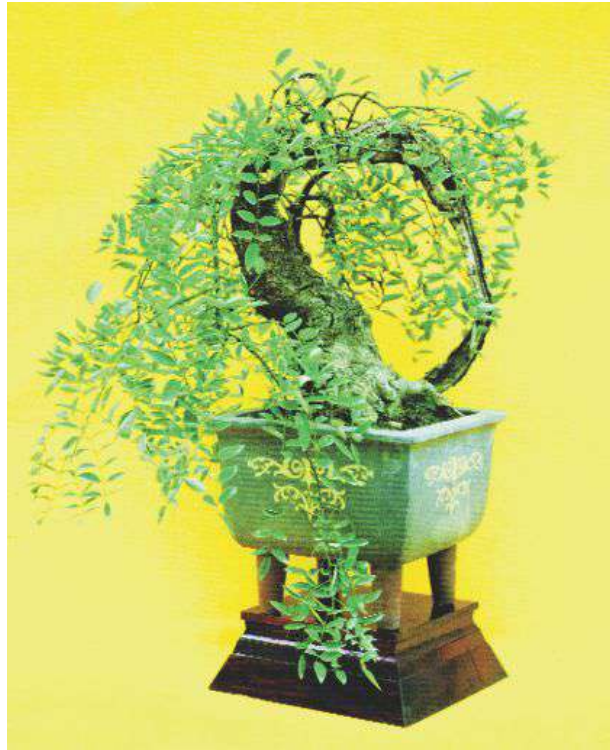

Căn cứ vào tong loại cây mà kịp thời tiến hành bấm ngọn, tỉa mầm, cắt tỉa lá, cắt tỉa cành, uốn sửa cành, nhánh mới v.v... Nếu có biện pháp chỉnh sửa hợp lý Bonsai sẽ ngày một đẹp hơn, khả năng thông gió, thông khí tốt hơn, khả năng chống sâu bệnh cao hơn, hoa quả đều và đẹp, nhiều hơn.

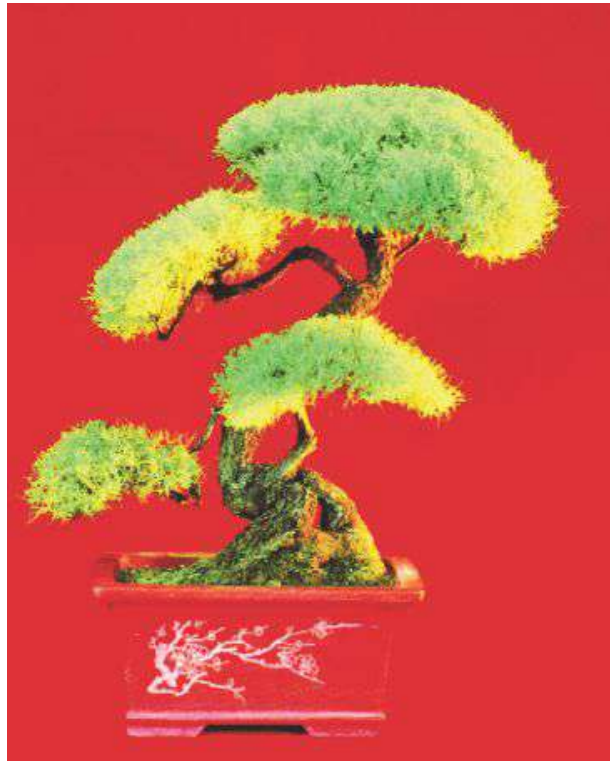

(a) Bấm ngọn, bấm mầm:

Nói chung khi cây đã định hình, thì các mầm mới ở quanh gốc và các cành chủ đều không cần nữa. Các mầm mọc ở phần đỉnh ngọn và tán lá đều bỏ đi.

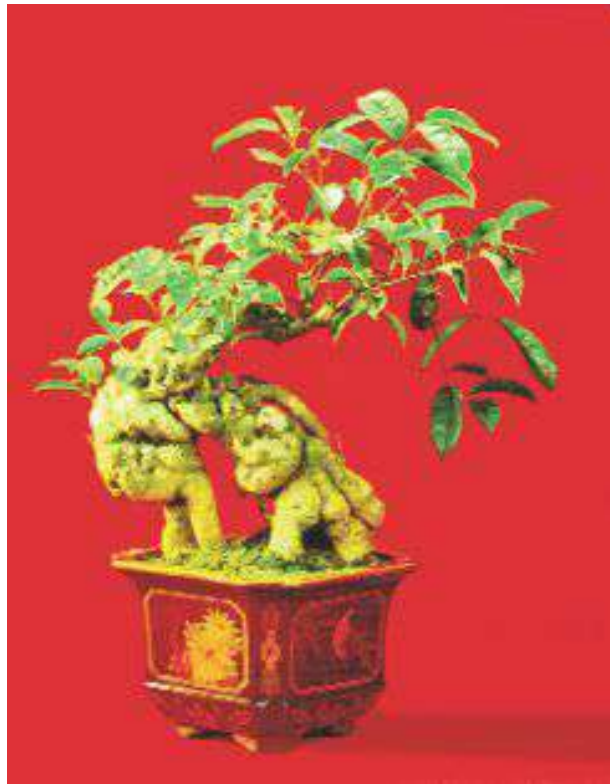

Ngoài ra, với các loại Tùng và cây lá nhọn mà bấm ngọn sẽ làm cho cành ngắn lại và lá dày hơn. Cứ sau 5 - 6 tháng thì nên bấm mầm mới, độ dài cần bấm khoảng $\frac{1}{2}$ đến $\frac{1}{3}$ mầm mới mọc (Xem hình (5 - 1), ví dụ thời gian bấm mầm với thông 5 lá phải làm trước khi gỗ hóa, thường là vào thượng tuần tháng 3 thì bấm $\frac{1}{3}$ đến $\frac{2}{3}$ mầm mới. Song cũng nên nhớ rằng nếu bấm mầm nhiều quá và thời gian gần nhau quá có thể làm cây tổn thương.

(b) Bấm mầm để hướng cho bonsai hướng về bên trong.

Ngoài tác dụng bấm mầm nhằm hạn chế cành phát triển vươn dài ra, còn có tác dụng kích thích phát triển phân nhánh hoặc kết quả. Nói chung, phải bấm ngọn khi mầm chưa gỗ hóa.

Ví dụ các loại cây bách khi bấm ngọn ở tán đỉnh sẽ làm cho các mầm phát triển vào bên trong, khiến cây càng dày dặn, đều khít và tròn đầy. Song với các loại: Phong, Hoàng dương, Kim tiền mới mọc 2 - 3 đốt mà đã bấm mầm sẽ làm cho cây bị chột. Các loại nhu cây Du, mai lưỡi sẻ, đợi cho mầm 5 - 6cm mới bấm và giữ lại 2 - 3 lá, nói chung sau 5 - 9 tháng mới nên bấm mầm một lần.

(c) Tỉa lá:

Với các loại cây rụng lá hoặc lá quá to khiến tỷ lệ mất cân xứng, cần phải tỉa lá để bonsai định hình đẹp. Nói chung, lớp lá mới thường đẹp hơn lá cũ.

Có hai cách tỉa lá: là tỉa toàn bộ hoặc tỉa một phần. Họ nhà phong, Cầu Kỵ, Du, Thạch Lựu... có thể tỉa toàn bộ lá cũ. Song với cây phát triển chậm thì chỉ nên tỉa không quá 2/3. Sau khi tỉa nửa tháng thì mầm mọc ra. Sau đó mới tiếp tục tỉa các lá già, xấu. Thời gian tỉa lá nên tiến hành vào giai đoạn cây đang phát triển mạnh. Tỉa lá già xong cần bón phân và tưới nước đủ.

Ví dụ cây Du, Phong một năm có thể tỉa lá 2 - 3 lần để mùa thu thì lá non trở nên màu hồng tươi, trông rất đẹp. Cây Kỷ Cầu thì nên tỉa lá vào đầu thu (giữ lại cuống lá). Cây thông 5 lá, Thông đen thường tỉa lá vào tháng 9.

(d) Cắt cành:

Nói chung, với loại cây rụng lá, vào thời kỳ ngủ đông thì có thể tiến hành cắt tỉa cành, tức là bỏ cành khô, cành quá dài, cành song song, cành giao nhau, cành chồng nhau, cành bị sâu bệnh, cành quá yếu. Ngoài ra với những cành quá dày khiến lá rậm rạp, chồng chéo lên nhau, phân bố lộn xộn cũng đều cắt bỏ. Về nguyên tắc phần trên của cây thì cắt mạnh, phần dưới thì cắt nhẹ hơn.

Với họ Tùng Bách phải theo tập tính của nó để cắt, Tùng 5 lá phải sau khi nảy mầm, tức là khoảng tháng 12 đến tháng 2 thì cắt tỉa, nhưng không được cắt quá phạm. Với Hắc tùng thì cắt tỉa vào khoảng tháng (3 - 4); nên nhớ là phải giữ lại phần lá nhất định cho các cành từ trên xuống dưới. Tùng bách thì có thể cắt vào mùa thu.

Bách gai nên cắt cành vào tháng (5 - 1), đồng thời cắt bỏ những cành khô.

Loại cây có hoa phải đợi sau mùa hoa mới cắt bỏ những cành thừa, phần gốc vẫn phải giữ lại 2 - 3 mầm ngắn, như vậy sẽ kích thích mọc mầm mới khỏe và đẹp hơn, nỗ hao nhiều hơn.

Thục hương tình

(Tinh quê hương)

Cây Trúc đuôi ph ợng, cao 60cm

Nếu năm đó các mầm cây đều có hoa thì không nên cắt ngắn cành.

Với thạch lựu, các cành chính có thể nở hoa và kết quả, thì các mầm mới để cho hoa và quả, trường hợp này phải giữ lại, năm đó sẽ không được cắt cành hoặc hướng cho cành tròn tán. Hoa tử vi cũng nở từ đầu cành, những cành nhỏ, lá nhỏ cũng có thể có hoa, cũng chỉ được bấm mầm một lần, dài khoảng 10cm, như vậy mầm mới sẽ cho nhiều lá nhỏ, nở hoa nhiều hơn nhưng năm đó tán không tròn.

Nói chung, với loại cây cho hoa đều phải giữ lại cành ngắn, mỗi cành giữ 1 - 2 mắt mầm, để có được nhiều cành cho quả.

(e) Tỉa mầm:

Để tránh hiện tượng cây mọc ra cành, nhánh mới lộn xộn, phá hỏng hình dáng của bonsai và để tránh về sau cắt tỉa cành làm tổn thương cho cây, cần tỉa bỏ mầm cây vừa hình thành không cần thiết trên cành.

Muốn vậy, phải theo dõi thường xuyên sự phát triển của cây, tỉa bỏ mầm ngay khi còn non sẽ làm cho cây khỏe và giữ được hình dáng ban đầu.

VII. Chăm sóc Bonsai sơn thủy:

Chăm sóc Bonsai sơn thủy đầu tiên phải kể đến là chăm sóc để cây sống, tươi tốt và luôn giữ được hình dáng đã tạo ra, mặt khác cũng cần phải giữ cho đá luôn bóng sáng, sạch sẽ, nước trong chậu không bị vẩn đục, rong rêu. Cần rất ít lượng bùn trong chậu, vì thế phải định kỳ kiểm tra, tránh để bùn trong chậu bị đổi màu và có mùi khó chịu. Điều cần lưu ý là không để cây phát triển quá ruộm rả, cần giữ tỷ lệ hợp lý, cân đối với phần đá. Tránh để nắng, mưa dầm dãi, có thể làm nứt vỡ chậu. Mùa đông phải có biện pháp chống lạnh cóng.

Nếu chậu quá to, không đưa vào nhà được thì nên tháo hết nước. Để cây sống được, cần bón phân và giữ ẩm, chăm sóc thường xuyên, thấy có hiện tượng bất thường là nhanh chóng xử lý kịp thời, đặc biệt là trong mùa đông quá lạnh.

1. Thọ tử nam sơn

(Sống lâu ngang với Thái Sơn)

Cây Bách Gai. Thân cao 60cm. Tuổi cây 200 năm.

Đây là cây cổ đã 200 năm, thân cây đã hóa bạch cốt, vân thân từng lớp uốn lượn nhu thần thoại, cành chủ chỉ to khoảng 2cm. Vân cây rất dày sít, chồng lên nhau xoắn vặn rất chặt giống như hai con rắn lớn cuốn nhau. Tán cây có hình như người đội mũ miện cúi mình vô cùng sinh động đầy sức sống và khiêm nhường, trong cái cương có cái nhu, trong cái mạnh mẽ kiên cường có cái mềm mại uyển chuyển, mà vô vùng vững chắc.

2. Phong chú đào trác

(Sừng sững trước sóng gió)

Cây Bách Gai.

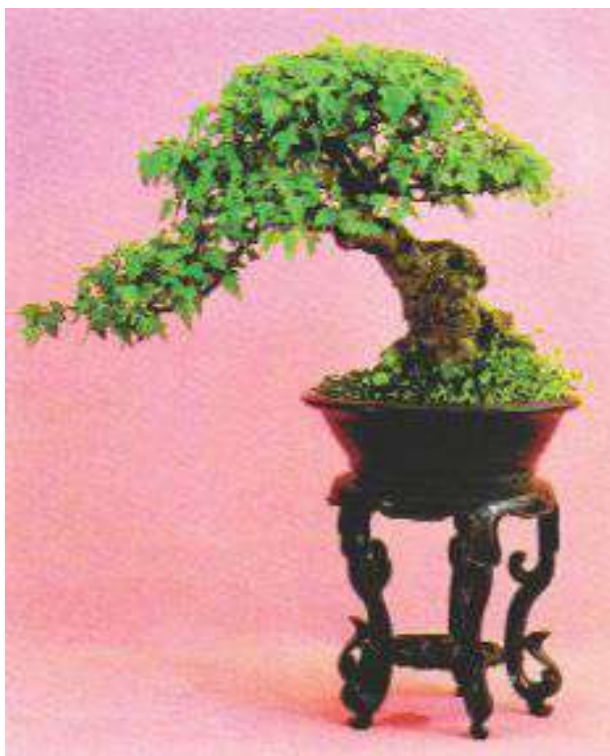
Cao 65cm

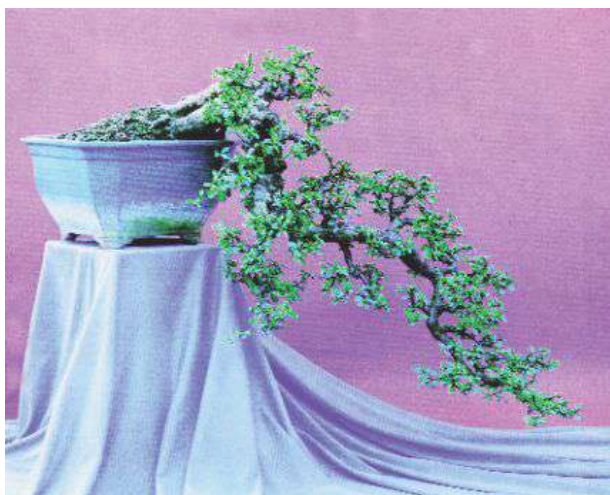
3. Thùỵ lặc đĩnh đàng

(Tựa tiếng chuông reo)

Cây: Cầu Khởi tím, cao 50cm

4. Côn bằng triển sí
(Chim bằng sỏi cánh)
Cây Hắc Tùng, cao 65cm

5. Long thám hải

(Rồng về biển)

Cây Bách Gai, sai cành 60cm, tuổi cây 180 năm

Cây được trồng trong chậu, ngay từ bé cành đã đan xen, xoắn vặn; sau đó trưởng thành, vỏ màu xanh bong dần, trơ ra phần xương lõi, hình dạng rất cổ kính, thế tựa rồng vờn, thực sự là một trong những bonsai quý họ nhà Bách Gai.

6. Tùng vân y tà

(Đám mây nghiêng che)

Cây Tùng ngũ kim, cao 80cm

7. Thính đào

(Nghe tiếng sóng vỗ)

Cây Tùng La Hán, cao 75cm

8. La hán nghêh tân

(La Hán đón khách)

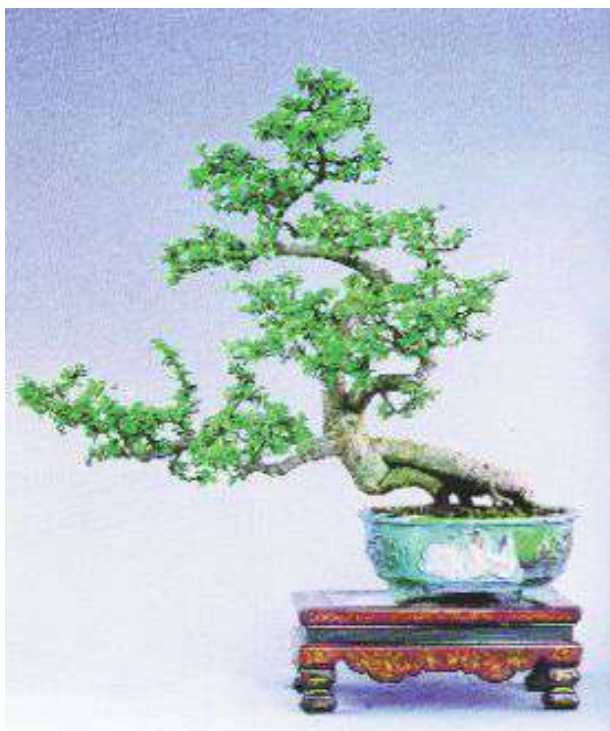
Cây Tùng La Hán, cao 60cm

9. Kỳ tùng đậu thạch

(Tùng hiếm đá lạ)

Cây Tùng La Hán, cao 15cm

10. Bình an u tùng

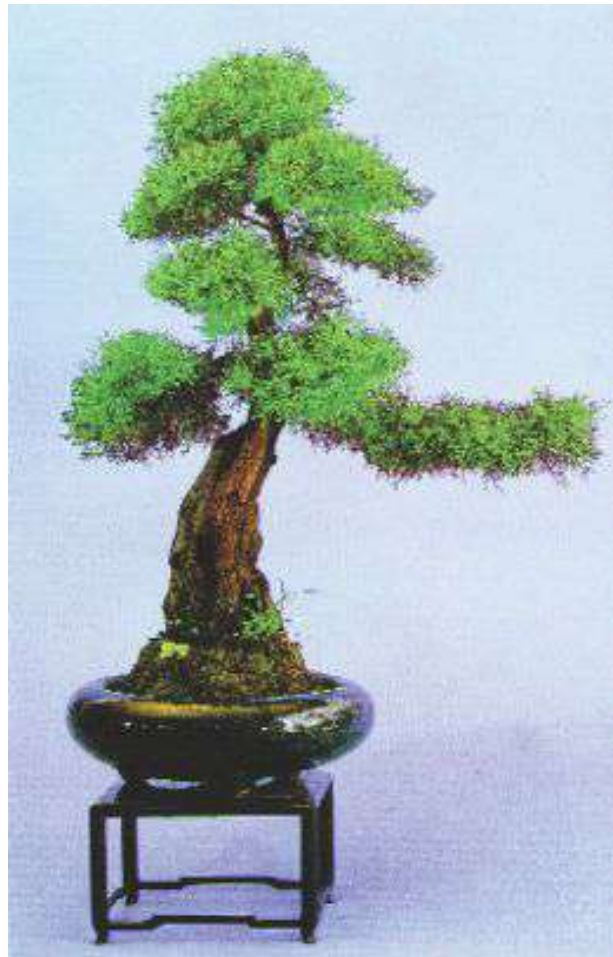
(Bình yên dưới bóng tùng)

Cây Tùng Ngũ châm, cao 30cm

11. Đan hà nghê lộ

(Nhu đám mây hồng đón sương chiều)

Cây Tử Vi, cao 75cm

12. Duyệt tân vinh khô

(Trái hết thăng trầm)

Cây Bách Gai, cao 45cm

13. Tuấn dật phong lưu

(An nhàn thanh thời)

Cây Tùng La Hán lưỡi sẻ, cao 45cm, 170 năm

Loại tùng thân gỗ xang quanh năm, vì lá nhỏ có hình lưỡi chim sẻ nên gọi là Tùng lưỡi sẻ, xanh tốt và trường thọ, dáng cây tuyệt mỹ. Bonsai này tạo dáng từ cách gân cành khô, nên lộ ra vẻ thần thái phong lưu nhàn nhã.

14. Thôn dã đối địch (Đánh cò chốn thôn già)

Cây Bách Gai, 18x115cm

Giữa chốn thôn dã, dưới bóng cây tùng bách gai, những người già say sưa đánh cò, tạo cho ta cảm giác yên tĩnh, thanh thoi, nhưng cũng tạo nên một sự liên tưởng tự tại.

Tác giả đã sử dụng hình dạng tự nhiên của cây bách gai, từ một chậu tạo ra hai gốc, một cao một thấp hỗ trợ nhau. Cây cao thì xoắn xít vươn lên đầy sức sống, cây thấp thì nghiêng xuống và duỗi dài, khiến tổng thể hài hòa. Tác giả cố ý làm lộ rõ thân cây chủ, gây được hiệu quả lập thể, lại thêm những tảng đá đẹp điểm xuyết, càng gây ấn tượng đẹp hơn.

15. Trâm hoa cúc cài đầu chim phượng

Cây Hoa Cúc, cao 30cm

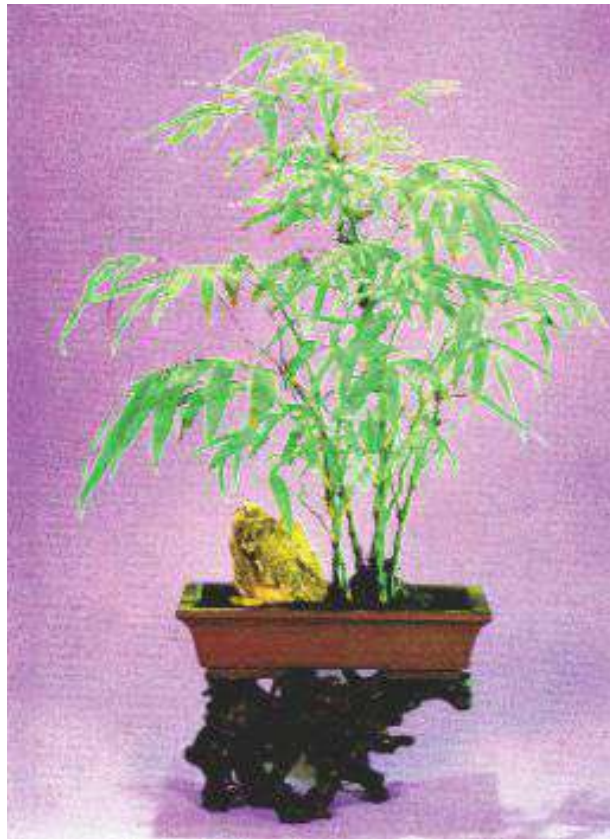
16. Tần Tùng hán bách

(Báu vật có sức sống của đời Tần Hán)

Cây Bách, cao 70cm, hơn 500 năm tuổi.

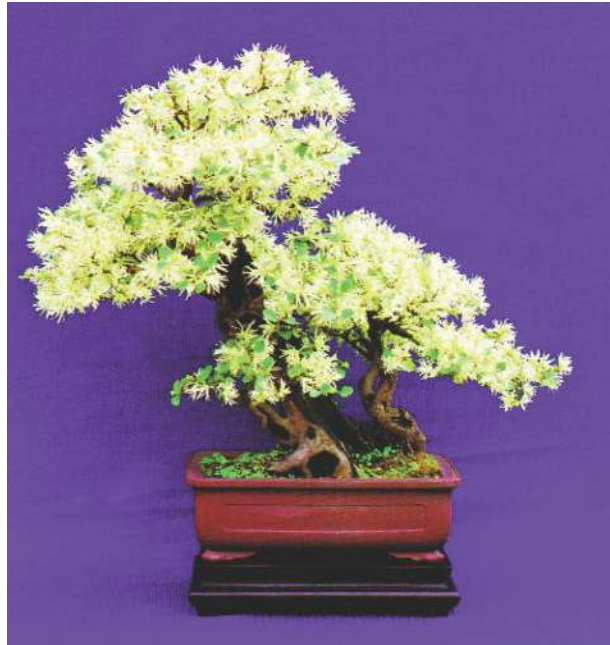

Đây là cây Bonsai hiện nay biết được có tuổi đời cao nhất, được coi là “Văn vật sống”. Thân cây cổ lão, bong hết vỏ giác, trơ phần lõi gân guốc, nhưng tán lá lại xum xuê, viên mãn đầy sức sống mãnh liệt. Thực sự là một kỳ công của tạo hóa trong thế giới tự nhiên.

Cây được đặt trong chậu sắc hồng tươi viền bông hoa sen, được chế tạo thời nhà Nguyên, bệ đôn đá xanh hình 9 con sư tử rất cổ. Bonsai thực sự là một giai tác nghệ thuật quý hiếm, khó mà có cái thứ hai: cổ cây, cổ chậu, cổ đôn đế.

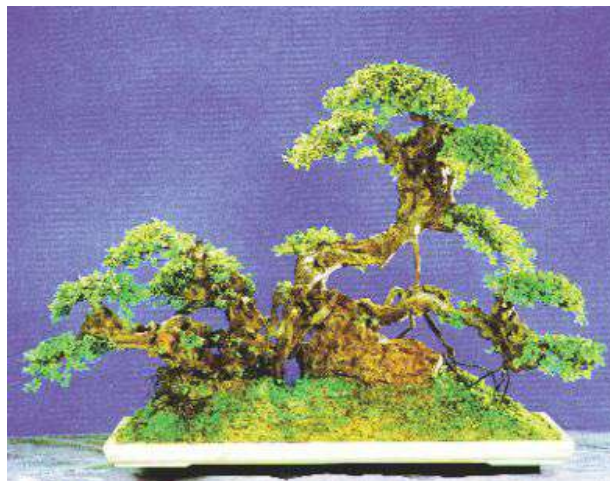
17. Vân chung hà úy

(Ráng mây rục rở)

Cây Thông 5 lá màu vàng tươi cao 70cm, hơn 100 năm tuổi.

Cây thông kép trồng trong chậu cạn hình chữ nhật, phối bằng đá Linh Bách và thạch anh đầy bí ẩn. Cây được phân chủ - thứ đẹp như một bức tranh, trên 100 năm tuổi.

18. Giao long bàn chi

(Thuồng luồng uốn khúc) Cây Bách Gai, 90x60cm

Lá có màu xanh óng ánh vàng, tác phẩm giữ vững nguyên lý về sự cân đối. Bộ rễ khỏe mạnh, đầy sung mãn sức sống. Thế cây đơn đặt trong chậu tròn, không hề phối thêm đá, toát lên tinh thần ngoan cường, vững chãi.

19. Châu liên bách hợp

(Chuối ngọc bách nối nhau)

Bonsai mini

20. Nhất đại thiên kiêu

(Kiêu hãnh giữa đời)

Cây Trách Liễu, cao 85cm, 85 năm tuổi

21. Thám tuyến

(Trung nguyên nguồn cội)

Cây Hoàng Dương, tán cây 25cm

22. Cổ đạo khu lu

(Thúc lừa chạy mau)

Cây Mai lưỡi sẻ, cao 60cm

Trên đường xa, lừa mang nặng rong rui, trên lưng lừa có cô dâu trẻ, vội thúc lừa mau về nhà mẹ đẻ, nàng vung roi thúc lừa chạy thật nhanh.

Bonsai là hai cây mai luỹi sẻ, một cúỉ thấp, một vưon cao, bộ rễ nhiều tầng đốtt, giá trị thường thức cao. Mặt chậu phủ cát vàng, rất giản dị, kết hợp với thân gỗ màu hồng khiến màu sắc toàn cảnh thâm trầm, đầy sức nặng, tạo được cảm giác đúng với tâm trạng người con gái trên đường xa rong ruổi.

23. Chỉ xích nồng âm

(Dưới bóng cây che)

Cây Mai lưỡi sẻ, cao 65cm

24. Tình lâm thúy ái

(Mát ruợi giữa nắng rừng)

Cây Du, cao 55cm

25. Xuất vân cù long

(Rồng cong sừng ra khỏi đám mây)

Cây Du, cao 45cm

26. Quyên lăng kiểu ảnh

(Dáng hình kiểu diễm)

Cây Đa, cao 65cm

27. Kim xà khoáng vũ

(Rắn vàng uốn lượn)

Cây Kim ngân hoa, cao 50cm

28. Phong tu nhĩ vận

(Duyên dáng thuốt tha)

Cây Hoa Trà, cao 80cm

29. Thám xuân

(Tìm về mùa xuân)

Cây Đa, cao 48 cm

30. Miêu điều đỉnh bặt
(Nhành non vươn cao)
Cây Thủy Lạp, cao 75cm

31. Nguyệt hạ tỳ bà

(Gậy đàn dưới ánh trăng) Cây Du, cao 30cm

32. Diệu thủ hồi xuân

(Nhu có phép tiên)

Cây Mai lưỡi sẻ, cao 45cm

33. Vân hác tùng phong

(Đứng giữa gió mây)

Cây Tùng La hán lá nhỏ, cao 45cm

34. Long bàn Hồ cứ
(Rồng cuộn hổ ngồi)
Cây Đa lá nhỏ, cao 80cm

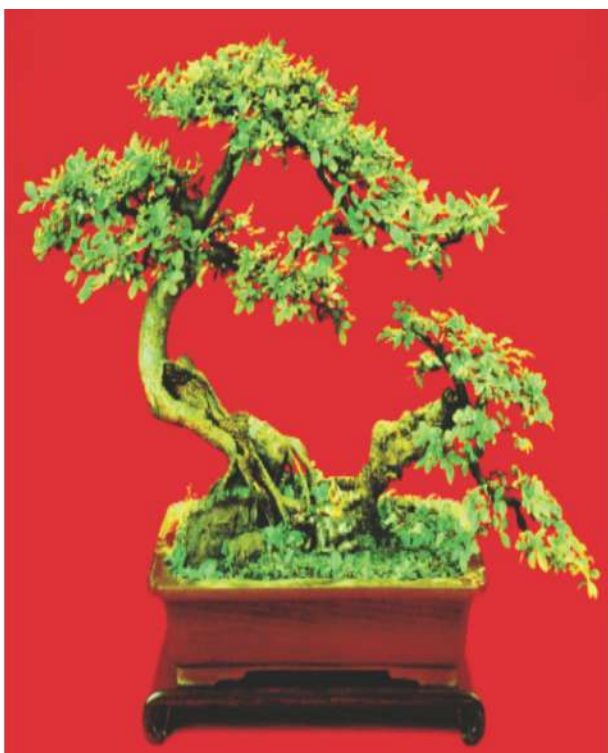

Trên 100 năm tuổi, có giá trị thưởng ngoạn rất cao.

35. Giao long xuất thủy

(Thuồng luồng rời mặt nước)

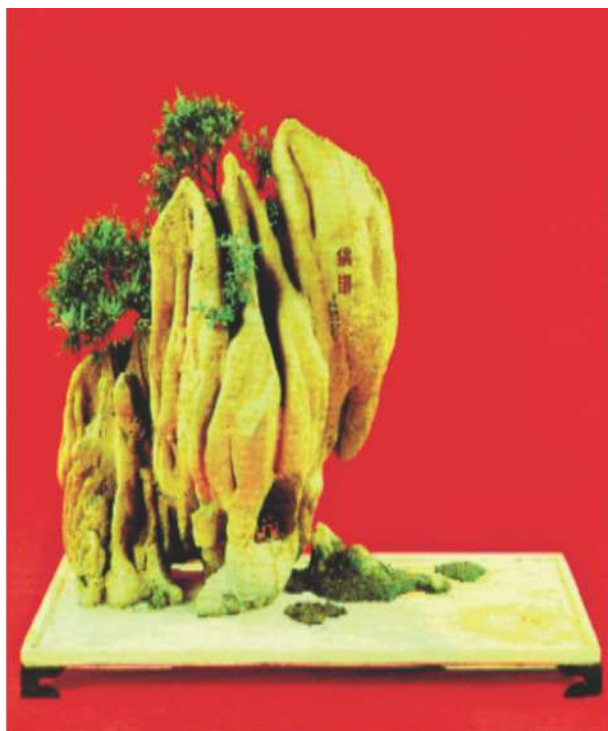
Cây Mai lưỡi sẻ, cao 105cm

36. Hăng nga bên nguyệt

(Hăng Nga lên cung trăng)

Cây Đa, cao 60cm

37. Tú sắc khả xan

(Cảnh sắc tươi đẹp, dáng vẻ đáng yêu)

Cây mai lưỡi sẻ, cao 40cm

38. Đại hồi chuyển

(Quyết quay trở về)

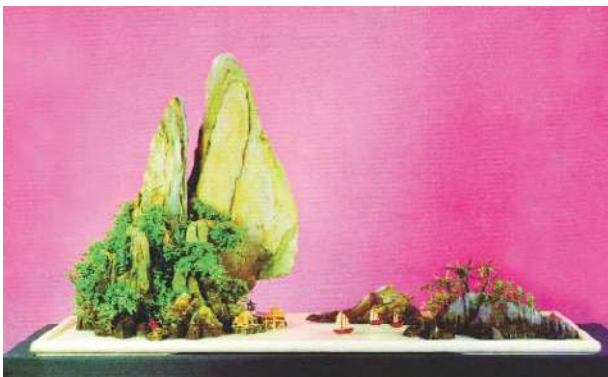
Cây Hòe. cao 65cm

39. Nam phương chi xuân

(Mùa xuân ở phương Nam)

Cây Liễu đỏ, cao 65cm

40. Văn đồng

(Trẻ vui đùa)

Cây Đâu đẳng, cao 55cm

41. Thường hận xuân quy vô mịch sở
(Thường trách mùa xuân về không đúng chỗ)
Cây Hải đường, cao 55cm

42. Thanh la trùng âm

(Dưới bóng tán xanh)

Cây Nhĩ lịch, cao 70cm

43. Xuân hoa thu thực

(Hoa trái sum suê)

Cây Thạch lựu, cao 100cm

Mùa xuân ra hoa, mùa thu kết trái quả đỏ nhu cục bông. Bonsai đưa lại nhiều loại cảm xúc khi thưởng thức, hiệu quả khó nói hết bằng lời.

Khi gió xuân thổi về, chim thúy cát tiếng hót líu lo là khi cành lựu đâm lên chồi biếc, lá non mơn mớn, để hè về hoa đỏ chói đầu cành, đỏ nhu ánh lửa. Mùa thu còn đẹp bội phần, quả chín đầy cành, xanh đỏ chen nhau, vẽ đẹp khôn tả.

44. Tước dược tiền đình

(Chim sẻ nhảy nhót trước sân)

Cây Cúc ánh bạc, cao 45cm

45. Kết bạn tham thiên

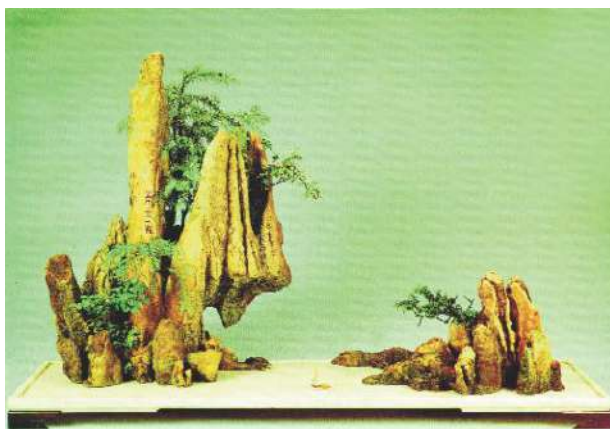
(Cùng vươn lên trời cao)

Cây Thông 5 lá, cao 120cm

46. Kim đậu thùy thực

(Quả vàng lúc lỉu)

Cây Kim Thiên tử, cao 47cm

47. Lão lai hồng

(Cổ thụ ra quả chín đỏ)

Cây Kim thiên tử, cao 43cm

48. Tĩnh đế lựu hoa

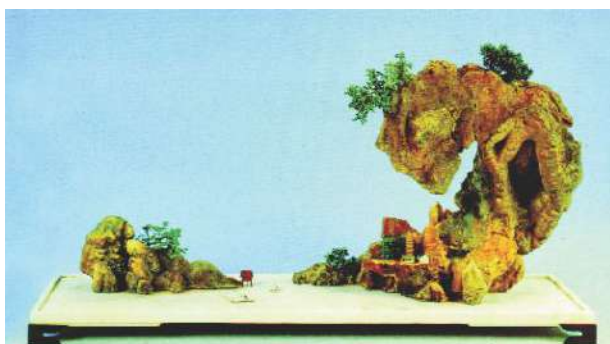
(Hoa lựu đầy cành)

Cây Thạch lựu, cao 54cm

49. Tích thấu linh hung

(Lung linh tinh xảo)

Cây Trúc nam thiên, cao 80cm

50. Thính hoàng cu

(Nghe tiếng tre kẽo kẹt bên nhà)

Cây Trúc, cao 48cm.